

Δ. ΚΑΜΤΟΥΡΟΓΛΟΥ

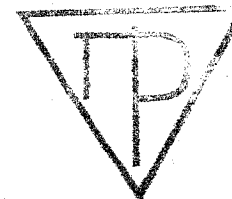

Η ΚΥΡΑΤΡΗ
ΕΥΓΕΝΗ

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

Η ΚΥΡΑ ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

ΚΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Έκδοτική Έταιρία

Γ. Παπαδημητρίου και Σία

Αθήναι. Δώρου 16

114919

Η ΚΥΡΑ ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Παλιότερη γενιά απ' τοὺς Λυκοδήμας δὲ γνώ-
ρισ' ἡ Ἀθήνα. Ἡ Σωτήρα τοῦ Λυκοδήμου ἦταν ἡ
ἐκκλησία τους. Εἶχαν κ' ἓνα τροπάρι—ἄγραφο ἦταν
—ποὺ μυστικά καὶ μουρμουριστά, καταλάβαιναν δὲν
καταλάβαιναν, τῶλεγαν καὶ τὸ παράδιν' ὁ γέρος ποὺ
θάφευγε ἀπ' τὸν κόσμον, στὸ νέο, ποὺ θὰ κρατοῦσε
τὴ σειρά τῆς γενιάς.

Παράξενο ὥς τόσο τροπάρι κ' ἐκεῖνο. Τῶλεγαν
ἀνήμερα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, κ' αὐτὸ ἦταν γιὰ
Ἄγνα γυναῖκα. Μὰ πάλι τῆς Παναγιάς δὲν ἦταν.

Καὶ μιὰ φορὰ, τὴν ὥρα ποὺ τὸ ἀποτέλειων' ὁ
γέρος καὶ τὸ ἀπόμαθεν ὁ ἔγγονος, τὸν ἀρώτησ' ὁ μι-
κρός, ποὺ ἦταν περίεργος: γιὰ ποιὸν Ἄγιο εἶναι τὸ
τροπάρι, ὁ γέρος ἀγρίεψε τότες καὶ τοῦ εἶπε σούτ!
κ' ἔτσι ἀγριεμένος πέθανε.

Στὴν Ἀθήνα τοὺς λέγανε Λύκους, μὰ καὶ τοὺς
ἀρχαίους Λυκοδήμας Λύκους τοὺς λέγανε κ' ἐκείνους.

Ἔτσι ἦταν γραμμένος καὶ στὸ ἀκολεῖο ὁ Στεφα-
νῆς, ὁ μόνος καὶ τελευταῖος ἀπὸ δαύτους: Στέφανος
Λύκος.

Τὸ σοῖ — ἀπὸ σοῖ — σ' αὐτὸν καὶ μόνον τώρα κρέμεται.

Οἱ γυναῖς του εἶχαν πεθάνει, μαζὶ κ' οἱ δυό, στὸ τελευταῖο θανατικὸ ποῦ ρίμαξε τὸν τόπο· κ' ὁ Στέφανος ἔμεινε στὰ χέρια τῆς θαίας του τῆς Κυρά-Τρισεύγενης — ἀδελφῇ τοῦ πατέρα του ἦταν — ποὺ δὲν παντρεύτηκε, γιὰ νὰ τὸν ἀναθρέψη.

Αὐτὴ τὴν ὑπόσχεση ἔδωσε «ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων» στὸν ἀδελφὸ τῆς καὶ στὴ νύφη τῆς τὴν ὥρα τῆς θανάτῃς των καὶ τὴν κράτησε τὴν ὑπόσχεση, σὰ Λυκοδήμωνα ποὺ ἦταν κ' αὐτῇ.

Καὶ τώρα ζοῦν οἱ δυό τους στὸ προγονικὸ τους ἀρχοντικὸ, ποὺ εἶναι δίπλα στὴ Σωτήρα, τὴν ἐκκλησιά τους.

Ἡ Τρισεύγενη ἦταν γιάτρισσα μὲ τὸνομα. Λίγα βότανα γινώριζε μὰ καὶ σὲ λίγα εἶχε ἐμπιστοσύνη. Ἕνα κ' ἓνα: γιὰ τὰ μάτια, γιὰ τὸ στομάχι, γιὰ τὴν καρδιά, γιὰ τὴ χρυσῇ, γιὰ τὴν φούσκωση καὶ γιὰ τὸ ξορκισμένο κ' ἀμνημόνευτο: τὸ χτικιό.

Καὶ νὰ δῆς ποὺ τὰ βοτάνια πῆγαινε καὶ τᾶβρισκε μοναχῇ τῆς, κ' εἶχε ξεχωριστὰ κουτάκια γιὰ τὸ κάθε ἓνα ἀπὸ δαῦτα: γιὰ τοῦ δράκου τὸ κέρατο, τῆς λάμιας τὸ νύχι, τῶν ἐφτά ἀδελφῶν τὸ αἷμα, τὸ φεγγαρόχορτο, τὴν τάτουλα, τὸ μαρμαρόχορτο, τὸ νυχτεροβό-

τανο, τὸ χελιδονόχορτο, τὸ κορακινόχορτο, τὸν χαμιλιό.... ὡς καὶ μελιτῆρα τοῦ θυγατροῦ εἶχε. Μὰ τὴν μαγγοῦτα — ἀγύρευτη νῆναι — ποὺ μιὰ φορὰ μὲ νάχα στὴ ζωῇ τῆς τὴν ἔδωσε, σ' ἓνα γέρο ποὺ βασανιζότανε μιὰ βδομάδα γιὰ νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ του — τὸν εἶχε κρυφὰ καὶ παρήμερα.

Μποροῦσε σὰν ἔπαρτε στὸ χέρι ἄλλου νὰ γίνῃ μεγάλο κακὸ μὲ δαῦτην.

Τὸ παλὸ καὶ ὁ ὅμως, ποὺ τὴν ἔδινε τὸ χέρι τῆς πολιτείας, κακούργημα δὲν ἦταν: μὰ τότες βλέπαις λεγότανε κώνειον, δὲν λεγότανε μαγγοῦτα.

Στὸ κελὶ τῆς ἐκκλησιᾶς καθότανε ὁ παπᾶ - Νίκαντρος — καλόγερος ἦταν—καὶ σήμερα πρωΐ - πρωΐ θὰ καβαλλίκευε τὴ μούλα καὶ θὰ πῆγαινε σ' ἓνα ξωκλήσι νὰ κάνῃ λειτουργιά. Θὰ γλεντοῦσαν κ' ὅλας κάτω ἀπ' τὸν πλάτανο καὶ δίπλα στὴ βρουσοῦλα τῆς ρεμμαπιᾶς καὶ νά, ποὺ σ' ἓνα σακκοῦλι κρεμασμένο στὸ σαμάρι τοῦ μουλαριοῦ βρίσκεται μέσα ἓνα ἀρνάκι ποὺ ξεπροβάλλει ἔξω μονάχα τ' ὀμῶσός του.

Αὐτὸ ἦταν ζωντανὸ κ' ὁ παπᾶ - Νίκαντρος ποὺ μπαινόβγαινε κάνοντας τὴν ἐτοιμασία του, συλλογιζότανε πῶς θὰ φάῃ κοκορέσει ἀπὸ δαῦτο.

Ὁ Στεφανῆς τὴν ὥρα ποὺ ἡ θαὰ Τρισεύγενη ἔφηνε τὸν καφέ τῆς ξεγύλιωσε καὶ βγῆκ' ἔξω· καὶ βλέποντας τὸ μουλάρι ποὺ βασανιζότανε, γιατί εἶχαν μπλέξει τὰ πόδια του στὸ σκοινί, τὸ λυτήθηκε καὶ πῆγε νὰ τὸ ξεμπλέξῃ κ' ἐκεῖνο ἐκδικήθηκε τὸν ἀν-

θρονοῦ καὶ τοῦ δώκε μιά κλωτσιά μ' ὅλη του τὴ δύναμη.

Ὁ Στεφανῆς ἔπεσε τάνίσκελα καὶ δὲν ξανασηκώθηκε πιά.

Ὁ παπα-Νίκαντρος εἶδε πῶς χτύπησε τὸ παιδί μὰ εἴτε γιατί δὲν κατάλαβε πῶς ἦταν κακὸ τὸ χτύπημα εἴτε γι' ἀναποφύγη τῆς φωνῆς καὶ τὸ ἀλικόντισμα, καβαλλίκεψε χέρι χέρι κ' ἔφυγε βιαστικά.

Μὲ ὅσα καὶ νὰ τοῦκαμε τοῦ Στεφανῆ ἡ δυστυχισμένη Τρισεύγενη, δὲν σήκωνε πιά τὸ κεφάλι του καὶ σὲ τρεῖς μέρες πέθανε.

Γενικὴ ὁμιλία καὶ σούσουρο στὴν Ἀθήνα εἶναι ὁ χαμὸς τοῦ Στεφανῆ. Ἐκκληρίσε πιά ἡ γενιά τῶν Λυκοδήμων!

Ἄν πῆς καὶ γιὰ τὸν παπᾶ-Νίκαντρο, μὴν ἡξέροντας τί νὰ πῇ καὶ τί νὰ κάνῃ, ἀπ' τὴ γενικὴ κατακραυγὴ ἔφυγε κι' αὐτός, καὶ ξαναπῆγε «εἰς τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας του».

Μὰ κ' ἓνα ἄλλο πρᾶγμα λένε μυστικά καὶ μὲ ἀπορία τους στὴ χώρα.

Γιατὶ καὶ τὴν ὥρα ποὺ πέθανε καὶ τὴν ὥρα ποὺ τὸν θάψανε τὸ Στεφανῆ καὶ τώρα ἀκόμη, πῶς οὐτ' ἓνα δάκρυ δὲν ἔσταξ' ἀπ' τὰ μάτια τῆς Τρισεύγενης.

Μονάχα μιὰ γεῖναι γειτόνισσα ποὺ γινώριζε τοὺς Λυκοδήμους χρόνια τῶν χρόνων εἶπε: Κάποια ἀπό-

φρὰς μεγάλῃ θύλαφεν ἡ Τρισεύγενη. Ἔρω ἐγὼ τί αἰδεροκέφαλή εἶναι ἡ γενιά τῶν Λύκων κ' ἔχω ἀκουστὰ κι' ἀπ' τοὺς γερόντους μου ποὺ τοὺς γινώριζαν ἀντάμ — μπαμπατάμ.

Εἶναι Σάββατο πρωὶ κ' ἡ Κυρά — Τρισεύγενη προσκάλει τὸν Νοτάριο τῆς Πολιτείας.

— Πάρε χαρτί καὶ γράφε ἄρχοντα κυρ-Νοτάριε.

— Μετὰ χαρᾶς σου Κυρά-Τρισεύγενη. Μεγάλῃ εἶναι ἡ συμφορὰ σας, ἀλλὰ κι' ὁ Κόσμος...

— Ἄς τ' αὐτά. Ἐγὼ τὰ ξέρω καλύτερά σου. Τὴ δουλειά μας τώρᾳ. Τῆς μάννας μου τὸ σοὶ κρατεῖ ἀπ' τοὺς Καλογεράδες ποὺ τώρα βοίσκονται στὴ Μονοβασιά. Θὰ πάω κ' ἐγὼ ἐκεῖ νὰ ζήσω γιὰ πάντα, κι' ἂν δὲ μπορέσω νὰ κάμω μακρυνὰ ἀπ' τὸ χῶμα τοῦ τόπου μας θὰ γυρίσω πάλι καὶ θὰ πάω νὰ μείνω στὴ Σηρογιανή, νὰ φροντίζω τὴν ἐκκλησιά τοῦ Μοναστηριοῦ.

Στὴν Ἀθήνα δὲ θὰ μείνω πιά: ἔτσι τ' ἀποφασισα· μὰ οὔτε καὶ τὸ βιὸς μου πάλι μοῦ χρειάζεται. Λοιπὸν αὐτὲς τῆς μέρες, ἕκατσα καὶ ταχτοποίησα ὅλο μου τὸ ἔχει: Τὸ σπῆτι μας τάφινω στὴν ἐκκλησιά. Τὰ μετρητὰ ποῦχω, σ' αὐτὸ τὸ σακκουῖλι μέσα, νὰ δοθοῦν στοὺς προεστούς, γιὰ τοὺς φυλακισμένους, Ὅλο μου τὸ ρουχικὸ καὶ τὸ συγυρικὸ τάφινω στὴν Καρὰ τοῦ Σωτηριανοῦ γιὰ πανοπροῖκι. Σὲ ὅλους τοὺς συγγενεῖς μου καὶ τοὺς φίλους τοῦ σπιτιοῦ μας

ἀφίνω ἀπὸ ἑνα χτήμα: Ἐχω ἀμπέλια, ἀμπελότοπους, χωράφια καὶ δέντρα. Τὰ μελίσσια μας τὰφίνω στοὺς δυὸ μαρτύρους· ποὺ θὰ φωνάζουμε. Τὸ περιβόλι τῆς Γυνέλης στήν ἀφεντιά σου. Νά, ἐδὼ στὸ χαρτί αὐτὸ ἔχω γραμμένον, ποὺ βρίσκεται τὸ κάθε μας ὑποστατικό: στοὺς Βαθούλους στὸ Βουρλοπόταμο, στὸν Διαγορίτη, στὸ Ἴσος, στὰ Καθήμια, στήν Καρυδέα, στήν Παναγιά τὴν Κλαριώπιστα, στὴ Χρυσανγώπιστα, στὸ Ἀμπελουργίον καὶ στὸν Ταῦρο. Ἐχω γραμμένα καὶ τὰ σύνορα καὶ τοὺς σούμπλους ὅλους. Ἀκόμα καὶ πόσες ποιοτικὲς εἶναι τὰ χωράφια πόσα ξησιά καὶ πόσα μερούγια λάδι βγάζουν τὰ ληρόδεντρα — εἶναι μέσα σὲ δαῦτα καὶ λευκάδες καὶ ληοφουτιάδες. Τὸ σπίτι τὰφίνω εἶπαμε τῆς ἐκκλησιᾶς — ἂν θέλουν οἱ προεστοὶ ἅς τὸ κάμουν σκολειό· μαζί μὲ τὸ σπίτι αὐτὸ δίνω κι' ὅλη του τὴν ἀφουσία. Καὶ γιὰ χαρτί καὶ γιὰ φτερό καὶ γιὰ καλαμαριά φρόντισα ἐγώ. Κάτσε τώρα καὶ γράψε. Ἐγὼ θὰ πάω νάβρω τοὺς δυὸ μαρτύρους. Θέλω νὰ εἶναι δύο μεγάλα τῆς γειτονίας μας σπίτια· λογαριάζω νάβρω τὸν Σωτήρχο Ἀλίκοκκο καὶ τὸν Λινάρδο Κοττάνη.

Σὰν ἐτέλειωσαν ὅλ' αὐτὰ καὶ ξεπροβόδισεν ὅξω κι' ὅξω τὸν Νοτάριο καὶ τοὺς μαρτύρους ποὺ τὴν ἐπαίνεσαν πολὺ καὶ τῆς εὐχήθηκαν καλὸ ταξίδι καὶ

μὲ τὸ καλὸ νὰ γυρίσῃ, καὶ πῶς ἡ πολιτεία δὲ θὰ τὴν ἀφίσῃ ἔτσι ἀνοικονόμητη, κλειδώσῃ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ εἶπε τότε: κι' αὐτῇ.

— Θὰ σὰς ἀλικοινοῦσιν τώρα λιγόνκι καὶ μὲ συμπάθετε κι' ὅλας. Μπρὸς τοὺς μαρτύρους παραδίδω στὸ Νοτάριο τὸ κλειδί τοῦ σπιτιοῦ.

— Ἀπὸ τὰ τώρα. Κυρὰ - Τρισεύγενη!

— Μὰ δὲ μὲ βλέπετε δὴ ποὺ εἶμαι ἔτοιμη καὶ συγυρισμένη; Θὰ μείνω στὸ κελὶ ὥς ποὺ νὰ μοῦ φέρουν τὸ ζῶ ποὺ παράγγειλα γιὰ νὰ κατέβῃ στὸ Δρίκον. Ἐκεῖ μὲ προσμένει τὸ καίκι. Ἐφρόντισα καὶ γιὰ δαῦτο ἀκόμα.

Καὶ τώρα φεύγουν ὅλοι καὶ ἡ Τρισεύγενη, ἀφοῦ πρῶτα πῆγε στήν ἐκκλησιὰ τῶν Λυκοδήμων κι' ἀνησπίσθηκε ὅλες τίς εἰκόνες καὶ τὰ ἀσημωμένα εἰκονίσματα καὶ ἔκαμε ἐπὶ τρεῖς σταυροὺς στὸ κάθε ἓνα κι' ἐννῆα μετάνοιες στὴ μέση κάτω ἀπ' τὸν Παντοκράτορα, ὥστερα μπῆκε στὸ κελί.

Ξεχάσαμε νὰ ποῦμε πῶς στὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας ποὺ ἦταν γεμάτο ἀπὸ κορδελίτσες κι' ἀπ' ἀσίμα — χέρια, πόδια, μάτια, αὐτιά καὶ μιὰ καρδιά — εἶπε πολλὰ λόγια καὶ τὸ ἀνησπίαστηκεν ἄλλη μιὰ φορά.

Σὰ βρέθῃκ' ἔτσι ὀλομόναχη στὸ κελί χαμογέλασε καὶ κούνησε τρεῖς φορές τὸ κεφάλι της. Ὑστερα ἔβαλε στὴ μέση τὸν κορβάβανο τῆς ἐκκλησιᾶς, τὸν δοκίμασε ἂν εἶναι στέρεος καὶ γύρισε στὴ γωνιά τοῦ κελιοῦ

ποῦ εἶναι κατὰ τὰ ἔμπα τοῦ ἡλίου καὶ εἶπε τὸ τρο-
παῖοι τῆς γενιᾶς τῆς τὸ μυσικῶ.

Σὺν τὸ ἀπόειπε ἔβγαλε ἀπ' τὸν κόρφο τῆς ἓνα
μπουκάκι γεμῆτο μὲ ζουμί βρασμένο μαγγοῦτας ἔδωκε
μιά, τὸ ἦπτε ὅλο, καὶ ξαπλώθηκε στὸ κρεῖββατο.

Ὁ Νοτάριος ποῦ κάπ ἀκόμη ἤθελε νὰ τὴν ρω-
τήσῃ καὶ ξαναγύρισε, δοκίμασε τὴν πόρτα τοῦ καλλιῶ
καὶ τὴν ἤρθε κλειστή καὶ τότε εἶπε μέσα του: «Λές
ν' ἄφυγε κ' ὅλας;»

Ἔβγαλε λοιπὸν τ' αὐτί του γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ
στὸ παραθύρι κ' ἄκουσε μουρμούρισμα σὺν προσευ-
χῆς καὶ νὰ δῇς, ποῦ στὰ τελευταῖα ἄκουσε καθαρά
καὶ ξάστερα — μὰ πολὺ ξάστερα γιατί αὐτὸ τὸ φώ-
ναξε δυνατὰ ἡ Τρισεύγενη — τὰ περιεργα αὐτὰ λόγια:
*«γυμνοῦσθω τοῦ φυσικοῦ χιτῶνος ἡ ἀκαμπτῆς
ψυχή».*

Τίποτες ἄλλο δὲν ἀκούστηκε πιά!

Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΟΥ ΣΕΓΚΟΥ

Ὁ ἡλῖος τώρα γέρνει καὶ ὁ Γιουσούφ-ἁγῶς πίνει
τὸ σερμπέτι του ξαπλωμένος ἀπάνω σὲ μαλακὸ καὶ
παχὺ σιτζαδέ, σ' ἓνα προσήλιακὸ μέρος, κάτω ἀπ' τὰ
Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς ὁποίας αὐτὸς εἶναι
ὁ κυρίαρχος Ἀγῶς, τοῦ Κάστρου σου λέει ὁ ἄλλος!.

Δίπλα του εἶναι ἓνα κομμάτι σπασμένης κολώνας.
Κάποτε ἀνασηκώνεται ὁ Ἀγῶς καὶ κουμπάει ἀπάνω
σ' αὐτὸ τὴ μέση του γιὰ νὰ ξεμουδιάσῃ.

Φορεῖ κατακόκκινα, πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπ'
τὸ στόμα του — σωστή καμινάδα.

Ὁ Ὁ Ἀράπης του εἶναι ξαπλωμένος λίγο παρακάτω
ἀπὸ δαῦτον, στὸ χορταριασμένο χῶμα, πρόμυτα ἔχε
τοὺς ἀγκῶνους του στηριγμένους στὴ γῆ καὶ τὰ δύο
του μάγουλα ἀκουμπισμένα στὴς δύο του τῆς παλά-
μες. Ἡ δουλειά του εἶναι νὰ πετειέται κάθε τόσο καὶ
νὰ τινάζῃ τὸ λουλά τοῦ τσιμπουκιτοῦ τοῦ ἀφέντη του,
νὰ τὸν γεμίξῃ πάλι καὶ ν' ἀνάβῃ τὴν ἴσα.

Τὰ περασμένα χρόνια — πᾶνε, αὐτὰ πιά λησμονή-
θηκαν! ὁ Γιουσούφ-ἁγῶς ἦταν σείζης, ἓνας ἀπ' τοὺς
πολλοὺς τοῦ Κισλάραγα, τοῦ μαύρου Ἀρχιμενούχου
τῶν χαρεμιῶν τοῦ Σουλτάνου. Πῶς ἀπὸ σείζης ἔγινε

Δισδάρης (Φροδάρης): τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθη-
νῶν, ἡ ἱστορία δὲν τὸ γνωρίζει ἀκόμα.

Ἄγρον καρπὸν εἶχε ποὺ ἔλαβε τὸ *ὕψηλόν ἀξίωμα*:
τύσιν ὅμως κακὴν ἐντύπωσιν εἶχε κάμει ἡ φυσιο-
γνωμία του, συχαμερὸ ξάφρισμα τῆς μαύρης ψυχῆς του,
ὥστε κανένα ἀπ' τοὺς ἐπίσημους Τούρκους δὲν εἶχε τῇ
σχέσει του. Γιὰ τοῦτο κι' αὐτὸς ὅταν κατέβαινε ἀργὰ
καὶ ποὺ στὴν πόλιν, γύριζε γρήγορα πάλι στὸ Κάστρο·
μὲ τρεῖς πῆχες μούτρα, ἀμίλητος καὶ βαρίσκωτος.

Τὸν πρῶτο ποὺ θὰ συναντοῦσε στὸν ἀνήφορο τοῦ
Κάστρου τὸν ἀγριοκύτταζε, τὸ δεῦτερο τὸν ἔβριζε
καὶ τὸν τρίτο τὸν ἔδεχνε.

Τὰ παιδιὰ του, ὅταν τὸν ἔβλεπαν, τρύπωναν σὰν
τὰ κουνέλια, ἢ γυναῖκες του τὸν ἔτρεμαν, καὶ μόνο
μιά γυναῖκα του, ἢ νεώτερη ἀπ' ὅλες, ἢ κατὰξανθη
Χανούμ, κατάφερε μιά χαραυγὴ, καὶ τὸν ἔκαμε νὰ
χαμογελάσῃ. Τὸ πρῶτ' ἔμαθαν ὅλοι οἱ Καστριώταις,
πὼς γελῶ καὶ ὁ Ἀγᾶς τῶν.

Στοὺς ἀνωτέρους του ὅμως, πρὸς σὲ κείνους ποὺ
εἶχε τὴν ἀνάγκη τους, γινότανε ἄλλος ἄνθρωπος. Γε-
λοῦσαν καὶ τὰ παπούτσια του ἀκόμα ἔκανε ἀδιάκο-
πους τεμενάδες, ἐλύγιζε τὴ μέση του σὰν τὸ ζαγάρι
καὶ μόνο ποὺ δὲν εἶχε οὐρὰ νὰ κουνήσῃ. Ἡ Ἀθήνα
ὅμως δὲν εἶδε αὐτὸ τὸ θαῦμα. Ὁ ἀνώτερός του — ὁ
πασσᾶς τοῦ Εὐρίπου — ἐξ αἰτίας τῶν προνομίων τοῦ
τόπου, δὲν πατοῦς' ἐδῶ τὸ παδάρι του.

Εἶναι ἡ 25 Ὀκτωβρίου τοῦ 1656.

Καμμιά μέρα δὲν ἦτον ὁ Ἀγᾶς τόσο στὴν κακὴς
του ὥσο σήμερα. Ἀπ' τὸ πρῶτ' βρῖζει καὶ βλάστημα.
Μὲ δεῦτερο λόγῳ βρῖζει τὸ λουλά καὶ τὸν ἡμερὴ καὶ
δέχνει μὲ τὸ ταιμποῦκι του. Ἄμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυ-
πήσῃ, χτυπάει τὰ χέρια του, τὰ πόδια του... Ὅλα τοῦ
φταῖνε, καὶ τὸ χῶμ' ἀκόμη ποὺ πατεῖ — καὶ χῶμα!...
Γυρεύει κάποιον νὰ ξεπιάσῃ ἀπάνου του καὶ ὁ κάποιος
αὐτὸς βρέθηκε· ἦταν ἕνας φτωχὸς ξωτιάρης ποὺ ἡ κακὴ
του ἢ μοῖρα τὸν ἔσπρωξε καὶ πέφτασε κάτω ἀπ' τὸ Κά-
στρο καβάλα στὸ μουλᾶρι του ἀπάνω.

Χτύπησε τρεῖς φορὲς παλαμάκια ὁ Δισδάρης· καὶ
καμμιά δεκαριά Καστριώτες πετάχτηκαν πίσω ἀπ' τὰ
χάλασματα, σὰν νὰ ξεφύτρωναν ἀπ' τὴ γῆ.

— Πιάστ' αὐτὸν ποὺ περνάει μπρὸς ἀπ' τὴ μύτη
μας καβάλα! δέστε τον χεροπόδαρα, φέрте τον ἀπάνω
καὶ ρίχτε τον στὸ Γουλὰ. Ὑστερα βέλομε....

Ὁ Ἀγᾶς τώρα περπατεῖ ἀπάνω — κάτω — συλλογι-
ζεται, φαίνεται, πὼς ποιά τιμωρία τοῦ χρεάζεται.
Ἐξαφνα στέκεται σὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι
του, τεντώνει τὸ χέρι του... ἢ πικνὲς τρίχες τοῦ προσώπου
του ποὺ τὸ σκεπάζουν ὁλόκληρο ἀνασηκώνονται σὰν
τόσες καρφοβελόνες... φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί...
τρέμει ὁλόκληρος ἀπ' τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς!... Κοιμᾶστε χαλῆδες!... Δὲ βλέπετε

μπονιούκια - μπονιούκια ποῦ πᾶνε τὸν ἀνήφορο;...
Γέροι, γρηές, νέοι, νέας... ὡς καὶ βυζασταρούδια
ἀκόμα!... ποῦ πάει μπρὲ σεῖς αὐτὸ τὸ σκυλολόδι;...

Κανείς δὲν ἀποκρίνεται. Ὁ Ἀγᾶς δίνει στὸν
πιά κοντινὸ τὴν πρώτη ἀνάποδη.

— Μίλα καὶ σ' ἔσκισα...

— Εἴμαστε νεοφερμένοι Ἀγᾶ μου!... Πάω νὰ
ρωτήσω κανέναν παληό...

— Γκερμίσου, ρῶτα καλύτερα τὸ φυλακωμένο.
Στὴ στιγμή νὰ γυρίσης.

Σὰν ἀστραπή πῆγε καὶ γύρισε.

Αὔριο ἀγᾶ μου ἔχει πανηγύρι ὁ Ἅγι Δημήτρις,
αὐτὴ ἡ ἐκκλησιά σου ποῦ φαίνεται κεῖ κάτω, καὶ οἱ
ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἐσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαϊκό! μπρὸς στὰ μάτια μας!...
Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω! Καὶ γιατί εἶμαι
ἐδῶ ἐγώ;!... Εἴρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ
λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα...

Τὰ μάτια του τώρα πετοῦν φλόγες καὶ τὰ δόντια
του τρίζουν. Σωστὴ πυρκαϊὰ στὴν ψυχὴ του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακωμένο...
Ὅχι σταθῆτε!...

Ἀνασηκώνει τὸ σαρίκι του, ξύνει τὸ ἄτριχο κε-
φάλι του... καὶ κτυπάει μὲ τὴ δεξιὰ του παλάμη
τσάκ! τὸ κούτελό του, σὰν νὰ σκότωσε κανένα κου-
νοῦλι. Κάποια μεγάλη ιδέα κατέβασε ὁ Ἀγᾶς. Τὸ
πρόσωπό του τὸ γλυκαίνει τώρα ὅσο μορεῖ.

— Χαῖ! χαῖ! φέρτε τὸν ἐδῶ τὸ ραγᾶ, μὰ μὲ
καλὸ τρόπο. Ἄν τὸν πειράξῃ κανένας φεῖδι ποῦ
τὸν ἔφαγε...

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ὅτ' τὸ φόβο
του.

Πέφτει στὰ πόδια τοῦ Ἀγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἀπάνω! μὴ φοβάσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ
σὲ κρεμάσω, μὰ τώρα μετάνιωσα. Τυχρὸς ἀνθρω-
πος εἶσαι. Πρόσεξε νὰ κἀνῃς ὅτι θὰ σὲ προσταίξω,
ἀλλοιῶς χάθηκες!...

— Ὅτι μὲ προσταίξης Ἀγᾶ μου, ὅτι μὲ προσταί-
ξης... ὅτι... ὅτι...

— Σοῦτ'! πολλαὶ λές. Μόνο αὐτιὰ νᾶχῃς, στόμα νὰ
μὴν ἔχῃς. Καλὸ ἦτανε ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας
νὰ μὴ βρίζεσαι ἐκκλησιά, μὰ ἀφοῦ μιὰ φορὰ βρέ-
θηκε ποῦ βρέθηκε, πρέπει νὰ μένῃ καὶ νὰ λαιτου-
γιέται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ παπουδες μας στοὺς δικούς
σε; χαλάλι!... Ἐγώ, ἡ ἀλήθεια εἶναι, πῶς ὀρθῶς
μόνο τὸ Κάστρο μου—λύγκες ποῦ τὸν ἔφαγε κείνον
ποῦ θὰ τὸ στραβοκουτάξῃ!—μὰ κι' αὐτὴ ἡ ἐκκλη-
σοῦλα λογαριάζω πῶς βρίσκεται στὴν ἐξουσία μου
μέσα, ἀφοῦ εἶνε κάτω ἀπ' τὸ στόμα τῶν κανονιῶν
μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ μοῦτρο του μὲ νόημα.

«Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετίσῃ ὥς
εἶναι τὸ κατάλαβε φαίνεται κι' αὐτὸς πῶς δὲν κατα-
λάγιασα ἀκόμα καὶ δὲν ἔχω κέφι γιὰ κουβέντες μὲ

δίχως νόημα. Πήρανε μόνον τοῦτο—ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοῖς δούλους του—καὶ χαίρε-
τησέ τον ἀπὸ μέρους μου καὶ πὲς του, πῶς θ' αὐτοῦ
ἔτυχε ποῦ ἔτυχε καὶ μ' ἔρριξε ἡ κακὴ μου ἡ μοῖρα
στὸν πετρότοποτό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαῖκο
πανηγύρι ποῦ βλέπω, καὶ κατὰ τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας
μου, ἔχω μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ γίνῃ ὅπως πρέπει...
Καὶ νὰ ἰδῇς ποῦ αἶριο — καλὰ ποῦ τὸ θυμήθηκα
κι' αὐτὸ—γοργιάζομε κι' ἐμεῖς τὸν Κασίμ!... "Ἄς
εἶναι, κι' ὁ δικός σας ὁ "Ἄγιος καὶ θάξιζε γιὰ ν'
ἀγιάσῃ!... Θὰ τὸν τιμήσω τὸ λοιπόν! Πρέπει νὰ γίνῃ
μονοκκλησιά. "Ὅλες ἡ ἄλλες ἐκκλησιᾶς νὰ μὴ λειτουρ-
γήσουν καὶ νὰ μαζευτοῦν ὅλες ἡ ἐνορίες μὲ τοὺς παπ-
πάδες τους ἐδῶ, στὸν "Αἰ-Δημήτρι μου. Πὲς καὶ
στοὺς Ἀρχόντους καὶ στοὺς Προεστοὺς καὶ στοὺς
Πρωτομαστόρους καὶ σὲ κάθε νοικοκύρη ποῦ θ' ἀ-
παντήσῃ, πὲς ἀπὸ μέρους μου, πῶς αὐτὸ εἶναι ἡ θέ-
λησή μου. "Ὅποιος δὲ θύρῳῃ ἐμένα θὰ προσβάλῃ.
"Ἐλα! τρέχα τώρα! χάσου ἀπ' τὰ μάτια μου!... Στά-
σου! "Ἀκουσε. Αἶριο τὸ πρῶτ-πρῶτὴν ὥραν ποῦ θὰ
ψέλνουν στὴν ἐκκλησιά τὸ τροπάρι τοῦ "Αγίου, ν'
ἀνέβῃς σ' ἓνα ψηλῶλα, κοντὰ στὴν ἐκκλησιά καὶ νὰ
κουνήσῃς γιὰ σημάδι ἓνα κόκκινο πανί, γιὰ νὰ βά-
λωμε φωτιά στὴ λουμπάρδα καὶ στὰ τόπια τοῦ Κά-
στρου, γιὰ νὰ τιμήσωμε τὸν "Ἄγιο σας. Αἶ! ἂς γίνῃ κι'
αὐτὸ!... Γκρεμίσου τώρα! σὲ βαρέθηκα! τυχερὸς ἄν-
θρωπος εἶσαι.

"Ὁ ραγιάς ἔκαμε μιὰ μετάνοια κι' ἄρριξε ἡ μύτη
του στὸ χῶμα. "Ὁ Ἄγῃς χωρὶς νὰν τὸν κοιτάξῃ γύ-
ρισε στοὺς ἀνθρώπους του καὶ εἶπε.

—Τὶ ὠραῖος ποῦ θὰ εἶναι ὁ χάμπος αἶριο τὸ
πρῶτ-πρῶτ, βόλτα στὸν "Αἰ-Δημήτρι, γεμάτος κόσμος
ποῦ νὰ μὴν πέφτῃ χάμω οὔτε μῆλο!...

Καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι του δεξιά καὶ ἀριστερά
κύτταζε τὸ ραγιά ποὺ γέμνε τρεχάτος.

— Τὸν παρασφίξατε τὸν ἄνθρωπο, ἀθεόφοβοι,
καὶ πηγαίνει τὸν κατήφορο οἷν ξεβιδωμένος! Χά, χά!
χά! ξεφώνισε τρεῖς φορές χωρὶς νὰ γελᾷ τὸ μού-
τρο του.

«Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν Ἀλλά καὶ ὁ Μωά-
μεθ εἶναι ὁ προφήτης του» ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ
μυναρὲ τοῦ Παρθενῶνα ἡ φωνὴ τοῦ Μονεζίνη, ποῦ
καλοῦσε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦνε.

Σκοτεῖναισε. "Ὁ Ἄγῃς ἐπρόσταζε νὰ φύγουν ὅλοι
καὶ ὅλοι ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν καὶ κρυφομι-
λοῦν. "Ὁ Ἄγῃς καὶ ὁ ἀρχιπυροβολητής Ἀχιμέτ.

—Κύτταζε τοπτήμπαση νὰν τὰ καταφέρῃς καλά.
Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτο—κ' ἔδειξε τὰ Προπύ-
λαια—ποῦ ἡ τύχη μ' ἔρριξε καὶ κάθεμαι μέσα, ἔχει

μπαροῦνι μπόλιζο· μπάλες ἔχουμε ἄλλο τίποτις, λο-
γῶν τῶ λογῶν δὲ χρειάζεται δὰ καὶ μεγάλη φασαρία!
Τὸ μόνο ποῦ φοβᾶμαι εἶναι ὁ καιρός, νὰ μὴ μᾶς τὰ
χαλάσῃ... ὕστερ' ἀπ' τὴν καλοκαιρινή μοιαδά, ὁ οὐ-
ρανὸς ἔγινε πίσσα.

—Μὴ λές τὸν κακὸ τὸ λόγο Ἀγᾶ! Ὅλα θὰ πᾶνε
καλὰ, μὴ σὲ μέλῃ... Ὁ Μουφτῆς, τί γνώμη θὰ εἶχε
τίχατες;...

—Καὶ ποιὸς τὸν ρωτᾷ; Μοῦ κάνει τὸ μεγάλο.
Αἴφρι βλέπομε ποιανοῦ τ' ὄνομα θὰ βουίξῃ στὰ ἐφτά
βασίλεια. Θὰ ποῦμε πὼς ἔγινε λάθος. Ἐγὼ εἶπα γὰ
μπαροῦνι μονάχα, κατὰλαβες; καὶ βρέθηκαν ἄξαφνα
μέσα καὶ μπάλες. Ἄν μᾶς παραφορτωθῇ τὸν στέλ-
νομε στὸν ἀγύριστο μὲ τὴ γνώμη του μαζί.

—Καὶ λέμε πὼς ἦτανε τάχα σύμφωνη μὲ τὴ δική
μας γνώμη.

—Καλὰ τὰ συλλογιέσαι Ἀχμέτ. Ἐγὼ πάω ὥς
τόσο τώρα νὰ φάω καὶ νὰ πλαγιαίσω καὶ πρὶν νὰ χα-
ράξῃ θὰ εἶμαι στὸ πόδι. «Πέτρες καὶ χῶμα καὶ κορμιὰ
νὰ γίνουν ἓνα, ἔτσι ποῦ νὰν τὰ συχαθοῦν νὰν τὰ φᾶνε
κ' αὐτὰ τὰ σκυλιὰ καὶ τὰ κοράκια».

Ἦταν τὰ τελευταῖα λόγια ποῦ εἶπ' ὁ Γιουσούφ
κ' ἔφυγε.

Ὁ Ἀχμέτ προσκαλεῖ τώρα τοὺς τοπιτζήδες. Τὰ κα-
νόνια τῶν Προπυλαίων ἐτοιμάζονται· φέρονται ἀ-
κόμα καὶ τὰ κανόνια τῶν ἐορτῶν ἀπ' τὸ μέρος τοῦ
Ἐρεχθείου. Στὴ μέση βάζουν τὸ μεγάλο ὄλμο, τὴν

περίφημη **Δουμπάρδα** (γιὰ φρεῦρα) ὅπως εἶπ' ὁ
φρουράρχος.

Γενικὴ κίνησις στὸ Κάστρο καὶ συζήτηση γὰ τὴν
τιμὴ ποῦ θὰ κίμῃ ὁ Ἀγᾶς στοὺς ραγιάδες. Οἱ πε-
ρισσότεροι βρίσκουν σωστὴ τὴν ἀπόφασή του· ὅσο πλε-
ον ἐυχαριστημένα εἶναι τὰ ζᾶ τόσο πλεον πολλὸ δουλεύουν·
ἐπρόσθεσ' ὁ γέρο-μάγερμας τοῦ Ἀγᾶ. Τὰ Τουρκό-
πουλα εἶναι καταχαρῶμένα. Ὁ Ἰμάμης ὅμως τοῦ
Μεγάλου Τζαμιῦ τοῦ Παρθενῶνα καὶ ἓνας ἐπίση-
μος διαβατικὸς Δερβίσης ἔχουν ἄλλη γνώμη· ἀφοῦ
ὅμως δὲν ἔχουν τὴν δύναμι ν' ἀντιπράξουν, φεύγουν
μουρμουρίζοντας τὴ γνώμη τους.

Τὸ μυστικὸ μονάχα ὁ Ἀχμέτ τὸ γνωρίζει.

Εἶναι νύχτα βαθεῖα. Ὅλοι κοιμοῦνται. Οἱ τοπιτζή-
δες ἔφυγαν κ' αὐτοὶ τελευταῖοι. Νέκρα ἔγινε στὸ
βράχο. Μόνο ἡ νυχτερινὴς καντῆλες τῶν σπιτιῶν τῆς
Ἀκροπόλεως μαρτυροῦν ποῦ κείτονται τὰ κορμιὰ τῶν
Καστριωτῶν. Κάποτε-κάποτε οἱ πελαργοὶ τοῦ Τζα-
μιοῦ χτυποῦν τὴ μύτη τους σὰ νὰ συνοδεύουν τὴ
φωνὴ τῆς ντροπιασμένης γλαυκὸς τοῦ Ἐρεχθείου.
Αὐτὴ τὴ βραδεῖα ὅμως ἀκούστηκε στὰ Προπύλαια
ἀπ' αὐτὸ κ' ἓνα νεκροποῦλι. Ἐφώναξε ἐννέα φορές καὶ
χάθηκε. Ἡ γραία ἡ μητέρα τοῦ Γιουσούφ ποῦ τὸ
ἄκουσε ἔχασε τὸν ὕπνο της.

Σὲ λίγο μὰ σιὰ ζυγόναι στὰ κανόνια. Πηγα-
νόχεται. Κουβαλεῖ σφαῖρες, τῆς βάζει στὰ κανόνια
καὶ τῆς σκουντῇ μὲ τὸ γεμιστῆρι μὲ μεγάλη δύναμι
καὶ μὲ λίγο θόρυβο. Γεμίζει καὶ τὴν λουμπάρδα μὲ
τὴν πὺ μεγάλη μπόμπα καὶ ξαπλώνεται στὰ μάρ-
μαρ' ἀπάνω κουρασμένος.

Μιὰ μεγάλη ἀστραπή φωτίζει τώρα τὸν κατάμαυρο
οὐρανὸ καὶ δείχνει τὴν ἀγρία τοῦ Ἀχμέτ ὄψη, ἐνῶ
μακρὰ, στὰ πρόσθορα, ἀπάνω ἀπ' τὸ φρούριο τοῦ
Θρασυβούλου, κεραυνὸς αὐλαζόνοι τὸ στερέωμα. Ὁ
Ἀχμέτ φεύγει σὲ λίγο κι' αὐτός. Ἡ δοῦλειά του ἐτέ-
λειωσε.

Εἶναι μεσάνυχτα.

Ὀλίγη ὥρα περνᾷ καὶ βροντὲς τραντάζουν τὸ
βράχο. Ἐρχεται σὰν ἐλαφρὸς πρόσκοπος ἓνα ψυχρὸ
ἀεράκι. Ἀρχίζουν ὕστερα νὰ πέφτουν χονδρὲς ψιχάλες.

Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀ-
κόμα βαθύ.

Ὁ φόβος κάνει τοὺς ἀνθρώπους καὶ βαστοῦν τὸ
λόγο τους. Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ κακόνυχος ὁ ξωτάρης—
ἔχοντας πάντα δίπλα του κι' ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Κά-
στρου ἀρματωμένο σὰν ἀστακὸ—ἔκαμε ὅτι τοῦ εἶπε
ὁ Ἀγᾶς. Ὁ φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ Ἀνθι-
μος, ἀφοῦ ἄκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν Δημογερόντων,
ἀκόμα καὶ τοῦ βούβουδ' ἠῶρε ἓναν μεσιανὸ δρόμο: νὰ
μὴ γίνη δηλαδὴ μονοκκλησιά, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν
μόνο οἱ Ἀϊ-Δημήτρηδες ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, ὁ

Τξιρίτης, τὸ Παρακκλήσι... Τὸ κόμμα τοῦ προφῆν
Ἀθηνῶν Ἀνατῆλ, δὲν ἐπρόφτασε ν' ἀντιπράξῃ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρίαν κἄμποσοι
φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο ποὺ πηγαίνουν νὰ προσ-
κυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ ξεχωρίζουν τὰ κόκκινα σκου-
φώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κίτριν-κίτριν καὶ κανένα
σικιάδι ἄρχοντα.

Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσο ὅσους τοὺς
ἤθελ' ὁ Γιουσούφ.

... Ἡ λειτουργία ἄρχισε. Ἡ βροχὴ τώρα πέφτει
μὲ τὸ τουλοῦμ.

— Μᾶς τὰ χάλασ' ἡ βροχή!

Ὡρύεται ὁ Ἀγᾶς μέσ' στὴ κρεββατοκάμαρά του
καὶ στριφογυρίζει σὰν λιοντάρι στὴν κλούβα του.

Ἡ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ἡ ξανθὴ χα-
νοῦμ ἐμαζεύτηκε σὰν κουβαράκι σὲ μιὰ γωνίτσα τοῦ
κρεββατιοῦ τῆς.

— Ἀγᾶ! μὴ φύγῃς... φοβᾶμαι !!!

Καὶ ἀνοίγει μ' ἐρωτικὴ παράκλησι τὴν ἀγκυλιά
τῆς.

Ὁ Ἀγᾶς ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ἡ χανοῦμ τὸν ἀγ-
καλιάζει αὐτὸς τὴν σκουντᾷ καὶ πετιέτ' ὅσω. Ρίχνει
μὰ γοῦνα ἀπάνω του, περνᾷ βιαστικὸς ἀπὸ τ' ἄλλο
δωμάτιο ποὺ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ φαμίλια, χω-

ρις νὰ βγάλλῃ λέξι, καὶ ἀνεβαίνει σ' ἕνα φεγγίτη ποὺ βλέπει κατὰ τὰ κανόνια

Τὸ χαλάει τὸν κυτᾶ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν δαυμονίζει. Εἶναι νὰ σκίση.

— Τὴν πάθαμ' Ἀγᾶ!... Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἀχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσῃ καὶ μᾶς καὶ τὰ κανόνια μας... Λίγοι ραγιαδες πέρασαν. Ὁ κάμπος εἶναι ἔρημος... Μόλις ποὺ καὶ ποὺ φαίνεται κι' ἀπὸ κανένας. Νά, ὅλοι δυὸ - τρεῖς ἀκόμα πηγαίνουν... Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ;... Ἀ!... κουνάει ἕνα κόκκινο πανί!...

— Ἀχ!... βογγάει ὁ Ἀγᾶ. Ὁ παπᾶς βιάζεται θὰ ψέλλῃ τὸ τροπάρι τοῦ Ἀγίου, γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί καθὼς τὸν ἐπρόσταζε. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ κι' ἡ λειτουργία!... Γρήγορα λοιπὸν Ἀχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησίᾳ ἀπάνω, καὶ φωτιά! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ! νὰ μὴ φανῇ πιά οὔτε ἡ θέσι ποῦ ἦταν' ἡ ἐκκλησιά! Σὲ θέλω, τοπτζήμπαση, σὲ θέλω!... φωτιά!...

Σὰ δαυμονισμένους ὁ Ἀχμέτ τριγυρίζει στὰ κανόνια, τὰ κουνεῖ δεξιὰ καὶ ξεροβᾶ, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ὡς ποὺ τὰ βάζει στὸ σημάδι. Φοβερὴ μπόρα ἔπιασε τώρα. Ὁ Ἀχμέτ ζυγώνει ἀναμένο τὸ ἀλλεματοκέρι πρῶτα στὴν λουμπάρδα...

Τὴν ἴδια τὴ στιγμὴ ὅμως, πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του χύνεται ἀπ' τὸν οὐρανὸ φωτιά. Κρότος φοβερός καὶ ξερός, κρότος... ἄγριος Ὅλη ἡ Ἀκρόπολις σειάται...

Κεραυνὸς πέφτει στὰ Προπύλαια, ἀπάνω στὴ μπαρουτοθήκη... Καταστροφή καὶ θάνατος!... Ἄν εἶναι ὁ Ἀχμέτ καλὸς σημαδιάρης καλλίτερος εἶν' ὁ οὐρανός.

Ἡ καταστροφή εἶναι φοβερή. Οἱ ταξιδιώτες γράφουν γι' αὐτὴν μὲ φόβη καὶ μὲ θαυμασμό....

... Ἦταν μιὰ φορὰ κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Εἶχε μίνα, εἶχε τέσσερεις γυναῖκες, εἶχε δυὸ γιουῦς, — οὔτε κομμάτι δὲ βρέθηκε ἀπ' αὐτούς, — εἶχε καὶ μιὰ κόρη ὀρφανὴ ἀπὸ μίνα Χριστιανή, γι' αὐτὴν λένε πῶς γλύτωσε.

Ἦτον μιὰ φορὰ ἕνας τοπτζήμπασης Ἀχμέτ. Χάθηκε κι' αὐτὸς καὶ μόνο κατὰ τὸν Ἀἰ - Δημήτρη βρέθηκε τὸ δεξιὸν χέρι, ποὺ κρατοῦσε ἀκόμα τὸ ἀλλεματοκέρι ποὺ θὰ βάζε τὴ φωτιά.

Τὰ κανόνια σκορπίστικαν, ἡ λουμπάρδα ἔγινε χάλι. Πέτραις καὶ χῶμα καὶ κορμιὰ ἔγιναν ἕνα, ἔτσι ποὺ τὰ συγάρθηκαν νὰ τὰ φάνε αὐτὰ τὰ σκυλιὰ καὶ τὰ κοράκια».

Οἱ Καστριῶτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στὸν τόπο τῆς καταστροφῆς. Οἱ Χριστιανοὶ σταυροκοποῦνται πετάγονται ὅλοι ὅξω ἀπ' τὸ ἐκκλησιάκι τ' Ἀἰ Δημήτρη καὶ μόν' ὁ παπᾶς — παπᾶς τοῦ καιροῦ ἐκείνου — μένει νὰ τελειώσῃ τὴ λειτουργία.

Ἡ βροχὴ ἔστερ' ἀπ' τὴν καταστροφή ἔπαψε. Ὁ οὐρανὸς καθάρισε. Σὰ νὰ μὴν ἔγινε τίποτις!... Τὸ θαῦμα καὶ ποιδὸς δὲν τῶμαθε!...

Ὁ Ἄτ - Δημήτριος πήρε μὲ τὸ δίκχηρο του τὸ πα-
ρανόμι ποῦ τοῦ ἔπρεπε, καὶ ἴσα μὲ τὰ τώρα λέγεται
Λουμπαρδιαῖος, δηλαδή Βομβαρδιστής.

Λυστυχμένα Προπύλαια!...

ΓΡΑΙΚΟΣ - ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΣ ΚΑΙ ΒΕΝΕΤΑΝΟΣ

Ἦτανε περασμένα τὰ μεσάνυχτα. Καμμιὰ φωνὴ
δὲν ἀκουότανε κανένα ζωντανὸ δὲν ἐλάτρε στὰ ρημαγ-
μένα μέρη· κι' ἂν κ' ἔπαι - κ' ἔπαι κανένα τριζόνι ἔκανε
πὼς θ' ἀρχίσῃ τὸν παραπονεμένο σκοπὸ του, ὥς κι'
αὐτὸ σόπαινε ἀπ' τὸ φόβο του.

Μακρὰ ἀκούστηκ' ἓνα μικρὸ πετεινάρι νὰ λαλῇ
πίσω ἀπὸ κ' αἱ χαλίσματα· μὰ κι' αὐτουνοῦ ἡ φωνὴ
τρομαγμένη πνίγηκε στὸ λαρύγγι του.

Οἱ Τοῦρκοι κλεισμένοι στὸ Κάστρο. Οἱ Βενετσά-
νοι τριγυρίζουν σ' ἄν τ' ἀγρίμα στὴ χώρα. Οἱ Ἀθη-
ναῖοι εἶναι τρυπωμένοι στὰ στὰ σπίτια τους. Βρι-
σκόμασται στὰ 1687.

Σβυστὸ ἦταν τὸ καντήλι τῆς Ἁγίας Γλυκερίας στὸ
Γαλάτσι, κανένας δὲν πάει νὰ προσκηνήσῃ· καὶ μόνον
τὸ κυπαρίσσι τῆς ἐκκλησιᾶς ποῦ τὸ φυσοῦσε ὁ ἄνε-
μος πῆγαινε κ' ἐρχότανε κι' ὁ ἴσκιος του στὸν τοίχο
ἔμοιαζε σ' ἄν καλόγερος τυλιγμένος στὸ ράσο του.

Τὸ ἅγιασμένο τὸ νερὸ κατακυλοῦσε μουρμου-
ρίζοντας τὸν κατήφορο καὶ πότιζε ὅτι εὗρισκε στὸ
δρόμο του.

Μὰ νά... κι' ἀπὸ καίτω. ἀπ' τῆς Ὁμορφῆς Ἐκκλησιᾶς τῇ στράτα, κάποιος προβάλλει.

Φθάνει σὲ καὶ χαλάσματα, βγάξει βαθὺ ἀναστεναγμό, κι' ἀκούει πέρα ἀπ' τὸ βράχο τὸν ἀντίλαλό του μονόλογον.

Ἐρχεται γύρω - γύρω ἀπ' τὰ χαλάσματα. κουνώντας λυπητερὸ τὸ κεφάλι του...

Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ σένα, ἄμοιρε Ἀθηνηέ, θὰ μποροῦσε νὰ γνωρίσῃ τὸ σπίτι σου!;.....

Χαϊδεύει τὸ ἀγιόκλημα ποῦχε φυτεμένο μὲ τὴ δύστηνη τὴν ἀδελφή του, σκύβει παραμερίζει τῆς πέτρες; σὺν καὶ νὰ γυρεῖ... ὅσπερ φεύγει μακριὰ ἀπὸ κεῖ... πᾶσι κατὰ τὴν ἐκκλησιά, στέκεται, γονατίζει σ' ἓναν τάφο μπροστά, καὶ φύει τὸ μάρμαρό του.

Χορτάρισσε τοῦ γονιοῦ σου ὁ τάφος!

Μὰ γιατί κλαῖς σὰ μικρὸ παιδί; τάχατε θὰ ξῆς καὶ σὺ αἴριο;.....

Τ' ἀγριολοῦλονδα χύνουν γύρω τὴ μυζωδιά τους. Ξαπλώνεται στὴ γῆ, ἀκουμπᾷ τὸ κεφάλι του στὸν τάφο καὶ κυττᾷοντας τὸν οὐρανὸ ρωτᾷ, τί ἔφταξε κ' ἔμειν' ἔρημος καὶ μοναχὸς στὸν κόσμος!

Ξάφνου, ἀπ' τὰ Τουρκοβούνια, κάποιος ἄλλος προβάλλει. Ἡ νυκτερίδες τρελλὲς πτερουγίζουν καὶ τρίζουν γύρω του... Κατεβαίνει μονοπάτι - μονοπάτι, πηδαίει ἓναν ἓναν τοὺς βράχους καὶ κυττᾷει ὁλοῦθε σὺν καὶ νὰ γυρεῖ.

Ἡ ἀγριεμένη ἡ θωριά του φαίνεται πῶς ἀγρία

μὲς στὸ σκοτάδι. Ἀλλοίμονο σ' ἐκείνον ποῦ θαῖσῃ στὸ δρόμο του!

Μὰ ὅσο ζυγώνει στήν ἐκκλησιά κοντὰ, τόσο ἡμερόνευει.....

Γιατὶ κυτρίνισες καὶ τρέμεις σὺν χορίτσι, ἄρμε Γενίτσαρς;.....

Σὲ λίγο βλέπει ἓνα μαῦρο προῖμα νᾶρχεται ἀπ' τὸ κάτω μέρος... Βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ δὲν ξανοίγει τί νᾶναι· μὰ σὲ μὴν ξαφνικὴν ἀστραπὴ βλέπει πῶς ἦταν ἄνθρωπος, ἦτανε Βενετσάνος!

Ὁ Γενίτσαρος ἔγεινε πάλι Γενίτσαρος. Βγάξει τὸ χαντζάρι του καὶ χύνεται καταπάνω του... Μὰ κι' ὁ Βενετσάνος δὲ χωρατεύει. Τὰ κτυπήματα τοῦ ἐνὸς βρίσκουν ὅλο τὸ σίδερο τοῦ ἄλλου. Πιάνει ὁ Γενίτσαρος μὲ τὸ ξερβὶ τὸ χέρι τὸ δεξιὸ τοῦ Βενετσάνου, μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ πιάνει κι' ὁ Βενετσάνος μὲ τὸ ξερβὶ τοῦ τὸ δεξιὸ τοῦ Γενίτσαρου... Σκουντ' οὖνται σὺν τ' ἀγρίμια καὶ μὲ πολλὰ ἔρχονται σιμὰ στὸν τάφο...

Πεταῖται ὁ Ἀθηνηὸς μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι καὶ βρίσκεται ξάφνου μπροστά τους.

— Ἐμένα βόηθα, πατριώτη—φωνάζει ρωμαῖκα ὁ Βενετσάνος—νὰ σκοτώσωμε τὸν Τούρκο τὸν ἄπιστο!....

— Ἐμένα βόηθα, πατριώτη—φωνάζει ρωμαῖκα κι' ὁ Γενίτσαρος—νὰ σφάξωμε τὸ Φράγκο, τὸν ἄπιστο!....

— Κανέναν δὲ βοηθάω! Τοὺς Τούρκους ἄς τοὺς ἀγαποῦν οἱ παπᾶδες μας καὶ τοὺς Βενετσάνους οἱ ἄμναλοι οἱ λαῖκοι· ἐγὼ καὶ τοὺς δυὸ τοὺς ξέρω γιὰ

ἐχθρὸς τῆς πατρίδας μου... Ὅποιος εἶναι πῶ γερὸς ἅς φάη τὸν ἄλλον, καὶ τοὺς δυὸ ἅς σᾶς φάνε τὰ σκυλιά καὶ τὰ κοράκια. Μὰ τραβιχθῆτε ἀπὸ δῶ ! δὲ θ' ἀφίσω νὰ χυθῇ αἷμα ἀνθρωπινὸ στοῦ πατέρα μου, τοῦ γέρο Χωραγῆ, τὸν τάφο !...

Γιατὶ μιὰ φωνὴ ἀπὸ δυὸ στόματα ἀκούεται : «ἀδερφέ μου» ! Γιατὶ μὲ μιᾷς πέρφτον τ' ἄρματα κάτω; Γιατὶ ἀνοίγονται τρεῖς ἀγκάλας;

Ποιὸς τοῖλπιξε ὁ πρῶτος τοῦ μικροῦ τὸν πῆσαν οἱ Γενίτσαροι, ὁ δεύτερος τοῦ παιδίου τὸν ξαγόρασσαν οἱ Βενετσάνοι, καὶ ὁ μικρὸς, τοῦ τίχατ' ἐστίαθη πρὸ τυχερός, γιὰ πρώτη φορὰ νὰ σιμίζουν, καὶ σὺν ἐχθροί, στοῦ πατέρα τους τὸν τάφο ; !...

Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ. Τὰ πουλάκια μέσα στὰ χαμόκλαδα τινάζουν τὰ φτερά τους βγάζοντας χαρωπὴ λαλιά. Τὸ νυκτοπούλι κρύφτηκε στὰ χαλάσματα, νὰ μὴν τῶβρ' ἡ μέρα. Τῶστρα τρεμοσβύνουν ἡ νυκτερίδα ἔγιν' ἄφαντη !...

Πόσο θὰ ξεπαζότανε κανένας διαβάτης, ἂν περνώντας ἔβλεπε ἓνα Γραικό, ἓνα Γενίτσαρο καὶ ἓνα Βενετσάνο, γονατισμένους σιμὰ-σιμὰ, νὰ χύνουν μαῦρο δάκρυ σ' ἓνα τάφον λιθαρί !...

Ο ΤΡΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Δὲ γεννήθηκε τρελλὸς ὁ Γιάννης, τοῦ Πατὰ-Κωνσταντῆ ὁ γυιὸς· ἦταν ἔξυπνο καὶ πολὺ ἔξυπνο παιδί. Ὁ πρῶτος μαθητὴς τοῦ πατὰ Δανιήλ, τόσο τὸν ἀγαποῦς ὁ δάσκαλος, τοῦ δὲν τὸν ξεχώριζε ἀπὸ παιδί του, καὶ βλέποντας αὐτὸν παρηγοριότανε γιὰ τὸ γυιό του τοῦ εἶχε χαμένο...

Τοῦ γέρο-δάσκαλου τοῦ εἶχε ἀπομείνῃ τώρα ἡ κόρη του, ἡ Καρυά. Σὺν ἦταν ἀνήμερος ὁ πατέρας της, αὐτὴ ἔκανε μάθημα στὰ παιδιά. Καὶ τότες νᾶβλεπες πᾶ τὸ φτωχὸ τὸ Γιάννη! ροδάνι πήγαινε ἡ γλῶσσα του.

Ὁ Γιάννης ἔγινε τὸ καλλίτερο Ἀθηνηωτάκι ὅλοι τὸν καμάρωναν.

Μὰ ξάφνου τὸν ἔπιασε ἓνα ἀλλιώτικο πράμμα· δὲν ζύγωνε ἄνθρωπο, κι' ὅλη τὴ νύκτα τὴν περνοῦσε στοὺ πόδι. Ἡ καϋμένη ἡ μάννα του βρισκότανε σὲ ἀπελπισία.

Καὶ δὲ γνώριζε κανένας τί εἶχε, μήτε καὶ μποροῦσε νὰ μάθῃς ἂν τὸν ρωτοῦσε χαμογελοῦσε, κουνούσε τὸ κεφάλι του, κ' ἔφευγε...

Ὕστερ' ἀπὸ λίγο καιρὸ παντρεύτη τοῦ δασκάλου

ἡ κόρη καὶ πῆρ' ἓνα Βενετσάνο ποῦ ἀγαποῦσε. Τότες πιά ὁ Γιάννης ἀπόγινε· μὰ τότες κι' ὁ κόσμος κατὰλαβε τί εἶχε.

Κόιντενα νὰ ξεχάσω ἓνα παράξενο πράμμα. Ὁ πατέρας τῆς Καρινᾶς καὶ τοῦ Γιάννη ἡ μάνα, πέθαναν τὴν ἴδια τὴν ἡμέρα.

Ἄς ἀφήσωμε τώρα τὸ Γιάννη ποῦ μισότρελλος, μὲ τὸ ντουφέκι του στὸν ὦμο καὶ μὲ τὸν πιστό του τὸν σκύλο, γύριζε στὰ βουνά, κι' ἄς ποῦμε δυό-τρία λόγια γιὰ τὴν Ἀθήνα. Βρισκόμαστε στὰ 1688. Οἱ Βενετσάνοι εἶχαν ἔρθῃ ἀπ' τὸ Μωριά καὶ πῆραν τὴν Ἀθήνα. Τί βγαίνει ὅμως, ἂν καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ τόπου, διώξαν τὸν Τοῦρκο!..... Ὁ Τοῦρκος κι' ἂν ἔφυγε, πάλι ξαναγυρίζει, μὰ οἱ Βενετσάνοι δὲν βοηθᾶνε τὴν Ἀθήνα, καὶ φεύγουν..... Καὶ μαζί μ' αὐτοὺς φεύγουν κ' οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι—ἄντρες, γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδιά—κι' ἀρπίζουν τὸν τόπο τους, τὰ σπίτια τους, τῆς ἐκκλησιᾶς τους, καὶ τῶν γονιῶν τους τάφους..... Κι' ἂν γυρίζουν, μερικοὶ πίσω, ὕστερ' ἀπὸ τρία χρόνια, μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Σουλτάνου, σὺν καταφρονεμένοι δοῦλοι, καὶ μὲ τὸν ἀφορεσμὸ τοῦ Πατριάρχου, ξαναβρίσκουν τὸ χῶμα τῆς πατρῴδας τους, μόνον χῶμα, τὰ σπίτια τους μόνον πέτρες, τῆς ἐκκλησιᾶς τους γυμνές καὶ ντροπιασμένες, καὶ τοὺς τάφους

τῶν γονιῶν ἀγνώριστους καὶ αὐτοὺς ἀπ' τ' ἀγκυλῖα.

Κανένas δὲ θυμίσθηκε τὸν τρελλὸ τὸ Γιάννη, ποῦ μήτε στὴ Σαλαμῖνα φάνηκε, μήτε μὲ τὰ καράβια πῆγε, μήτε στὴν Ἀθήνα ἔμεινε.

Αὐτὸς ὅμως μιά μέρα, ἐκεῖ ποῦ γύριζε ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, εἶπε: «Ἄς πῶ νὰ ἰδῶ μιά ματιά τί γίνονται καὶ στὴν Ἀθήνα γίτω».

Κατεβαίνει, καὶ τί νὰ ἰδῇ! Ὅλοι φευγάτοι... Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἐρημιὰ· ἡ γῆ ζωντανή δὲν ἔλειξε ὁ ἄνεμος ἀνοιγοῦλειναν καὶ πόρτες καὶ παραθύρια... ἄλλα σπίτια γκρεμισμένα, ἄλλα κατμένα καὶ ὅλα ἀδειανὰ.

Βλέποντας αὐτὸ τὸ χάδι ὁ τρελλὸς ὁ Γιάννης πρῶτα - πρῶτα ἀρχίτισε τὰ γέλια· ὕστερα πῆγε καὶ χαιρέτισε ὅλα τὰ σπίτια ποῦ γνώριζε, καὶ στὴ θέση τοῦ νοικοκύρη κάθισε τὸ σκύλλο του, καὶ ἀρχίισε τὴν κουβέντα. «Ἐ! πῶς τὰ περνάτε μὲ τοὺς Βενετσάνους; τὰ μάθατε τὰ φράγκα καὶ ἡ ἀκόμα; ἔμαθα πὼς θὰ ξανάρθουν πίσω οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Βενετσάνοι πὼς θὰ φύγουν... μὰ δὲν τὸ πιστεύω... κοῦ νὰ σᾶς ἀφήσουν μονάχους!... νάρθῃ κανένas Τοῦρκος νὰ σᾶς ἀρπάξῃ τὸ κορίτσι σας, ἢ νὰ σᾶς πάρῃ τὸ βιός σας, ἢ νὰ σᾶς γκρεμίσῃ τῆς ἐκκλησιᾶς σας»!... Καὶ ὕστερα μιλώντας καὶ μὲ τὰ σωστά του στὸ σκύλλο του. «Ἐ! τί λές, Μορζιῆνη,—αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦχε δομένο—πᾶμε νὰν τὰ ποῦμε κι' ἀλλοῦ;» καὶ γελώντας ἔφευγε, κι' ὁ σκύλ-

λος του έτρεχε μπροστά γαυγίζοντας και κουνώντας την ουρά του απ' τη μεγάλη του χαρά.

Αφού γύρισ' έτσι τα περισσότερα σπίτια, ανέβηκε και στο Κάστρο, γιατί ήθελε κι' από ψηλά, να καμαρώση της Αθήνας το χάλι.

Όταν ξάφνου άκούει φωνές κι' αντίφαρα κατά το μέρος του παζαριού.

«Μπα! είπε, δέ φύγανε λοιπόν όλοι; Ποιοι νάμειναν; Έχει γνωστικούς ανθρώπους κ' ή Αθήνα; Άς πάω να ιδώ». Και κατέβηκε άγάλλι-άγάλλι και περπατούσε σκυφτά-σκυφτά σά νάδελε να πιάση καμμιάν άλεπού άπ' την ουρά.

Έφτασ' ύστερ' από λίγην ώρα στο παζάρι, και τί να ιδή! μήτε άγοραστής, μήτε πουλητής!

Τότες ό τρελλός στάθηκε με άπορία, και βλέποντας γύρω του, έλεγε μέσα του: «Μά τί λοιπόν;! Όνειρο έβλεπα ή τ' ατύπιά μου βούιζανε; ! τ' ήταν ή αντίφαρα πού άκουσ' άπ' το Κάστρο;!...»

Φωνάζει όλους τους παζαρίτες, με τόνωμα έναν-έναν, μα καμμιά άπόκριση δέν άκούει.... Τότες τόν πιάνουν πάλι τα γέλια κι' αρχίζει να κάνη ατύτος τη φωνή τους και παζάρευε κ' έλεγε πώς δέν τόν συμφέρει και τούς έβριζε και έφευγε γελώντας....

Μά δέν είχε φύγει ακόμα καλά-καλά, όταν άκουσε πάλι της φωνές και την αντίφαρα και τούτη τη φορά πού δυνατά, γιατί' ήταν κοντά του.

Η φωνές βγαίνανε μέσ' από μιá μεγάλη μάντρα

του παζαριού πού σφίζανε τα ζωντανά.

Ζυγώνει κοντά άγάλλι-άγάλλι, ρίχνει τα χέρια του στόν τοίχο, σηκώνεται κρυφά-κρυφά και ύστερα δίνει μία και βρίσκεται στού τοίχου τó σαμάρι.

Κυττάζει μέσα και τί να ιδή!

Όλες ή γάτες και όλοι οί σκύλλοι της Αθήνας ήτανε μαζεμένοι έκεί και πολεμούσαν να φάνε έναν λησμονημένο μέσα στη μάντρα γάιδαρο, άποκαμαωμένο άπ' την πείνα κι' άπ' τη δίψα, άφού τόν σίντροφό του τόν είχαν φάει, σάν άκούστηκαν ή άλλες ή φωνές...

Η πρώτη δουλειά του τρελλού ήτανε να πηδήση μέσα και με φωνές και με ξυλιές να γλυτώση τόν άμιορο τó γάιδαρο άπ' τόν άδικο θάνατο...

Υστερα, ανεβαίνοντας σέ μιá γκρεμισμένη κολώνα, αρχίνισ' έτσι να μιλή στης γάτες και στούς σκύλλους, στης μόνες της Αθήνας ψυχές, έχοντας στα δεξιά του τόν μπιστεμένο σκύλλο και στ' άριστερά του τó γλυτωμένο γάιδαρο.

«Ντροπή σας. Αθηναίοι, να μείνουν στόν τόπο σας μονάχα δύο ευγενείς Βενετσάνοι κ' εκείνους να θέλετε σώνει και καλά, νάν τους φάτε! Τί καταλάβετε πού φάγατε τόν ένα; άφού τελειώσετε και τόν άλλον τί θα φάτε; δέν καταλαβένετε πώς; στα ύστερα θα φαγωθήτε συναμεταξύ σας;!... Να λοιπόν, τώρα πού ό Θεός μ' έστειλ' έμένα να σάς γλυτώσω...»

«Αν μοῦ ἔχετε ἑπὶ τὸν κ' ἐμπιστοσύνη καὶ μὲ ἀνέστε βασιλεῦ σας, θά σᾶς βάλω τάξη, θά σᾶς δώσω νόμους, καὶ μήτε φαί πιά θά σᾶς λείψῃ, μήτε πιτό, μόνο θά ἔχηστε εὐτυχησμένοι καὶ θά εἴσατε καλο-
 θραυμένοι σάν τὸ Μοροζίνη μου. Μήπως σᾶς πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ, καθὼς σὲ ζεῖνους ποῦ ἄφησαν τὸν τόπο οὐς κ' ἔφυγαν, πῶς εἶμαι τρελλός; Τρελλός, ξετρελ-
 λός, εἶμαι πῶς γνωστικός ἀπὸ σᾶς καὶ πρέπει νὰ μὲ κίμετε βασιλεῦ σας, ἂν θέλετε νὰ χαρίτε ζωὴ καὶ νεαῖτά! Τὸ λοιπὸν ὅλοι μαζί:

«Ζήτω ὁ τρελλός Βασιλεὺς τῆς Ἀθήνας!»

Γαυγίσματα λογιῶ-λογιῶ καὶ νουορίσματα ἀ-
 κουστήκανε τότε, σάν νὰ κατάλαβαν κι' αὐτὰ τί
 τοὺς ἔλεγε ὁ τρελλός· καὶ μέσα σ' ὅλ' αὐτὸ τὸ κακὸ
 ἀκούστηκε καὶ ἡ χονδρὴ φωνὴ τοῦ τυχεροῦ γαί-
 δάρου.

Τώρα ὁ τρελλός ἀρχίτισε νὰ δίνη βαθμούς. Γυρί-
 ζει λοιπὸν κατὰ τοὺς σκύλλους καὶ λέει:

«Σένα μὲ τὸ χονδρὸ κεφάλι σὲ διορίζω βεζίρη
 μου, σένα μὲ τὴ μαύρη κι' ἄγρια τρίχα σερασκέρη,
 σέναν καπετὰν πασᾶ... σένα...» καὶ μόλις ἐγύρισε κατὰ
 τὸ μέρος τοῦ γαϊδάρου γιὰ νὰ τὸν κἀν ἀρχιμουσικό
 του, εἶδ' ἓνα σκύλαρο μὲ κόκκινη τρίχα καὶ μὲ κομ-
 μένα αὐτιά ποῦ ζύγωνε κρυφὰ-κρυφὰ ν' ἀρπάξῃ τὸ
 γαῖδαρο ἀπ' τὴν οὐρά...

Λὲς γιατί δὲν κατάλαβε τοῦ τρελλοῦ τὴν κουβέντα,
 λὲς γιατί ἦταν δυσαρεστημένος ποῦ δὲν τοῦδωκε κι'

αὐτουνοῦ κανένα πασσαλίκι, ἀποκάσιπενὰ κἀνῃ αὐτὴ
 τὴν κακὴ τὴν πράξη. Μὰ κι' ὁ Βασιλεὺς δὲ χωρα-
 τεύει... σηκώνει τὸ ντουφέκι του τοῦ δίνει μιὰ καὶ
 πῖρ' τὸν κἀτω. Τὸν ἀρπάζει ἀπ' τὴν οὐρὰ καὶ πετών-
 τας τὸν στὸ ἄσκέρι του: «Φάτε τοὺς λέει, πιστοὶ μου,
 φάτε τοῦ κακοῦ πατριώτη τὸ κορμί...» Δὲν πέρα-
 σαν δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ μήτε φάνηκε πιά ὁ
 ἄμιρος ὁ σκύλλος... Καὶ κεῖνο ποῦ δὲν ἔκαμαν τὰ
 λόγια τοῦ βασιλεῦ, τὸ καμὲ αὐτὴ του ἡ πράξη... Ἀπὸ
 τώρα κ' ἐμπρὸς καὶ σκύλλοι-καὶ γάτες τὸν ἀκουαν
 καὶ τὸν ἔπερναν ἀπὸ πίσω σάν τ' ἀρνάκια...

Ἐκαβαλλίκεψε λοιπὸν τὸ γαῖδαρο ὅπως-ὅπως,
 μὰ κι' αὐτὸς ἔβαλε τὰ δυνατά του, πῆρε στὰ καπού-
 λια τὸ Μοροζίνη του, κρέμασε στὸ ραβδί του ἓνα με-
 γάλιο πανὶ γιὰ μπαϊράκι καὶ μπρὸς αὐτός, πίσω οἱ με-
 γαλοσιάνοι κι' ὅλο του τ' ἄσκέρι, ἐβγήκαν ἔτσι!
 ἀπ' τὴ μάντρα τοῦ παζαριοῦ.

Μὰ δὲν ἦτανε δά, νὰ ποῦμε καὶ τὴ μαύρη τὴν
 ἀλήθεια κακὸς βασιλεὺς ὁ τρελλός... δὲν ἔλλειψ' ἀπ'
 τ' ἄσκέρι του, μήτε ψωμί, μήτε νερό, μήτε γλέντι...
 Ἐπήγαινε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, ἀνοίγε τὰ κελλάρια, καὶ
 ὅ,τι βρισκότανε μέσα τοὺς τὸ μοίραζε καὶ τὸ τρώ-
 γανε... Τόσο, ποῦ τοὺς συνείθισε ἵστερ' ἀπὸ λίγον
 καιρὸ καὶ πέρανε τὸ φαί ἀπ' τὰ χέρια του ἓνας-ἓνας,
 μὲ τὴν ἀράδα του. Καὶ νὰ δῆς ποῦ ὅταν ἔκανε με-
 γάλῃ ζέστη τοὺς πήγαινε στὴν Καλλιρρόη καὶ λουζόν-

τουςαν στο Βούθονια' τοὺς πήγαινε καὶ περίπατο —
σὺ δάσκαλος μὲ τὰ παιδιὰ του.

Κ' ἔτσι ὁ τρελλὸς μὲ τ' ἀσκέρι του ζοῦσαν ζωὴ
χωρισμένη.

Κάμποσος καιρὸς πέρασε. Τ' ἀσκέρι τοῦ τρελλοῦ
εἶχε λιγοστέψει — τὸ περισσότερο ἢ γάτες, — γιατί
μ' ὅλες τῆς φωνές του δὲν μπόρεσε νὰν τῆς φιλοῦση
τὸ τοὺς σκύλλους, καὶ δὲν περνοῦσε μέρα, χωρὶς νὰ
χαθοῦν πέντ' ἕξη ἀπὸ δαυτέσ' τόσο, ποὺ στὰ ὕστερα,
γάτα γιὰ γάτα δὲν εἶχε πιά ἀπομένει. Δὲν λυτῆθηκε
δὲ καὶ πολὺ γι' αὐτὸ ὁ Γιάννης, γιατί περισσότερο
ἀγαποῦσε τοὺς σκύλλους. Μὰ κι' αὐτοὶ δὲν τὸν ἀγα-
ποῦσαν λιγώτερο. Μπρὸς ὁ τρελλὸς πίσω ὅλοι τους,
νύχτα - μέρα....

Κι' ὅταν καμμιά νυχτιὰ ἄστραφτε καὶ βρόνταγε, καὶ
τ' ἀστροπελέκι πέφτοντας δὲν εἶχε τί νὰ γκρεμίση,
τότεσ ἀλήθεια ἦταν ἄγριο προῶμμα νὰ βλέπης ἕναν
τρελλὸ νὰ πηδάη μὲ γέλια τὰ χαλάσματα τῆς ἔρημης
τῆς χώρας, κι' ἀπὸ πίσω του ἕνα σωρὸ σκυλλιὰ νὰ
οὐρλιάζουν...

Μία μέρα, δὲν ξέρω τί τοῦρθε τοῦ τρελλοῦ καὶ
πῆρε τοὺς σκύλλους του νὰ πάη στοὺς Δράκο, γιὰ νὰ
τοὺς κολυμπήσῃ στὴ θάλασσα.

Κόντευε νὰ φτάσῃ στοὺς γαλιό, σὺν ἄκουσε μεγά-
λῃ βουή κι' ἀντίρα. Κυττάζει μακριὰ καὶ βλέπει μὲ
μανοῖλα ἀπ' τὸ Δράκο ν' ἀνεβαίνει κατὰ τὴν Ἀθήνα...

Ὁ βασιλεὺς ἐστάθη καὶ μαζί μ' αὐτόν ἐσταῖθη
κι' ὅλο του τ' ἀσκέρι. Δὲν καταλάβαινε τί τρέχει γιὰ
καλὸ καὶ γιὰ κακὸ ὅμως ἔβαλε τοὺς σκύλλους στὴν
ἀράδα ὕστερα ἐπεῖξε καὶ τράβηξε μπρὸς γιὰ νὰ
ἰδῇ, ἀφοῦ τοὺς εἶπε νὰ σταθοῦν στὴ θέσῃ τους, καὶ
νὰ εἶναι ἔτοιμοι σὲ κάθε περίστασι νὰ πεθάνουν γιὰ
τὸν βασιλεῦς τους καὶ γιὰ τὸν τόπο τους... Μὰ ἡ μαν-
οῖλα εἶχε ζυγώσει πολὺ... Ὁ τρελλὸς εἶδε πιά πὺς
ἦταν ἄνθρωποι, καὶ καὶ παραπάνω, πὺς ἦταν Ἀθη-
ναῖοι καὶ ὅλοι δικοὶ καὶ γνώριμοι. Γύρισε πίσω νὰ
ἰδῇ τὸ πιστό του τ' ἀσκέρι... καὶ δὲν βλέπει κανέναν!..

Ὅλοι οἱ σκύλλοι εἶχαν γίνει ἄφαντοι.

Κάθε ἕνας εἶχε τρέξει στὸν ἀφέντη του καὶ πη-
δοῦσαν κ' ἐκλαιγαν καὶ κουνούσαν τὴν οὐρά τους καὶ
τριβόντουσαν ἀπάνω στ' ἀφεντικά τους.

Ὡς κι' αὐτὸς ὁ γαῖδαρος ἐπῆρε τὰ χωράφια κλο-
τσώντας καὶ γκαρίζοντας ἀπ' τὴ χαρά του ποὺ εἶδε
τὸν ἀφέντη του... ὁ ἀχάριστος!

«Καταραμένοι νὰ εἴσαστε! καταραμένοι νὰ εἴ-
σαστε ὅλοι!»... φωνάζει ὁ τρελλὸς, μὲ πικρὸ καὶ πε-

ρηφρονητικό γέλιο, καὶ κουνώντας τὸ ραβδί του, ποὺ
τὸ εἶχε μιὰ φορὰ γιὰ βασιλικὸ φλάμπουρο: Ἐμπρός,
φωνάζει, ἔμπρός· πιστέ μου, ἔμπρός Μοροζίνη μου!·
Καὶ γίνεται ἄφαντος.

ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

(Ἀστέρα 1691, Ἀπριλίον 4)

ΓΙΑΤΙ ΕΓΙΝΑ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

Νά ἐγὼ πάλι στὸ μοναστήρι μου, μονίχος, μέσα
στοὺς τέσσερις τοῦ κελιοῦ μου τοίχους, ἔχοντας γιὰ
συντροφιά τὰ νυχτοπούλια τοῦ βουνοῦ, καὶ γιὰ παρη-
γοριὰ τῶν πεύκων τὴ σιγανὴ λαλιά.

Τί εἶδαν τὰ μάτια μου αὐτὰ τὰ τελευταῖα χρόνια.
Πῶς σὲ ἄφησα καὶ πῶς σὲ ξαναβρῆκα κατακαυμένη
Ἀθήνα!

Καλὰ ποὺ ἦρθατε καὶ σεῖς χελιδόνια, νὰ μοῦ θυμί-
σετε πῶς εἶναι Ἄνοιξι, γιατί ἐγώ, ἔχοντας τῆς καρ-
διᾶς μου τὴ μαυρίλα ἔλεγα πῶς εἶναι βαρυχειμωνιά.

Μονάχος ἔμειν' ἀπ' τοῦς Ἀστεριῶτες ὡς τὴν ὥρα
—σαράντα τόσοι! ἄλλοι πέθαναν καὶ ἄλλοι ζοῦνε
ἄς ποῦμε, στὴν ξενητιά.

Σὲ ποιὸν νὰ νοῖξω τῆς καρδιᾶς μου τὸ μυστικὸ
κελλί;

Τ' ανοίγω σὲ σέναν ποὺ μπορεῖ νὰ διαβάσῃς τὰ γραφόμενά μου.

Μὰ κι' ἂν δὲν τὰ διαβίῃ κανεὶς δὲ χιθίηκε ὁ κόσμος!

Τὸ ράσο σκεπάζει τόσα καὶ τόσα, ἃς σκεπάζῃ κι' ὁ τάφος ἓνα ράσο.

Τρίτη γεννήθηκα· στής δεκατρεῖς τοῦ μηνός, Φλεβίρη μῆνα, δίσεχτο χρόνο· ὅλα καλὰ σημάδια.

Ἦρουν τὸ πρῶτο παιδί τῆς μάννας μου κ' ἔμεινα τὸ τελευταῖο. Ὅλα τ' ἀδέρφια μου χαθῆκαν ἓνα-ἓνα.

Σὰν ἐξέκαμε αὐτὰ ὁ χάρος, ἔβαλε χειρὶ καὶ στοὺς γονεῖς μου. Πρῶτα πέθανε ὁ πατέρας μου. Ἡ μάννα μου στὰ τρία χρόνια πάνω ξαναπαντρεύτηκε.

Πῆρε ἓνα γείτονά μας χρηεῦμένο, ποὺ εἶχε καὶ ἓνα κορίτσι.

Μὰ δὲν περνοῦσαν καλὴ ζωὴ.

Ἐκεῖνος θυμώτανε τὴν πρώτη του γυναῖκα ποὺ ἦταν στοὺς θέλημά του πρόθυμη σὰ γυμνασμένη σκύλλα, κι' ἡ μάννα μου τὸν πρῶτο της ἄντρα ποὺ πικρὸ λόγο δὲν ἄκουσ' ἀπ' τὰ χεῖλή του.

Στὴν ἀρχὴ γκερινιάζανε, ὕστερα μαλλώνανε, στὰ τελευταῖα ἔπεφτε καὶ ξύλο.

Ἐγὼ πιά κ' ἡ ἀδερφή μου ἃς ποῦμε, ἡ Μηλιά, μαζεμένοι σὲ μιὰ γωνιὰ κλαίγαμε τὴ μοίρα μας.

Τέτοια ζωὴ περάσαμε κάμποσα χρόνια, ὅσο τὸ καλὸ μου ποδαρικό, ἔφαγε καὶ τὸ δευτέρό μου τὸν πατέρα.

Ἐνας Τοῦρκος, κάποιος πρῶτ' ἀπὸ τοῦ ἴγχε νὰ παρίσῃ ἀπ' τὸ ὑποστατικό του, τὸν ἔβαλε σημάδι, μιὰ καὶ κάτω.

Ἡ μάννα μου τότε ἀντὶ γιὰ ἓνα εἶχε δυὸ παιδιά.

Μὲ τὴ Μηλιά δὲν ἐχωρίζαμε οὔτε στιγμή, καὶ πάντα ὁ ἓνας βοηθοῦσε στής δουλειὰς τὸν ἄλλον.

Τὶ χροσὴ κοπέλλα! Μεγάλωνε στοὺς κορμὶ μὰ στήν καρδιά ἔμενε πάντα παιδί.

Ἡ μόνη μας λύπη ἦταν ποὺ βλέπαμε τὴ μάννα μας μέρα μὲ τὴν ἡμέρα νὰ λυώνει, ὡς ποὺ πέθανε κ' αὐτή.

Μείναμε πιά μονάχοι. Σὰν ἀδέρφια ζούσαμε, μὰ ἀδέρφια δὲν ἦμαστε.

Εἶνα Μάρτης τοῦ 1887 καὶ ἔστω γιὰ ἐνθύμητη.

Ἐνα πρῶτ' τῆς λέω: Μηλίε! θὰ λείπω δυὸ τρεῖς μέρες στοὺς κυνήγι.

Ἐφυγα μὲ μισὴν καρδιά καὶ αὐτὴν πονεμένη. Σὰν κίττι νὰ μοῦλεγε μέινει.

Μὰ κ' ἡ Μηλιά τὴν ὥρα ποὺ φιληθῆκαμε ἔτρεψε καὶ κτερίνισε σὰ ξαφορά. Λέξι δὲ βγάλαμε.

... Κυνήγησα ὅλη μέρα. Τὴ νύχτα ἔγυρα νὰ κοιμηθῶ σὲ μιὰν ἐλῆν ἀπὸ κάτω, μὰ δὲ μὲ κολλοῦσε ὕπνος· μόλις ἔκανα νὰ κλείσω τὰ μάτια μου καὶ πεταγόμενον τρομαγμένος. Κράτησα τότε σφιχτὰ μέσα στὰ χέρια μου τὰ μάτια μου γιὰ νὰ μὲ πάρῃ λίγ' ὁ ὕπνος κ' ὕστερα νὰ σηκωθῶ νὰ τραβήξω γιὰ τὴ χώρα, στοὺς στίπτι μας.

Μὰ τὴ στιγμὴν ἐκείνη ἓνα κακὸ νυχτοπούλι ἄρχισε νὰ βογγᾷ στὸ κλαρί, ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μου. Κρύωσα ὅλος.

Σηκώνομαι τότες καὶ παίρνω τὰ μονοπάτια καὶ τοὺς δρόμους τρέχοντας σὰ νὰ μὲ κυνηγοῦσαν ξωτικά.

Ἔφτασα σπíti μας καὶ ἦταν περασμένα τὰ μεσάνυχτα.

Χτυπῶ τὴν αὐλόπορτα, κανένας δὲν ἀκούει, ξαναχτυπῶ, τίποτις. Σκαρφαλώνω ἀπ' τὸν τοῖχο. Ἡ μέσα πόρτα κλειστή, φέρνω γύρω τότες τὸ σπíti χτυπῶντας τὰ παραθύρια. Ἀπόκρισι καμμία. Σκουντῶ τὸ μικρὸ πορτάκι ποὺ ἀπὸ τὸ σπíti ἔβγαине στὸν κῆπο τῆς πίσω αὐλῆς, ἦταν βιαστικά κλειδωμένο καὶ ἄνοιξε.

Μπαίνω μέσα στὸ σπíti. Φωνάζω, μὰ ἀπόκρισι δὲν ἀκούω. Ψάχνω παντοῦ καὶ σὰ δὲν ἦταν πουθενὰ ἡ Μηλιά, βγαίνω στὸ δρόμο πάλι. Χτυπῶ στοὺς γειτόνους· ἀπὸ τὸ φόβο τοὺς κᾶναν ὅλοι τὸν ψόφιο. Τοὺς λέω ποιὸς εἶμαι Μὲ τὰ πολλὰ ἀνοίγει ἓνα παραθυράκι καὶ προβάλλει τὸ κεφάλι της μιὰ γρηὰ γειτόνισσα. Μοῦ λέει αὕτη πὼς εἶναι ὄρες πολλὲς ποὺ σὰ νᾶκουσε στὸ σπíti μας σαματᾶ μὰ δὲν ξεπόρτισε ἀπ' τὸ φόβο της.

Ἀλλοίμονο φώναξα. Τὴ Μηλιά θάν τὴν ἔρπαξαν τοῦρκοι.

Ἔφερα τότες βόλτα τὰ Τουρκεϊκα σπίτια καὶ ἀφουκραζόμουν νᾶκούσω γέλια ἀνδρῶν καὶ κλάματα γυναικας. Ἄδικος κόπος.

Μιὰ βδομάδα ἔζησα ἔτσι ζωὴ τυραννημένη. Εἶχα τὸν καῦμό μου εἶχα καὶ τὰ λόγια τοῦ κόσμου. Ἡδραν τὴν περίστασι νὰ χύσουν κι' αὐτοὶ τὸ φαρμάκι τους. Μὰ κανένας δὲ μὲ πλήγωσε τόσο σὰ μιὰ ποὺ μοῦ εἶπε:

— Τάχατες νὰ τὴν ἄρπαξαν ἢ νᾶφυγε;

Ἀπελπίστηκα πὰ καὶ βλέποντας τὴν κατάντια μου καὶ τὴν ἐρημιὰ μου ἀποφάσισα νὰ πάω σὲ μοναστήρι. Τῶπα καὶ τῶκαμα.

Ἐκίνησα γιὰ τὸ Ἀστέρι κ' ἦταν ἀπόβραδο.

Σὰν ἔφτασα, ὁ κατάμαυρος οὐρανὸς ἦταν σπαρμένος μὲ φῶτα.

Οἱ Ἀστεριῶτες κοιμοῦνται. Τριγυρίζω τότε στοὺς βράχους χτυπῶ μὲ τὸ ραβδί μου τὴν πέτρα γιὰ παριγοριά — λαλιά εἶναι κι' αὐτό· ὁ ἀντίχτυπος μὲ ταράζει. Τὰ κλαριά μοῦ φαίνονται πὼς ζωντανεύουν. Ζυγώνω τότε στὸ Μοναστήρι καὶ κάθομαι στὴν ἐξώπορτα δίπλα ὡς ποὺ νὰ ξεμερώσῃ. Ἄς μὴν ταράξω τὸν ὕπνο τους, εἶπα.

Ἐκεῖ ἀποκοιμήθηκα. Σὰν ξύπνησα οἱ καλοὶ Ἀστεριῶτες, — κᾶνα δυὸ ἀπὸ δαύτους μὲ γινώριζαν κι' ὅλας — μὲ εἶχαν τριγυρισμένον καὶ μὲ κύτταζαν μὲ λύπη. Σὲ λίγες μέρες μὲ γινώρισαν ὅλοι καὶ μ' ἀγάπησαν.

Μὰ δὲν ξέρω ἂν θὰ μὲ γνωρίσουν τώρα πὰ κι' οἱ λαϊκοὶ τιλιγμένον σὲ μαῦρο ράσσο μὲ ἀσπρισμένα τὰ μαλλιά καὶ τὰ μακριὰ γένια.

. . . . Τέσσερα χρόνια κᾶναμε στὴ ξενιτειὰ σὰν

ξηρωμένη· ἢ Ἀθήνα. Ξαναγυρίζω· μὰ γι' αὐτὴν δὲν ἔμαθα τίποτε ἀκόμα.

Κι' ἀρχίζω νὰ γράφω τὰ βάσανά μου.
(*Μὲ ξένο χέρι*).

Γράφω γιὰ ἐνθύμηση πὼς σήμερα τὰ ξημερώματα βρέθηκε στὸ κελλί τοῦ ἀποθαμένου, ὁ ἀδελφὸς Γερβάσιος Ἱερομόναχος. Ἦταν ἄγιος ἄνθρωπος καὶ ξεκινούσε κόσμος καὶ κοσμάκης γιὰ νὰ ρθοῦνε στὸ κελλί τοῦ γιὰ νὰ ξεμολογηθοῦν. Ἡ χάρις τῆς ἔδειξε καὶ θαύματα.

Λένε πὼς ἐμαράζωσε καὶ πέθανε ἀπὸ παλὴν ἀγάπη. Κι' ἀκόμα πὼς αὐτὴ πού ἀγαποῦσε σὰν ἦτανε λαϊκὸς ἦρθε νὰ ξεμολογηθῇ σὲ αὐτὸν καὶ τὴ γνώρισε μὰ 'κείνη δὲν τὸν γνώρισε ὅπως ἄλλαξε ἡ φάτσα τοῦ καὶ ἡ φορεσιά τοῦ, ὅπως γέρασε παράκαιρα καὶ μέσα στὸ σκοτεινὸ τοῦ τὸ κελλί. Ὁ ἀδελφὸς Ἰγνατίος πού πρὶν νὰ γίνῃ καλόγερος ἦταν λαουτιέρης καὶ τραγουδιστής, ἔγραψε γι' αὐτὴν τὴν ἀγάπη ἓνα μεγάλο τραγοῦδι πού μᾶς τὸ λέει κάπου κάπου ὄχι τραγουδιστά. Κατὰ πὼς λέει τὸ τραγοῦδι αὐτό, τὸ κορίτσι εἶχε φύγῃ καὶ κρύφτηκε στὸν Ἀϊ-Σπυρίδωνα τοῦ Δράκου πού εἶχε τὸ Γούμενο δικό της, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀγαπήσῃ. Θὰ ἦταν ἁμαρτία.

Ἦρθαν ὕστερα οἱ Βενετσάνοι, καὶ 'ρήμαξ' ἡ Ἀθήνα καὶ λησμονήθηκε στὴν ξενιτειὰ κι' αὐτὴ μαζί μὲ ἄλλους. «Τοῦ ἐλέους Σου Κύριε πλήρης ἡ γῆ, τὰ δικαιώματά Σου δίδαξόν με, τοῦ ἁμαρτωλοῦ».

Μονὴ Ἀστερίου. — Φεβρουαρίου 13, ἔτος 1695.

ΤΟ ΜΑΓΝΑΔΙ

Πολὺ ἐνθουσιάστηκε ὁ Κατακτητής, ὅταν ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐθαύμασε τὴ «Χώρα τῶν Σοφῶν», πού κι' αὐτὴ ἔπεσε στὴν ἐξουσία τοῦ.

Τοῦτο τοῦλάχιστον βεβαιώνουν οἱ χρονογράφοι, ὁ δὲ περίφημος γραμματικὸς τοῦ — ἐκ τῶν ἡμετέρων — διαφημίζει κοντὰ στ' ἄλλα καὶ τὸν φιλελληνισμό τοῦ πολὺγλωσσου Κυρίου τοῦ. Ἦτον τόσο κόλακας ὁ μακαρίτης, ὥστε δὲν ἀμφιβάλλομε ὅτι καὶ στὸν ἄλλον κόσμο θὰ ἐξασφάλισε κάποια ἐξαιρετικὴ θέση.

Στῆς ἐντυπώσεις αὐτῆς τοῦ Κατακτητοῦ, νὰ χρεωστᾷ ἄραγε ἡ Ἀθήνα τὰ προνόμιά της, ἢ στὸ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐπρόβαλαν τὰ στήθη τῶν ἐναντίων τοῦ ὀρμητικοῦ χαιμάρρου τῶν νέων κατακτητῶν, γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τοὺς παλαιούς;

Ὅπωςδήποτε ἡ Ἀκρόπολις δὲν παραδόθηκε ἀμέσως· γι' αὐτὸ ὅμως, οὔτε ἔφταιγε, οὔτε ἐτιμωρήθηκε ὁ τόπος καὶ μόνον ὅταν ἀνακαλύφθη κάποια συνωμοσία, κι' αὐτὸς ἐτιμωρήθη κ' οἱ πρωταῖτιοι ἐξοντώθηκαν, ἢ δὲ ἰσχυρότερες φαμίλιες γιὰ νὰ μὴν ἐπαναληφθοῦν τὰ ἴδια, ἐξεπατρίστησαν.

Μπορεί όμως τὰ προνόμια νὰ τὰ χρωστοῦνται καὶ σὲ κῆποιαν ὥραϊα εὐνοοῦμένη μιᾷς ἡμέρας, πού βρῆκε νοστιμώτατο τὸ μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ ἐνῶ ἔγλυφε τὰ χειλάνια της ἀπὸ εὐχαρίστησι, εἶπε στὸν Κατακτητὴν.

— Χάρισέ μου τὴν πόλη πὺν κάνει τόσο ὠραῖο μέλι!

Ὁ Κατακτητὴς χαμογέλασε μονάχα καὶ ἡ Ἀθήνα καταγράφηκε στῆς προνομιοῦχες πόλεις τοῦ ἀρχιερνοῦχου, γιὰ νὰ χρησιμεύουν τὰ εἰσοδήματά των, σὲ εἶδη καὶ σὲ χρήματα, στῆς ἀνάγκες τοῦ σουλτανικοῦ γυναικωνίτου.

Ἄντι γιὰ πᾶσα λοιπὸν ἄλλη διοικητικὴ ἀρχή, ἔνας Βοῦβόδας, οἰκονομικὸς κυρίως διαχειριστὴς καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀρχιερνοῦχου, ἔμενε στὴν Ἀθήνα, πὺν κάθε τόσο ἄλλαζε, ἔχοντας κοντά του τὸ Φρούραρχο τῆς Ἀκροπόλεως — δηλ. τὸν Δισδάρη — τὸ Μουφτὴ τὸν Κατὴ καὶ τὸν ἀρχηγὸ τῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως, τὸ Σαρδάρη.

Ἡ Εὐβοία ὅμως δὲ βρίσκεται πολὺ μακριὰ ἀπ' τὴν Ἀθήνα καὶ ἡ Εὐβοία εἶχε πασσᾶ, κ' οἱ Τοῦρκοι τῆς Εὐβοίας, οἱ Καρυστινοὶ μάλιστα, ἦσαν οἱ χειρότεροι Τοῦρκοι. Ὁ πασσᾶς λοιπὸν, πὺν δὲν τοῦφθανε κάθε ἀκμὴ καὶ κάθε βλάστησι πὺν φαινότανε στὴν περιοχὴ του, μὰ ἔκανε καὶ ταξιδάκια καὶ περιοδεῖες καὶ ἐκδρομὲς γιὰ νὰ μάθῃ τὰχα γιὰ τὴν κατάστασι τῶν ζωνιανῶν του, πάντα ἔβλεπε μὲ λᾶγνο μάτι τὴν Ἀ-

θήνα, πὺν κλεισμένη μέσα στὰ τεῖχη της περνοῦσε ταπεινὴ ἀλλὰ ἡσυχὴ ζωή.

Ὅταν λοιπὸν ὁ πασσᾶς εἶχεν ἰσχυροὺς προστάτες πὺν νὰ μπουρὺν ν' ἀπομακρύνουν τοὺς κεραυνοὺς τοῦ ἀρχιερνοῦχου, ἡ ἐρχότανε ἡ πληροφορία πὺς ἦσαν ἀνωμαλίες στὴ Βασιλεύουσα, καὶ κανεῖς δὲν εἶχε τὴν διάθεσι νὰ σκευφτῇ καὶ γιὰ τὴν Ἀθήνα, τότες ὁ πασσᾶς τοῦ Εὐρίπου, εἶτε συνεννοημένος μὲ τὸν Βοῦβόδα, εἶτε ὅχι, ἐρχότανε καὶ στὴν Ἀθήνα, βρῖσκοντας γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ κᾶποια ἀφορμή.

Καὶ ἡ ἀνατολίτικη κουτοπονηριὰ αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ ξέρει μὲ τὸ παραπάνω!

Αὐτὴ λοιπὸν ἦτον ἡ περίφημη στὴν ἱστορία τῆς πόλεως φοβερὴ *εἰσοδος τοῦ πασσᾶ*.

Ὅταν ἀκουότανε πὺς ζυγώνει, τότε τὰ παληοκά-νονα τῶν ἐορτῶν, πὺν ἦσαν ἀραδιασμένα κατὰ τὸ βορεινὸ τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, κοντὰ στὸ Ἐρεχθεῖο, μπαίνανε α' ἐνέργεια.

Μὲ τὴν πρώτη κανονιὰ ἀμπαρονόντουσαν ὅλοι οἱ κάτοικοι καὶ σταυροκοποῦνταν ἡ γυναῖκες, ἐνῶ ἡ γρηὰ εὐχότανε νᾶθελε τσακίσῃ τὸ ποδάρι του ὁ πασσᾶς.

— Κι' ἂν δὲν μπορεῖ τότες νὰ φύγῃ, γιὰ γιὰ;...

— Αἶ, ἂς τὸ σπάσῃ στὸ γυρισμὸ!...

Ἡ εἰσοδος ἐνὸς φοβεροῦ πασσᾶ τοῦ Εὐρίπου ἀγγέλλθηκε. Βρισκόμαστε στὸ ἔτος 1801.

Οἱ Ἀρχοντες εἶχαν παραγγείλῃ στὸν Βοϊβόδα πὼς μεγάλη εἶναι ἡ τιμὴ ποὺ τοὺς γίνεται καὶ εἶναι λυπηρό, ὅτι τὰ προνόμια τῆς πόλεως, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ γράφουν πάλι στὴ Βασιλεύουσα, δὲν ἐπιτρέπουν συγχρότερα νὰ ἀξιῶνωνται αὐτὴν τὴν τιμὴ.

— Καταλαβαίνω τί λέτε, — ἀπαντᾷ χαμογελῶντας ὁ Βοϊβόδας, μὰ δὲν εἶναι τίποτις στὸ χέρι μου. Φορέστε τὰ καλά σας καὶ πᾶμε νὰν τὸν ὑποδεχτοῦμε, γιατί εἶναι ἀψῆς, καὶ δὲ θὰ καλοπεράσωμε οὔτε ἐγὼ μὰ οὔτε καὶ σεῖς...

Νά τον ! Ξυγώνει τώρα. Περνάει ἀπ' τὴν πόρτα τῶν Μεσογειῶν, ἀπ' τὴ Μπουμπουνίστρα, καὶ μπαίνει στὴν πόλη.

Μπροστὰ ἔρχονται καβαλλαρεοὶ σωματοφύλακες καὶ Σπαχήδες τῶν χωριῶν ἀπ' τὰ ὁποῖα πέρασε. Μαῦρα γένεια, ἐνωμένα μὲ πυκνὰ μουστακόφρυδα μόλις ἀφίνουν λίγη θέση γιὰ νὰ φαίνωνται τὰ δύο φοβερὰ μάτια τοῦ πασσᾶ ποὺ λαμποκοποῦν. Ὅλοι οἱ Τοῦρκοι τῆς πόλεως μὲ κουρελιασμένα κόκκινα μπαϊράκια, τρέχουν γιὰ νὰ τὸν ὑποδεχτοῦν ἀλαλάζοντας. Τὰ κανόνια τραντάζουν τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως. Αὐτὸς κυττάζει μόνο τὸ στολισμένο κεφάλι τοῦ ἀλόγου του καὶ προχωρεῖ υπερήφανος καὶ καμαρωμένος. Πίσω ἀπ' τὸν τούρκικον ὄχλο μπρὸς ἀπ' ὅλους ὁ Βοϊβόδας-βαδίζουσιν ἀμίλητοι καὶ συφοριασμένοι οἱ Δημογέροντες μὲ τὸ Δεσπότη. Ἐνα παιδάκι περνᾷ τρέχοντας ἀπ' τῶνα μέρος τοῦ δρόμους στὸ ἄλλο. Ὁ πασ-

σᾶς μὲ μικρὴ κίνησι τοῦ χεριοῦ του προστάζει τὸ Μπο-
σταντζή νὰν τὸ ἀποκεφαλίσῃ «γιατὶ τοῦκοψε τὸ δρόμο.»

Καὶ μακρὰ ἀπ' ὅλους ἓνα ἀρχοντόπουλο, εἶναι δὲν εἶναι εἰκοσιπέντε χρόνων, παρατηρεῖ ὅλ' αὐτὰ καὶ κλαίει.

Ἀφοῦ ὁ πασσᾶς προχωρεῖ σιγὰ-σιγὰ, μᾶς ἀφίνει λίγον καιρὸ νὰ μιλήσωμε γι' αὐτὸν ποὺ κλαίει.

Τὸν λένε Μιχαήλ, καὶ εἶναι ὁ μοναχογιὸς μιᾶς παληᾶς ἐπίσημης οἰκογένειας τοῦ τόπου. Ὁ πατέρας του κρατεῖ ἀπὸ τοὺς Παλαιολόγους τῆς Ἀθήνας ποὺ τοὺς διακρίνουνε μὲ τὸ παρατσούκλι Πόλπατσας· ἄλλοι ἦταν οἱ Παλαιολόγοι Μπενιζέλοι, καὶ ἄλλοι οἱ Ζιγκαράδες. Ἡ μητέρα του κατάγεται ἀπὸ τοὺς Λίμπονες· πρόγονος τοῦ Μιχαήλ κατακομματιάσθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀπὸ ἐκδίκηση, γιατί ὄχι μόνο κατώρθωσε νὰ πάρῃ τὰ καταπατημένα προνόμια τῆς πόλεως ἀλλὰ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὴν τιμωρία τῶν αἰτίων, Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ κολλυβά γράμματα ἀπ' τὸν παπᾶ τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ, ὁ Μιχαήλ Πόλπατσας, ἔγινε μαθητῆς τοῦ ἱερομονάχου Ναθαναήλ ποὺ ἦταν ἀπ' τὴν Πάτμο. Αὐτὸς τοῦ ἔμαθε ὅ,τι ἐγνώριζε. Καὶ δὲν ἐγνώριζε λίγα. Τὸ πρῶτο μάθημα ἔγινε τὴν νύχτα στὴν ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ. Τοῦ ἔδειξε τὸν κατάστερο οὐρανὸ καὶ ἀφοῦ τοῦεῖπε μὲ λίγα κ' εὐκολονόητα λόγια τὸ σύστημα τῆς κοσμογονίας ποὺ παραδεχόντουσαν τότε, ἄρχισε νὰν τοῦ δείχνῃ τοὺς διαφόρους ἀστερισμούς. Τὸ μάθημα ἐξακολούθησεν ἀρκετὲς νύχτες.

Τὴν ἡμέρα τοῦ συμπλήρωνε ὅ,τι ἔπρεπε. Τελευταία τοῦ εἶπε γὰρ τῇ γῇ σὺν αὐράνιό σου. Ἦρθε ἕστερα τὸ μῦθός τῆς γεωγραφίας, κ' ἔπειτα τῆς ιστορίας. Στάς περιπάτους ποῦ ἔβαναν τοῦ δίδασκε Φυσικὴν ἱστορίαν. Τὸ μῦθός τῆς γραμματικῆς γίνονταν τὸ προῖ, ὥς καὶ ἡ ἐξηγήσις ἀρχαίων κειμένων, ἀπ' τὸν ἀγαπητὸν σὺν Ναθαναὴλ Ἀριστοτέλῃ. Ὅταν ὁ Ναθαναὴλ τοῦ ἔμαθε ὅ,τι γνώριζε, τὸν ἐπῆγεν ὁ πατέρας του—ὁ γέρον Ἀλέξανδρος Πόλυτας—σὺν προϊστάμενον τῆς Μονῆς τῶν Καπουτσίνων, τὸν Πάτερ-Φραγκίσκο, τὸν ἀγαπητὸν σὺν λαὸ Φραγκοπατέρα. Κοντὰ σ' αὐτὸν κουτσόμαθε ξένες γλῶσσες καὶ γνωρίσθηκε καὶ μὲ ξένους περιηγητές.

Μ' ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς, ποῦ εἶχε φωτιά στὰ μάτια, φωτιά στὸ πρόσωπο, φωτιά καὶ στὴν καρδιά, ὁ Μιχαὴλ σχετίστηκε πολὺ. Ἦτον ποιητὴς ὁ ξένος. Ἡ πρώτη του συνάντησις ἕστερ' ἀπ' τὴ τοπικὴ γνωριμὰ στὴν Μονὴ ἐγένεν ἔτσι.

Ὁ Μιχαὴλ γύριζε μιά μέρα στὴν πόλιν ἀπ' τὸν δρόμο τοῦ Δράκου, δίπλα ἀπ' τοὺς βράχους ἐκείνους ποῦ ἀπάνω τους συγκεντρώθηκαν ὅλοι οἱ θρούλοι τοῦ μυσικοῦ κόσμου καὶ τοὺς ὁ ποίους ἀφίνοντας κανεῖς, φτάνει ἐκεῖ ποῦ νομίζει. πῶς ἀκόμα καὶ τώρα θ' ἀκούσῃ τὸν ἀντίλαλο τῆς φωνῆς τοῦ Δημοσθένους.

Ἐκεῖ ἀπάντησε τὸν κατὰξανθο ξένο καὶ περπάτησαν μαζί. Ὁ ἥλιος ἔγερνε· ὁ ξένος ἐπῆγαινε σιγὰ

σιγὰ καὶ εἶχε καρφωμένα τὰ πόδια του στὴν Ἀκρόπολιν. Ἄξαφνα λέει στὸ Μιχαὴλ:

— Πῶς μπορεῖτε νὰ ζῆτε ἐδῶ πέρα, ἔχοντας κἀνὰ μέρα μπροστά σας τὴν Ἀκρόπολιν, φορτωμένην Τοῦρκους!; Ἦρθε γὰρ νὰ μείνω κάμποσο μὴ θὰ φύγω γρήγορα. Τὰ περασμένα μεγάλα χρόνια τοῦ τόπου σας καὶ ἡ σημερινὴ κακομοιριά χτυπιῶνται μέσα στὰ στήθια μου καὶ μοῦ σπαράζουν τὴν καρδιά.

Αὐτὰ εἶπε καὶ πόλλ' ἄλλ' ἀκόμη καὶ ἀπ' τὰ χεῖλη του ἔρριχνε ἄσβεστη φλόγα στοῦ Μιχαὴλ τὴν ψυχὴ.

Πάντ' ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του ὁ Μιχαὴλ, ἀλλ' ἀπὸ τότες ἡ ἀγάπη τῆς ἐγένετο πρὸς βασιεῖά, πρὸς δυνατὴ, πρὸς ἀληθινή. Ἄλλος κόσμος, κόσμος μεγάλος καὶ μαγεμένος πετάχθη· ἔξαφνα καὶ ξανοίχτηκε μπρὸς του καὶ ἡ ζωὴ του ἔγιν' ἀπὸ τώρα κ' ἐμπρὸς ἕνα ἀτέλειωτον ὄνειρο,

Γιὰ τοῦτο ὁ Μιχαὴλ ἔκλαψε σὺν εἶδε νὰ μπαίνει στὴν πόλιν καμαρωμένος ὁ πασσᾶς τῆς Εὐβοίας.

B.

Τὸ τουρκικὸ διοικητήριον τὸ εἶχαν ἐτοιμάσῃ καὶ συγυρίσῃ καταλλήλως γὰρ νὰ μείνῃ ὁ πασσᾶς. Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐδέχθηκε αὐτὸς τὰ δῶρα τῶν ἐπισήμων Τοῦρκων καὶ Ἑλλήνων, τοῦ Μητροπολίτου καὶ τῶν Μονῶν τῆς Ἀττικῆς, παρέδωσε σὺν Ἀρχηγῷ τῆς φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν κατὰλογο τῶν καλύτερων νοι-

κακυραίων τοῦ τόπου· εἶχε δὲ γυνῇ μὲ πολλή ἐπιμέ-
λεια ὁ κατήλογος.

Αὐτοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ πληρώσουν, μὲ κάποιαν ἀναλο-
γίαν ἀρετὰ μεγάλην ποσὺ, ποὺ χρεωστοῦν τάχα ἀπὸ
διόφορες αἰτίες· στὸν ἀποκεφαλισθέντα πρὸ ὀλίγων
χρόνων Χασεκίην, τοῦ ὁποίου τὴν περιουσίαν ἦρθε νὰ
καταγράψῃ ὁ πασσᾶς. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ πασσᾶ ἔλα-
φραγώγησαν τότε, ἄρπαξαν, ἐβίασαν, ἐβασάνισαν καὶ
ὅταν ἔφυγε τέλος ὁ πασσᾶς, καταφορτωμένος ἀπὸ δῶ-
ρα καὶ λάφυρα, ἔσυρεν ἀπὸ πίσω καὶ μερικοὺς ἀπὸ
τοὺς κατοίκους, περιμένοντας νὰ στείλῃ ὁ τόπος ἢ νὰ
πληρώσουν ἢ οἰκογένειές των τὰ λύτρα ποὺ εἶχεν ὁ-
ρίσῃ, καὶ τὰ ὠνόμαζε χρέη.

Καθεδρικὴ ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν ἦτον τότε ὁ
Ἅγιος Παντελεήμων.—Οὔτε ἔχνος του δὲ σφίζεται
πιά στὴν πλατεία τοῦ Δημοκρατηρίου, ὅπου ἦτον.
Ὅλοι οἱ ἐνορίτες τοῦ Καθολικοῦ εἶχαν συγκεντρωθῇ
ἐκεῖ τὴν Κυριακή, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ συνοικία τοῦ
Κάτω Σιντριβανιοῦ ἀκόμη, καὶ ἀπὸ τὴ συνοικία τοῦ
Τεκὲ τῶν Ἀέρηδων, ὅπου εἶναι καὶ τὸ τζαμί τοῦ
Κατακτητοῦ, ἡ Παλαιὰ Μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ὁ
σημερινὸς στρατιωτικὸς δηλ. φοῦρνος, γιατί θὰ μιλοῦ-
σεν ὁ Μητροπολίτης.

Αὐτὸς ὅμως δὲν ἐφάνηκε, καὶ οὔτε εἶχ' εὐ-
λογίῃ τὸ ποίμνιό του ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς
ἀναχωρήσεως τοῦ πασσᾶ, κοιρασμένος καὶ βαργε-
στημένος.

Στὸ προσκυνητῆρι του ὅμως, τὸ καταστολισμένο μὲ
ἀρχαῖα ἀνάγλυφα παλαιὰ ἐκκλησιδία, ποὺ λέγεται
τώρα μικρὴ Μητρόπολις καὶ τιμᾶται τ' ὄνομα τοῦ
Ἁγίου Ἐλευθερίου, εἶχε μεταβῇ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι
ἀκριβῶς κατοικία του, γιὰ νὰ δεηθῇ. Ἡ παραδοξό-
τατη αὐτὴ ἐκκλησία ὠνομάζετο τότε Παναγία ἡ Γορ-
γοεπήκοος, καὶ κοινῶς Γοργοπήκο.

Ἐκεῖ εἶχαν ἔρθῃ καὶ μερικοὶ ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι
σὺν ἐτέλειωσεν ἡ λειτουργία, πῆγαν μαζί μὲ τὸν Μη-
τροπολίτη στὸ μέγαρό του, ὅπου σὲ λίγο ἦρθαν καὶ οἱ
Δημογέροντες τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ δύο Ἐπίτροποι
τῆς Πολιτείας, ποὺ τοὺς εἶχαν παραγγέλια νὰ εἰδο-
ποιηθοῦν οἱ ἐπισημότεροι ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι καὶ
ἦρθαν στὴ σύσκεψη αὐτή.

Ὁ γεροντότερος ἀπ' τοὺς ἄρχοντας αὐτοὺς, ὁ
γέρο - Ἀλέξανδρος Παλαιολόγος, Πόλπατσας, πατέρας
τοῦ Μιχαήλ, ἔλαβε τότε τὸ λόγο καὶ εἶπε.

Μεγάλες εἶναι ἡ ἀνωμαλίαις ποὺ ἔφερε στὸν τόπο
καὶ ἡ διχόνοια ποὺ ἐδημιούργησεν ἀνάμεσα στοὺς
Χριστιανούς καὶ στοὺς Τούρκους, ἀκόμη καὶ στὴν
Ἐκκλησίαν μας, αὐτὸς ὁ ἀλιτῆριος ὁ Χασεκίης. Τέλος
μᾶς ἀπάλλαξεν ὁ Θεὸς ἀπ' αὐτόν, ἐλπίζω ὅτι πρὸς τὸ
συμφερόν της καὶ ἡ Πύλη δὲ θὰ στείλῃ πιά τὸ πρῶτο
κάθαγμα τῶν στάβλων γιὰ Βοϊβόδα τῆς Ἀθήνας.
Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας μὲ τὴν καλὴ θέληση τοῦ Πανα-
γιωτάτου ἐλπίζομε πῶς θὰ εἰρηνεύσῃ. Μόλον τοῦτο ἡ
τελευταία ἐπίσκεψη τοῦ πασσᾶ μᾶς ἔπεισε, πῶς ὅτι οἱ

ἀγῶνες μας γιὰ τὴν ἀποκατάστασι τῶν πραγμάτων στὸν τόπο μας δὲν πρέπει νὰ σταματήσουν. Νέα πάλι πρεσβεία ἀπὸ κατ'ὶλλήλια πρόσωπα πρέπει νὰ ξεκινήσῃ γιὰ τὴ Βασιλεύουσα, πρὸς τιμωρία τοῦ πασσαὶ ποῦ καταπάτησε τὰ προνόμιά μας, καὶ γιὰ τὴν ἐκδοσὴ νέου Φερμανίου ποῦ νὰ μᾶς ἐξασφαλίσῃ περισσότερο καὶ νὰ εἶναι πιὸ ἀσθηρὸ γιὰ τοὺς παραβάτες τῶν ἰδιο-
μοῶν του».

— Ὅρθά εἶναι ὅσα εἶπες Ἀλέξαντρε, εἶπεν ὁ Μητροπολίτης τότε· ὅπως εἶναι ὅμως τώρα τὰ πράγματά μας ἂν λείπουν δύο ερεῖς τῶν ἀρχόντων θὰ παρατηρηθῇ καὶ θὰ ἔχωμ' ἐδῶ ἐκδικήσεις καὶ στὴ Βασιλεύουσα ἐμπόδια. Μὴ λησμονῆς πὼς ὁ πασσαὶ εἶναι πολὺ ἰσχυρὸς. Τὸν προστατεύει ὁ ἴδιος ὁ Καπετὰν πασσαῖς, ποῦ εἶναι καὶ συγγενὴς του. Μοῦ φαίνεται, πὼς πρέπει νὰ πάῃ στὴ Βασιλεύουσα ἕνας μονάχα καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς καὶ νὰ προφασιστῇ πὼς φεύγει γιὰ τὴ Βενετία. Καὶ γιὰ τέτοιο προτείνω, ἀρχοντες, τὸ γιὺ τοῦ ἀρχοντος Ἀλεξάντρου, τὸν Μιχαήλ, νέο μυαλωμένο, φιλόπατρι καὶ φρόνιμο.

Ὅλοι συμφώνησαν μὲ τὸν Μητροπολίτη τότες καὶ ἀνάθεσαν στοὺς Δημογέροντας νὰ φροντίσουν γιὰ τὴς συστατικῆς ἐπιστολῆς καὶ γιὰ τὰ χρήματα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ τὸν ἐροδιάσουν.

— Ὅσο γιὰ τὴς ἐπιστολῆς, εἶπ' ὁ Ἀλέξαντρος, κάμετε ὅ,τι πρέπει, χρήματα ὅμως τοῦ τόπου δὲ δέ-

χομαι. Δὲν ἔχω πολλὰ ὅσα ὅμως ἔχω ὅσα μοῦ ἀρ-
σαν δηλαδὴ νὰ ἔχω ἀρκοῦνε γιὰ τὸ ταξίδι, τὴ δια-
μονὴ καὶ τὸ ξαναγύρισμα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ,
τοῦ γιουῦ μου.

— Πάντοτε εὐγενικὸς καὶ γενναῖος ἦσουν Ἀλέξαν-
τρε! εἶπε τότες ὁ ἀρχοντας Γερένης.

— Ἀλήθεια εἶναι αὐτό, ἐπρόσδεσ' ὁ Κοδραζᾶς.
ἀλλὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ ἐρωτηθῇ ὁ νέος.

— Νὰ ἐρωτηθῇ! :... Ὅλοις τὸν ῥωτήσῃ θὰ
τὸν προσβῶμ. Οὔτε προτροπές, οὔτε παρακλήσεις,
μόνο διαταγὴ δέχεται ὁ καλὸς πατριώτης, ὅταν πρό-
κειται νὰ ἐργαστῇ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ τόπου
του.

— Ἐγὼ προτείνω λέει ὁ Γερένης καὶ κατ' ἄλλο.
Νὰ μὴν πιά χωρὶς ἀξίωμα. Νὰν τὸν ἐκλέξωμε δημο-
γέροντα. Ἄλλο εἶναι νὰ ἐπισκεφτῇ τοὺς ἐπισήμους
τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕνας νέος Ἀθηναῖος καὶ
ἄλλο ἕνας Κοτζιάμπασης. Καθὼς γνωρίζετε ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν φετεινῶν Δημογερόντων μας δὲν εἶναι πλε-
ρης. Δὲ σημαίνει πὼς θ' ἀργήσῃ ὀλίγο ἡ ἀναχώ-
ρησή του, δὲν σημείνει πὼς εἶναι πολὺ νέος, Νέος ἦτον
κι' ὁ ἐθνομάρτυρας ὁ Λίμποντας... Θὰ συνεννοηθῶ μὲ
τοὺς προέδρους τῶν βουλευτικῶν καὶ τοὺς πρωτομα-
στόρους γιὰ τὴν ἐκλογὴν του.

Ὅλοι συμφώνησαν σὲ τοῦτο καὶ ἡ συνάντησις
διαλύθηκε.

Ἐνῶ ὅμως ἐγίνονταν αὐτά, ἕνα νέο, ἀσυνήθιστο πρᾶγμα συνέβηκε στὴν Ἀθήνα,

Γ'.

Βρισκόμαστε στὴν ἀρχὴ τοῦ 19ου αἰῶνος. Εἶναι, Ἄνοιξη. Ἡ ἐμφάνιση ξένου στὴν Ἀθήνα ἦτον καὶ δικαίως, μὲ τὴν κατάστασι τῆς πόλεως καὶ τῆς δυσκολίας τῶν ταξιδιῶν, καὶ μὲ τοὺς συχνοὺς πολέμους, πολὺ σπουδαῖο πρᾶγμα.

Τώρα δὲν πρόκειται γιὰ ἕναν ξένο. Εἶναι συντροφιά ὁλόκληρη ἀπὸ ἑξὶ καλλιτέχνες.

Τοὺς ὠδηγοῦσεν ὁ ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας καὶ εἶχαν μπροστά τους τὸν Ἰταλὸ ζωγράφο Λουτζιέρη. Στὴν ἀρχὴ διαδόθηκεν ὅτι ἔχουν σκοπὸ νὰ μελετήσουν καὶ νὰ ζωγραφίσουν τ' ἀρχαῖα, ὅπως πάντα ἔκαναν οἱ περιηγητές. Ἀγάλια-ἀγάλια ὅμως ἄρχισε νὰ κυκλοφορῇ ἡ πληροφορία πὼς θὰ κάμουν ἀνασκαφές. Ὑστερα πὼς θὰ περιμαζέψουν τὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ σκορπισμένα, κατασπασμένα καὶ περιφρονημένα ἀρχαῖα. Ἀλλὰ πὼς δὲν ἔχουν τὴν ἄδιαν νὰ ρίξουν κτήριο γιὰ νὰ πάρουν κολῶνες, ἐπιγραφὰς ἢ ἀνάγλυφα.

Ὁ τόπος ἀνυσύχησε πολὺ. Ἡ ἀξία καὶ ἡ τιμὴ τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλπίδα τῆς ἀκόμα στα ἀρχαῖα τῆς ἐφώλιαζε.

Ὁ Μιχαὴλ ἦταν ἀπαρηγόρητος, ἀλλὰ καὶ οἱ Καπουταῖνοι καὶ οἱ διάφοροι πρόξενοι, καὶ οἱ ξένοι ποὺ ἔμεναν ἐδῶ ἔφριξαν γιὰ τὸ μεγάλο ἔγκλημα.

— Δὲ θ' ἀφήσουν στὴν Ἀθήνα οὔτε ἐρείπια γιὰ νὰ κλαῖμε ἐπάνω σ' αὐτὰ τὴν τύχη τῆς ἀθανάτου πόλεως, ἐφώναξ' ὁ Ἀββᾶς καὶ τᾶψαλε μὲ πολὺ θυμὸ καὶ βρισιές σὲ κάποιον ποὺ τόλμησε νὰ πῇ πὼς μὲ τὴ μεταφορὰ τῶν σὲ πολιτισμένο κέντρο θὰ ὠφεληθῇ ἡ τέχνη.

Ὅταν οἱ πράκτορες τοῦ Ἑλγιν σήκωσαν κακοῦργο χέρι κατὰ τοῦ Παρθενῶνος, καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι ἀντιστάθηκαν. Καὶ χροιάστηκαν νέες πολιτικὲς ἐνέργειες καὶ χρήματα πολλὰ τοῦ Ἑλγιν, γιὰ νὰ βγῇ νέο φιρμάνιο, ποὺ νὰ ἐπιτρέπη νὰ παίρνουν ἐκμαγεία ἀπ' τὸν Παρθενῶνα καὶ ἔδινε τὸ δικαίωμα, ἂν θελήσουν καὶ μερικὰ τεμάχια νὰ τ' ἀφαιρέσουν, χωρὶς νὰ ἐμποδίζονται ἀπὸ κανέναν σ' αὐτό. Ἡ ἐργασία ποὺ ἔδιναν στοὺς Τοῦρκους μὲ γερὴ πληρωμὴ, καὶ τὰ χρηματικά καὶ ἄλλα δῶρα στῆς τουρκικὲς ἀρχές, ἐσυμπλήρωσαν τὴν ἀσάφεια τοῦ φιρμανιοῦ.

Καὶ μ' ὅλα ταῦτα—πρᾶγμα ἀπίστευτο—ὅταν ἕνα ἀνάγλυφο τοῦ Παρθενῶνος ἀπ' τὴν ἀδεξιότητα τῶν τεχνιτῶν ἔπεσε κάτω καὶ κομματιάσθηκε, ὁ Τοῦρκος φρούραρχος δάκρυσε, πέταξε τὸ τσιμποῦκι του κάτω, ἐπλησίασε καὶ φώναξε παρακαλεστικά στὸν Λουτζιέρη: «Δυσήσου τα ἐπὶ τέλους...»

Ὁ Μιχαὴλ δὲν εἶχε φύγει. Ἡ κομματικὴ ἀντίδρασις ἐδημιούργησεν ἐμπόδια καὶ ἀναβολές ἀκόμα. Καὶ τέλος κατῳρθωσαν, ἢ ἐναντίον τοῦ πασσᾶ τοῦ Εὐδαίου ἐνέργεια νὰ γίνῃ μόνον μὲ ἀναφορὰ στὸν

Πατριόζη και με την ενέργεια των Ἀθηναίων που ἦσαν στὴν Πόλη. Ἦτον ἀνυπόφορα γι' αὐτούς, ἕνας τόσο νέος, νὰ δοῦσά τῃ καὶ νὰ παρουσιασθῇ γιὰ σωτήρας τοῦ τόπου, ἐπαυδόντας ἔτσι τὴν ὑπόληψη τοῦ σπιτιοῦ του. Τὴν ἐκλογὴ του ὅμως γιὰ Δημογέροντα δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν ἐμποδίσουν. Κι' ὁ Μιχαὴλ καὶ ἡ οἰκογένειά του, κι' αὐτὸς ποῦλαβε τὴν πρωτοβουλία ὁ Γεράνης, ἦσαν πολὺ ἀγαπητοὶ σ' ἐκείνους ποὺ εἶχαν στὰ χέρια τους τὴν πραγματικὴ δύναμη τοῦ τόπου, στοὺς ἀρχηγούς τῶν συντεχνιῶν, ἢ ρουφετίων, ὅπως λεγόntonσαν τότε.

Τὰ ὄργανα τοῦ Ἑλγιν ἄρχισαν νὰ σακατεύουν καὶ τὸ Ἑρεχθεῖον. Ὅταν μάλιστα πῆραν τὴν ὠραιότερη ἀπ' τῆς Καρυάτιδος καὶ τὴν μετέφεραν καὶ τὴν κατέριξαν στὸ Ριζόκαστρο, γενικὸ καὶ βαθὺ ἦτον τὸ πένθος τῆς Ἀθήνας.

Δὲν ἔμεινε σπίτι ποὺ ἡ γοητὰ νὰ μὴ διηγηθῇ τὸν θρύλο «γιὰ τῆς Βασιλοπούλης τοῦ Κάστρου, ποὺ τῆς ἐμαρμάρωσ' ἕνα κακὸ στοιχειό». — Μεγάλῃ διαφωνία γεννήθηκε μονάχα τί σοὶ στοιχειὸ νὰ ἦταν αὐτό, ἢ ἂν ἦταν ὁ Ἑξαποδῶ ἀπατός του, ἢ κανένας ἀπ' τοὺς παληοὺς θεοὺς, «ποὺ τοὺς ἐφυλάκωσε στὰ Τάρταρα ὁ Μεγαλοδύναμος».

Κανένας δὲν εἶχε ἰδομένα ποτέ του ἀπὸ κοντὰ τὴν Καρυάτιδα. Ποιὸς Χριστιανὸς ἤμποροῦσε νὰ ἀνεβῇ στὸ Κάστρο ἔξδν ἂν τὸν πηγαίνουν γιὰ νὰ τὸν κλείσουν κατὰδικὸ στὸν Κουλά τῶν Προ-

τυλάων γιὰ νὰ μὴ βγῇ ποτέ του ποῖ :

Ὅλοι λοιπὸν μικροὶ καὶ μεγάλοι πῆραν καὶ τὴν εἶδαν τότε, τὴν χιῖδεσαν, τὴν μοιρολογούσαν, τὴν ἐκλαγαν μάλιστα, τὴν ἐκλαγαν.

Τόσο γενική, τόσο βαθιὰ ἦτον ἡ συγκίνηση, ποὺ νὰ κλονίσῃ τὴν ψυχὴ καὶ νὰ ἐρεθίσῃ τὰ νεῦρα, τόσο, ποτέ δὲν εἶχε παρατηρηθῇ στὴν Ἀθήνα. Τώρα δὲν πρόκειται γιὰ συνειδησμένη λεηλασία καὶ καταδύωξη, πρόκειται γιὰ τὴν ἀρπαγὴ τοῦ ὠραίου κορμιοῦ *τῆς Μαρμαρωμένης Βασιλοπούλης τοῦ Κάστρου*.

Δ'.

Εἶναι νύχτα βαθιὰ καὶ σκοτεινὴ. Ὅλοι κοιμοῦνται στὸ σπίτι τοῦ Ἀλέξανδρου, μόνος ὁ Μιχαὴλ ἀγρυπνεῖ. Βρίσκεται μόνος στὸν ξενῶνα τοῦ σπιτιοῦ του. Εἶναι μεγάλο δωμάτιο μὲ ψηλὰ καφασωτὰ παράθυρα, ἀπ' τὰ ὁποῖα κάθε πρωτὶ ὁ Μιχαὴλ βλέπει τὴν Ἀκρόπολη, ἀκριβῶς τὸ Ἑρεχθεῖον καὶ τὴν Πινακοθήκη τῶν Προτυλάων. Τὴν τοῖχο τοῦ δωματίου αὐτοῦ ποὺ βλέπει κατὰ τὸ δρόμο τὸν πῖνε ἰῶλον ἕνα μεγάλο ντιβάνι, στὴν ἀπέναντι πλευρὰ εἶναι μιὰ θύρα, ἀπ' τὴν ὁποία μπαίνανε οἱ μουσαφिरαῖοι, ἀφοῦ περάσουν ἕναν εὐρύχωρο διάδρομο· στῆς δὲ πλάγεις πλευρὲς δύο ἀντικρουσμένες θύρες φέρουν στὰ δωμάτια τοῦ ὕπνου τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῶν γονέων του. Ὁ ξενώνας ἔχει ἕνα μεγάλο τζίκι στὴ μέση βρίσκεται ἕνα τραπέζι καταστροφόγγυλο μὲ μάρμαρο μαῦρο. Ἀπάνω

σ' αὐτὸ εἶναι ἓνας ψηλὸς λύχνος τρίφωτος ἀναμμένος καὶ ἓνα παλὴδ βιβλίο. Μία καρέκλα Βενετσιάνικη ποὺ καθότιαν ὁ Μιχαὴλ καὶ διάβαζε, εἶναι κοντὰ στὸ τραπέζι. Ἀπέναντι εἶναι μιὰ ἄλλη καρέκλα στὴν ὁποία εἶναι ριγμένο; ἓνας μαῦρος μανδύας, τὸ καφτάνι, τῆς Δημογεροντίας τὸ γνώρισμα καὶ τὸ ἀρχοντικό του καλπάζει.

Τὰ φορέματα τῆς ἀρχοντικῆς τάξεως, πολὺ 'μοιάζουν μὲ παπαδίστικα· ὅταν ὁ Ἀρχοντας μὲ τὰ μακροῦά του μαλλιά δὲ φοροῦσε τὸ καλπάζει του, μόνον ἀπ' τὴν ἔλλειψη τῆς γενειάδας, τὴν ὁποία ἐξοῦριζαν, τὸν διέκρινε κανεὶς πὼς δὲν ἦτον κληρικὸς.

Ὁ Μιχαὴλ στέκεται στὸ δλάνουχτο παράθυρο καὶ παρατηρεῖ ἔξω. Ὁ κενὸς εἶναι βροχερός. Κάθε τόσο ἀστράφτει. Γιὰ μιὰ στιγμή φαίνεται ἡ Ἀκρόπολις καὶ πάλι χάνεται στὸ σκοτάδι.

Ἀλλοίμονο! Καὶ ἡ συννεφιά θὰ περάσῃ, καὶ τὸ σκοτάδι θὰ τὸ διαλύσῃ ὁ ἥλιος ποὺ θ' ἀνατείλῃ τὴν αὐγή. Ἄλλο εἶναι τὸ σκοτάδι ἐκεῖνο ποὺ αἰῶνες τώρα, προσμένουν οἱ σκλάβοι νὰ διαλυθῇ καὶ ὁλοένα πυκνώνεται.

Ὅλον τὸν πόνον τῆς πόλεως τὸν αἰσθάνεται συμπεκνωμένον στὴν ψυχὴν του ὁ Μιχαὴλ, καὶ ὁ πόνος αὐτὸς τοῦ διώχνει τὸν ὕπνον ἀπ' τὰ βλέφαρα καὶ τὸν κρατεῖ ἄγρυπνο καὶ ὀρθὸν σὺν ἀράθυρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο κάθε τόσο ποὺ ἀστράφτει, γιὰ μιὰ στιγμή φαίνεται ἡ Ἀκρόπολις καὶ πάλι χάνεται.

Ἀξαφνα ὁ Μιχαὴλ ἀκούει σὰν κλάματα γυναικῶν. Ἔρχεται ἓνας ἐλαφρὸς ἀρμονικὸς ἦχος, σὰν ἀπὸ Αἰολικὴ λύρα, ποὺ δὲ γνωρίζει κανεὶς ἂν εἶναι ἀπήχηση τῶν ὀργάνων, μουσικῶν ποὺ παίζουν μακριὰ ἢ τραγουδιῶν, ἢ θρηνοὶ ποὺ μόλις ἀκούονται. Ὑστερ' ἀκούεται καὶ σὰ θρηνητικὴ φωνὴ μονάχα μᾶς γυναικὸς.

Ὁ Μιχαὴλ προσέχει. Πολὺ καλὰ γνωρίζει, πὼς εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ βγῇ ἔξ' ἀπ' τὸ σπίτι του τὴ νύκτα καὶ τέτοιαν ὥρα μάλιστα. Ἀλλ' ἂν ἀρπάξαν, ἂν κινδυνεύει καμμιὰ Ἑλληνοπούλα καὶ ζητᾷ βοήθεια; Τὴ βοήθεια αὐτῇ, ποὺ σὰ ραγιαῖς μπορεῖ καὶ νὰ τὴν ἀρνηθῇ, σὰ Δημογέροντας μπορεῖ νὰ κάμῃ πὼς δὲν ἀκουσε τίποτε, σὰ νέος εὐγενὴς καὶ γενναῖος μπορεῖ νὰ μὴν τὴ δώσῃ; Προσέχει. Πάλι ὁ θρηνὸς ξανακούεται. Ἀρπάζει τότες τὸ μανδύα του, φορεῖ καὶ τὸ κάλυμμά του καὶ σβήνει τὸ λυχνάρι.

Τὴν ἴδια στιγμή ὅμως, μισοανοίγει μιὰ θύρα καὶ προβάλλει τὸ χέρι τῆς μητέρας του ποὺ κρατεῖ ἓνα ἀναμμένο λυχνάρι. Ἡ κατάλευκη κεφαλὴ τῆς εἶναι ὠραία, ποὺ μόλις φωτίζεται ἀπ' τὸ λυχνάρι αὐτό. Ὁ Μιχαὴλ μένει τότε στὴ θέση του ἀκίνητος. Ἡ μητέρα του δὲν τὸν εἶδε ἀκόμη καὶ φωνάζει.

— Παγώνα! Σταμάτα! κοπέλλες μου!... κοιμᾶστε καλὲ ἀκόμα;... Ντροπὴ σας! Τὸ ὀρνίθι λάλησε καὶ σεῖς ψοφολογάτε;

Προχωρεῖ δυὸ τρία βήματα ἀκόμα, βλέπει ἔξαφνα τὸν Μιχαὴλ, καὶ κάνει ἓνα βῆμα πίσω, τρομαγμένη

— Ἐλα Χριστέ καὶ Παναγιά! Παιδί μου!... τέτοιαν ὥρα ἔξυπνος!;... Τί τρέχει; τί ἔχεις; Μὴν εἰσαι ἄρρωστος, κ' ἐγώ, ἡ δόλια ἡ μάννα σου, κοιμᾶμαι!;... Ἐνῷ λέγει ὁμῶς αὐτά, σηκώνει τὸ λυχνάρι καὶ τὸν παρατηρεῖ.

— Μπᾶ! σὲ βλέπω ντυμένον γιὰ καλὰ· μετὰ τὸ καλὰ πᾶκι στὸ κεφάλι· φορεῖς καὶ τὸ καφτάνι τοῦ κοτζάμπαση!... Τώρα ἔρχεσαι ἢ τώρα βγαίνεις ἔξω; Καὶ τὸ ἓνα κακὸ καὶ τὸ ἄλλο ψυχρό. Κ' ἐγὼ φοβήθηκα μὴν εἶς ἄρρωστος! κ' ἐσὺ μοῦ εἶσαι ἡ γέ μου, λύκος δράκος. Δὲ μιλάς καλῆ; δλόρθος τέτοιαν ὥρα μέσα στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ σὰν τὸ σκιαζαρο; Κάμε Σταυρὸ ἀπάνω σου! Καλὲ ποιανοῦ μιῶ καὶ δὲ μοῦ δίνει ἀπάντησι; Σύρε γδύσου, κοιμήσου γρήγορα..... Οἱ καλοὶ ἀνθρώποι, ὅστερ' ἀπ' τὰ μεσάνυχτα δὲ τριγυρίζουν στὰ σκοτιάδια!

Ἐνῷ μιλεῖ ἡ μητέρα του, αὐτὸς τὸ νοῦ του τὸν ἔχει στὸ παράθυρο καὶ προσέχει στὴ φωνή. Κάτι ξανακούει, μὰ ἡ μητέρα του ἀρχίζει πάλι νὰ τὸν μαλλώνῃ.

— Μὰ μητέρα, σῶπα πιά....

— Νὰ σωπάσω λέει!;... ἀκούς ἐκεῖ! νὰ σωπάσω!... Θὰ φωνάξω, θὰ σηκώσω ὅλους στὸ ποδάρι, νὰ ἰδοῦμε τί τρέχει.

Ὁ Μιχαὴλ προσπαθεῖ τώρα νὰ τὴ καθησυχάσῃ. Τὴν χαϊδεύει καὶ τῆς λέει σιγὰ καὶ γλυκά.

— Μὴ συγχύξῃσαι μητέρα. Μὴ φωνάζῃς καὶ ξυπνή-

σῃς τὸν πατέρα. Θάβγω ἔξω καὶ σὲ λίγο θὰ γυρίσω.

— Ἐξω θάβγῃς τέτοιαν ὥρα!... καὶ γιὰ πᾶν αἰτία; Σὲ τρώει τὸ κεφάλι σου φαίνεται. Δὲν ξέρεις τί ἐχθροὺς ἔχομε;! Ὁ πρῶτος κακὸς Τοῦρκος ποὺ θὰ σὲ βρῇ μονάχο θὰ σὲ σκοτώσῃ—ἄς φάω τὴ γλῶσσά μου—θὰ σὲ πετάξῃ σὲ κανένα ξεροπήγαδο, καὶ αὐριο θὰ ποῦνε «τὸν ἔφαε τὸ φεγγάρι....»

— Μητέρα μου! εἶναι ἀνάγκη νὰ βγῶ. Δὲν ἀκούς λοιπόν;

Λέγοντας αὐτὰ κάνει νὰ φύγῃ, μὰ ἡ μητέρα του τὸν κρατεῖ ἀπ' τὸ ροῦχό του.

— Μεῖνε σοῦ λέω. Ἡ μάννα σου μιλάει. Λυπήσου τὰ νειάτα σου. Κἄνῃμου λυπήσου τὰ γεράματά μου. Ἀκουσέ με.

— Σ' ἀκούω μητέρα μου, μὰ ἀκούω κι' ἄλλη γυναίκεια φωνὴ ἔξω, ποὺ σὰ νὰ ζητᾷ βοήθεια.... Ἀφῆσέ με....

Ὁ Μιχαὴλ φεύγει σὰν ἀστραπή, ἐνῷ ἡ μητέρα του ἀπελπισμένη φωνάζει.

— Ἀλέξαντρε! Ἀλέξαντρε!

Στὴ φωνὴ τῆς συζύγου του, μὲ ὅλα του τὰ γεράματα, ἔρχεται γρήγορα ὁ Ἀλέξαντρος, ἀφοῦ ντύθηκε ὅπως-ὅπως. Τὰ κάτασπρά του τὰ μαλλιά εἶναι χυμένα πάνω στὸν μαῦρό του μανδύα.

— Τί τρέχει, Ὅρσα; Τί ἔπαθες; Σώνει καὶ καλὰ λοιπόν θέλεις νὰ μᾶς σηκώνης ὅλους στὸ πόδι ἀπ' τὰ μεσάνυχτα;

Ἡ Ὅρσα ὁμως χωρὶς νὰν τὸν ἀφήσῃ νὰ τελειώσῃ τὴ φράσι του, χωρὶς νὰν τὸν ἀκούσῃ καὶν, τοῦ φωνάζει παρακαλεστικά.

— Πρὸβαλε στὸ παραθύρι... φώναξέ τον γρήγορα νὰ γυρίσῃ πίσω !...

— Ποιὸν καλέ, νὰ φωνάξω !

— Τὸ παιδί μας !

— Τὸ παιδί μας !... Καὶ ποῦ πάει τέτοιαν ὥρα ;

— Ὡς ποῦ νὰ σοῦ πῶ ποῦ πάει, καὶ γιατί πάει, ὁ Θεὸς ξέρει τί συμφορὲς θὰ μᾶς βροῦν. Φώναξέ τον γρήγορα γιὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ !...

— Σύχασε, Ὅρσα, μὴν κάνης ἔτσι !... Γιὰ νὰβγῃ τέτοιαν ὥρα ὅξω, θ'ἄπρεπε. Τὸν ξέρω καλὰ ἐγὼ τὸ γυιό μας.

— Ἀπὸ ἓνα πανὶ εἴσαστε κομμένοι κ' οἱ δυὸ σας !... Ὁ ἓνας, ἀκούω, λέει, γυναίκεια κλάμματα στὸ δρόμο καὶ μπροῦφ μία κι' ὅξω, κι' ἄς εἶναι ἄγρια μεσάνυχτα. ὁ ἄλλος. σὰν πιδ φρόνιμος νὰ ποῦμε, χωρὶς νὰ ξέρῃ τί τρέχει... «δίκηο θάχῃ, καλὰ ἔκαμε...»

— Κλάμματα γυναίκεια ἄκουσε τέτοιαν ὥρα στὸ δρόμο !... κλάμματα καμμιᾶς δυστυχισμένης χριστιανῆς... καὶ δὲν πετάχτηκε ἀπ' τὸ παραθύρι ;!... Ποιὸς ξέρει πόσῃν ὥρᾳ νὰν τὸν κράτησες ἐδῶ ἄπονη γυναῖκα !... Ὁ Μιχαλάκης εἶναι ἀρχοντόπουλο, εἶναι Δημογέροντας τώρα, εἶναι ἄνθρωπος τοῦ τόπου. ὅχι τοῦ σπιτιοῦ του... Γνωρίζω τί μπορεῖ νὰν τὸν εὔρῃ, μὰ ὁ τόπος δὲν τὸν ἔκαμε Δημογέροντα μόνον γιὰ νὰ

τὸν τιμήσῃ. Ἀκοῦς ἐκεῖ, νὰ χαλάσῃς τὸν κόσμον γιὰτί βγήκε ὅξω ;!... Καὶ τί θὰ κάμης ἂν πάῃ καμμιὰ φορὰ στὴν Πόλῃ γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ νέο φιομάνι ;

— Ποιὸ φιομάνι ;

— Τὸ φιομάνι ποῦ νὰ μὴν μπορῇ ὁ πασσᾶς ἀπ' τὸν Ἑγριπο ν'ὄρχεται κάθε λίγο καὶ λιγάκι νὰ μᾶς γδύνῃ. Τὸ φιομάνι ποῦχαν οἱ παποῦδές μας.

— Καὶ τὸ Μιχαλάκη θὰ στείλετε νὰ βγάλῃ τὸ φεῖδι ἀπ' τὴν τρύπα ; Ἀὐτὰ μαγερεύετε τόσον καιρό ποῦ ἀκούω ὅλο καὶ καὶ μισόλογα ; Δὲν τῶχω γὼ τὸ παιδί μου γιὰ πέταγμα. Αὐτὸ δὲ θὰ γίνῃ ποτέ !

— Θὰ γίνῃ καὶ θὰ παραγίνῃ. Θὰ γλυττώσῃ τὸν τόπο κ' ἄς πάθῃ ὅ,τι πάθῃ. Γενιά του δὲν ἦταν κι' ὁ Λίμποντας ;

— Ἄλλος ἄμναλος πάλι !

— Μιχαὴλ κι' αὐτός, Δημογέροντας τῶν Ἀθηνῶν κι' αὐτός, τὸ φιομάνι γιὰ τὰ καταπατημένα δίκῃα τοῦ τόπου ἔφερε κι' αὐτός, ὅπως θὰν τὸ φέρῃ κι' ὁ γυιὸς μας.

— Καὶ μπορεῖς νὰ μοῦ πῇς ποῦ βρίσκονται τὰ κόκκαλα τοῦ Λίμπονα ; Χάθηκε κι' αὐτός, ξεκλήρισε κι' ὅλο του τὸ σόι. Τί κατάλαβε ;

— Σὺ κ' ἐγὼ Ὅρσα μου, σὰν πεθάνωμε θὰ μᾶς ποῦν Θεὸς σ' χωρέστ' τους ;

— Βέβαια καὶ θὰ μᾶς ποῦν τί κακὸ κάναμε ;

— Θὰ μᾶς κάμουν σαράντα, τριῖμηνα, ἑάμηνα, χρόνον ;...

— Ἄν ζῇ τὸ παιδί μας βέβαια καὶ θὰ μᾶς κάνῃ.

Ἡ συνομιλία τῶν γερόντων γίνεται, ἐνῷ ἔξω ἀντράρτει καὶ βροντᾷ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξακολοθεῖ.

— Ὑστερα θὰ μᾶς πλύνουν τὸ κόκκαλά μας μὲ κρασί ;

Πάλι βροντᾷ καὶ ἡ Ὅρσα κάνει τὸ Σταυρό της.

— ὦ ἀναθεματισμένε... ξεροχισμένος νῆσαι !...

Κουβέντες ποὺ τῆς κάνεις τέτοιαν ὥρα, μὲ τέτοιο σκοτιάδι, μὲ τέτοιο μπουμπουνητό, καὶ μὲ τέτοια λαχτάρα τοῦ ὄχου στὴν καρδιά !...

Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως ἐξακολοθεῖ.

— Θὰ περάσουν 4, 6, 8, 10 χρόνια... καὶ ὕστερα ; Ποιὸς θὰ μᾶς θυμᾶται, ποιὸς θὰ ξέρῃ σὲ κόμποσα χρόνια ἀκόμη, ἂν ζήσαμε καὶ μεῖς στὸν κόσμο ; ἀλλὰ τὸν Λίμπωνα ποιὸς δὲν τὸν μνημονεύει ;

Καὶ παρατηρῶντας στὸ τραπέζι, προσθέτει.

— Νά, καὶ τὸ τραγοῦδι τοῦ Λίμπωνα. Ὁ Μιχαλάκης πάντα δίπλα του τῶχει.

— Αὐτὰ κι' αὐτὰ σᾶς ἐσήκωσαν τὰ μυαλά. Ἐννοια σου καὶ θὰ σᾶς τὴ συγυρίσω ἐγὼ καμμὴν ὥρα αὐτὴ τὴ φυλλάδα.

— Δὲ θὰ κάνης τίποτις. Τὴν ξέρομε ἀπ' ὄξω. Ἄκου..

Ἡ Ὅρσα δὲν ἔχει καμμιά διάθεση νὰ προσέξῃ. Παρατηρεῖ ἀπ' τὸ παράθυρο ἀνήσυχη, ἐνῷ ὁ γέρο-Ἀλέξανδρος ἀπαγγέλλει ἐνθουσιασμένος.

« Μὲ τί θυμὸν οἱ Ἀγαρηνοὶ τὸν Μιχαὴλ ἀρπούνε κι' ὡς λύκει ἀγριώτατοι λιοντάρια θυρωμένα τὸν ἐκαταξέσχισαν, κ' ἐκεῖνος ὅλοένα

τοὺς ἔλεγε, βαρύντε με, σκληρὰ φανταστὴ ἀνδρὲς καὶ διὰ τὴν Πατρίδα μου κομματὰ κάνατε με... »

Ἡ Ὅρσα τώρα χίνει τὴν ἐπιμονὴ καὶ τοῦ κόβει τὸ λόγο θυμωμένη.

— Οὐφ ! βαρέθηκα πᾶ ἀὐτὸν τὸν ἐξήγαλμο !... Ὅλο τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια μοῦ ζοπανᾷς σαράντα τώρα χρόνια ποῦμαστε παντρεμένοι !...

Ἀλλὰ κίτι θυμᾶται καὶ χτυπᾷ βλαφρὰ μὲ τὸ χέρι τὸ κεφάλι της.

— ...Καλέ ! τόσην ὥρα καὶ νὰ μὴν τὸ θυμηθῶ ! Ἐνα κεφάλι βλέπεις τῶχ' αὐτὸ μοῦ τὸ κουρκοῦ-τιασες μὲ τῆς ρίμες τοῦ Λίμπωνα... Θὰ στείλω τὸ Σιδέρη μὲ τὸ φανάρι γὰρ τὸ Μιχαλάκη μας.

— Κι' ἂν τὸν σκοτώσουν οἱ Τοῦρκοι ;

— Ναι, βλέπεις, θὰ χάσῃ ἡ Βενετιά βελόνι !

Καὶ προχωρεῖ γὰρ νὰ φύγῃ.

— Ὅρσα !... Ἐχει καὶ ὁ Σιδέρης μάννα !...

Ἡ Ὅρσα εἶχε γεροντικὲς παραξενιὲς καὶ ἀδυναμία στὸ μονάκριβο γινὺ της, ὁ περιορισμὸς μέσα στὰ στενὰ ὅρια τοῦ σπιτιοῦ τὴν εἶχε καρφώσῃ στῆς συνηθισμένες σκέψεις, ποὺ λέγονταιπραχινκὲς καὶ τὴν εἶχεν ἀποξενώσῃ ἀπὸ κάθε ἐνθουσιασμό. Ἦτον ὅμως κατὰ βάθος ἀγαθὴ καὶ καλὴ γυναίκα γιὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος, ἀμα βγῆξάπο τὸ δομῆτιο τὴν ἐσυμπόνεσε καὶ λυπήθηκε κατάκαρδα γιὰ τὴν μίλησεν ἔτσι

ἀπότομα μελαγχόλησε καὶ αὐτὸς τότε καὶ ἐκάθησε κατὰ τὸ παράθυρο περίλυπος καὶ σὺλλογισμένος. Τῆς σκέψεως του ὅμως τῆς ἔκρηξ' ἡ Ὅρσα ἄξαφνα.

— Σὺν ἡ γρονθοποιὶά μ' ἡ σένα σπῖτι, μπαίνει μὲ τὰ ὅλα της.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔχει τὸ νοῦ του ὅλ' ὅλ' καὶ χωρὶς νὰ τὴν ἀκούσῃ τί εἶπε, τῆς λέγει σιγὰ καὶ βιαστικά.

— Ὅρσα! Ὅρσα!

— Τί θέλεις; Μήπως ἔχασες τίποτε ἀπ' τὴ φιλία τοῦ Λίμπονα, ἢ μήπως ἀποφάσισες νὰ ξεπορτίσης καὶ σύ;

— Ὅρσα. Ὅρσα! Ἐλα κοντὰ μου. Προσέξε λίγο! ἄκουσ' ὅξω!

Ἡ Ὅρσα ξυγώνει στὸ παράθυρο καὶ ἀκούει.

— Καλὲ σὺν ν' ἀκούω κάτι. Βόηθα Χριστέ καὶ Παναγία τὸ παιδί μας, βόηθα τὸ σπῖτι μας.

— Καὶ κάθε Χριστιανό. Μὰ σῶπα καὶ ἄκουε.

Ἡ Ὅρσα ἀκούει, κίτριναίει, τρέμει, καὶ πάει πίσω—πίσω φοβισμένη· ὕστερ' ἀφίπνεται ἀπάνω στὸ ἄλλο κάθισμα.

— Αὐτὲς εἶναι! αὐτὲς εἶναι! Παναγία βόηθα! Παναγία βόηθα!

— Τί τρέχει; τί ἔπαθες! ποιὲς εἶν' αὐτὲς!;

— Ἡ Καλοκυράδες τοῦ Κάστρου! ἡ Καλοκυράδες τοῦ Κάστρου!

Προσέχουν τώρα καὶ οἱ δύο στρημωγμένοι στὸ παράθυρο, καὶ ἐξακολουθοῦν τὴν οὐκίαν τους.

— Μπορεῖ νὰ ἔχῃ δίκην Ὅρσα. Ἡ φωνὴ αὐτῆς δὲν εἶναι σὺν κάθε φωνῇ, εἶναι κατὰ τὴν ὅλη καὶ σὺν κλάμμα μ' αὐτὴν τραγοῦδι καὶ σὺν μνηστικῇ μ' αὐτὴν. Καὶ ἔχω ἀκούσῃ γι' αὐτὲς!...

Ἡ Ὅρσα τώρα ἔχει τὸν λόγο:

— Ἡ γρηὶ ἡ μαμή μου—Θεὸς χωρέστην πεθαμένη τώρα καὶ 45 χρόνια—ποῦ ἤξερε καλὰ ἀπὸ ξωτικά καὶ ἀσρικά—ἔξω ἀπ' τὸ σπῖτι μας—μου ἔλεγε, πὺς εἶχεν ἀκουστὰ ἀπ' τὴ προμνήμη της, πὺς τὸν καιρὸ ποῦ πέσε τὸ μεγάλο τζαμί τοῦ Κάστρου...

— Ὁ Παρθενών;

— Τζαμί τοῦ Κάστρου τὸ ξέρω ἐγώ. Νὰ αὐτὸ ποῦ κατεβάζουν οἱ Ἑγγλέζοι τὰ μάρμαρα. Ὅταν λοιπὸν οἱ Βενετσάνοι γκρεμίσανε τὸ μεγάλο τζαμί, ἀκουστήκανε τὰ μεσάνυχτα γυναῖκα καὶ κλάμματα στὸ Κάστρο. Κλαίγανε ἡ μαρμαρωμένες Βασιλοπούλες—ἡ Καλοκυράδες ντέ!—ποῦ εἶναι πίσω ἀπ' τὸ τζαμί, σ' αὐτὸ τὸ ἄλλο μαρμαρόσπιτο.....

— Τὸ Ἐρεχθεῖον!;

— Ὅπως θέλεις πέστο... Αὐτὸ ποῦ εἶναι ἡ μαρμαρωμένες κοπέλες καὶ βαστοῦν τὸ ταβάνι στὸ κεφάλι τους. Αὐτὲς τὸ λοιπὸν, κατὰ πὺς μολογοῦσαν ἡ γερόντισες ἦτανε ἀθάνατες βασιλοπούλες καὶ κάποιον μεγάλο στοιχεῖο τῆς ἐμαρμάρωσε καὶ τῆς ἔκανε μαρμαροκολῶνες στὸ παλάτι τους. Ἡ ψυχὴ τους οὔτε κό-, λαση βρίσκει οὔτε παράγεισο, καὶ στοίχειωσαν κι' ὅλας καὶ γινήκανε ἀσρικά, Καλοκυράδες, καὶ τριγυρίζουν

νύχτα μέρα γύρω-γύρω ἀπ' τὰ μαρμαρωμένα τὰ κορμιά τους, καὶ χορεύουν σὰ σίφουνες· καὶ μὴτε ἀκούονται μὴτε φαίνονται, μόνο κάπου-κάπου γελούν σὺν τὸν ὄξ' ἀπὸ 'δῶ, καὶ ἀλλοίμονο σ' αὐτὸν ποὺ θὰν τῆς ζυγώσῃ τὴν κακὴ τὴν ὥρα....

— Καλὴ, μὰ ἡ μιὰ φωνή, ποὺ μοιάζει μὲ τῆς πολλῆς, μὰ ἀκούεται κάτω, σὺν πρὸ κοντά; τί νάνοι;

— Νὰ μὴν σήκωσαν καὶ καμμιὰ ἀπὸ δαῦτες οἱ Ἑγγλέσοι καὶ τὴν κατέβασαν κάτω;

— Βέβαια, σήμερα μάλιστα, καὶ τὴν ἔχουν ἀκουμπισμένη στὸ Ριζόκαστρο, ὅχι καὶ πολλὴ μακριὰ ἀπὸ 'δῶ, γιατί δὲν μπόρεσαν νὰν τὴ στείλουν στὸ Δράκο.

— Αὐτὸ εἶναι! αὐτὸ εἶναι! Κλαῖνε ἡ Καλοκυράδες τοῦ Κάστρου γιὰ τὴν ἀδερφή τους, κι' αὐτὴ τοὺς ἀποκρίνεται ἀπὸ κάτω! "Ὁχ δυστυχιά μας, δυστυχιά μας, ἂν δώσῃ κανένα μπάτσο στὸ γυιὸ μας καὶ πάθῃ τὸ φῶς του!!

— Μὴ φοβᾶσαι "Ὁρσα, μὴ φοβᾶσαι!

— Πῶς νὰ μὴ φοβᾶμαι;! Δὲν θυμᾶσαι τί ἔπαθε ὁ Γιάννης τοῦ Πουλημένου; ἡ Κλίνω τῆς Σερέταινας ποὺ τὴν κράτησαν ἡ Καλοκυράδες μιὰ βδομάδα καὶ τὴν πῆγαν ὕστερα καὶ τὴν ἄφησαν στὸν Τεκέ, στοὺς "Αἰρηδες!; Κι' ὁ Παπασεραφεῖμης; κι' ὁ φτωχὸς ὁ "Αρδάνης;!

— "Ἡ κοπέλες τοῦ Κάστρου δὲν εἶναι κακές. "Ἡ κακὲς βρίσκονται στῆς σπηλιές, στὰ ψηλά τ' ἄλωνα,

στὰ βαθειὰ ξερορέματα. Αὐτὲς εἶναι Ἑλληνοποῦτες, θὰ εἶναι Νεραΐδες. Μάλιστα νύχαμε τύχη...

— Τί τύχη νύχαμε;! Νῆρπαζε τάχατες ὁ Μιχαλάκης μας τὸ μαγνάδι τῆς καὶ νὰν τὴν ζάναμε νύφη! "Ἄς μᾶς λείψῃ τέτοια τύχη. "Ἐρχεται ἀπὸ Νεραΐδα ὡμορφιά στὸ σόϊ μὰ ἔρχονται καὶ συφοραῖς! Δὲν ξέρω τί ἀπόλαψαν οἱ Βρετοὶ ποὺ κρατοῦν ἀπὸ Νεραΐδα! ἀφοῦ μάλιστα θὰ συμπεθερέψωμε καὶ μὲ τοὺς Χειλάδες κ' ἔχομε τὰ παιδιὰ μας ἀπὸ μικρὰ ταργασμένα; Τοὺς ξέρεις τί ἀγροπερήφανοι, τί φίδια ποὺ σοῦ εἶναι αὐτοὶ οἱ Χειλάδες, ἅμα τοὺς πατήσῃ κανένας τὴν οὐράτους.

— Ναί, ζάναμε βλέπεις τὴ Νεραΐδα νύφη, μόνο ἀρχίσουμε νὰ φοβώμαστε καὶ τῆς συμφορῆς καὶ τοὺς Χειλάδες.

— "Ὡς τόσο ἐγὼ ἐδῶ θὰ ξημερωθῶ.

— "Ὁχι "Ὁρσα πᾶμε νὰ "συχάσης. "Αρκετὰ βασιανίστηκες. "Ὁ Μιχαλάκης ὥρα τὴν ὥρα θὰ γυρίσῃ. Γιὰ νᾶσαι ἥσυχη μάλιστα θὰ ξυπνήσω τὸν Τοῦρκο τὸ νοικάρη τοῦ μαγαζιοῦ μας νὰν τὸν στείλω.

— Δόξα σοι ὁ Θεὸς ποὺ τὰποφάσιζες νὰ κουνηθῆς καὶ σὺ λιγάκι!

Οἱ γέροντες ἀποτραβήχτηκαν ἀπ' τὸ παράθυρο.

"Ἡ "Ὁρσα ἀντὶ νὰ ξαναμπῇ στὸ δωμάτιό τῆς κατέβηκε νὰ παρατηρήσῃ ἂν νυχτερεύουν ἡ κοπέλες τῆς, ὅπως συνηθίζονταν τότες, ὁ δὲ "Αλέξαντρος κατέ-

βηκε για τὸν Τοῦρκο νοικάρη.

Ἄλλὰ γιατί δὲν γυρίζει πίσω ὁ Μιχαήλ ;

Ε΄

Σκοτεινοὶ καὶ ἔρημοι εἶναι οἱ βράχοι τῆς Ἀκροπόλεως καὶ μόνο τὰ καντηλάκια τοῦ Ριζόκαστρου θαμποφάτίζουν τῆς Παναγιάς τὸ παρήγορο χαμόγελο. Ὁ Μιχαήλ ἐπέσθηκε πῶς δὲ θὰ κατορθώσῃ νὰ μάθῃ ἀπὸ ποῦ ἔρχονται καὶ γιατί ἀκούονται οἱ θοῆνοι. Καὶ ἂν γιὰ τῆς πολλῆς φωνῆς κατάλαβε πῶς ἔρχοντ' ἀπ' τὴν Ἀκρόπολη—ὅπου ποιδὸς ξέρεῖ τί ἄγριο δρᾶμα νὰ γίνεται—γιὰ τὴ μιὰ φωνή, τὴν παθητικὴ αὐτὴ φωνή, ποὺ κάθε τόσο ἀκούεται καὶ κοντὰ μάλιστα στὴ θέσῃ ποὺ βρίσκεται, δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τί νὰ εἶναι, Ἀρχίζει νὰ πιστεύῃ πῶς εἶναι ἀντίλαλος τῶν φωνῶν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἀποφασίζει νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι του. Ὅταν κάτω, πρὸς τὸ δυτικὸ μέρος, διακρίνει κάποιον ποὺ ἀσπρίζει. Ζυγώνει καὶ βλέπει πῶς ἦτον τὸ ἄγαλμα τῆς Καρυάτιδος ποὺ τῶχαν ἀφαιρέσει τὸ πρῶτ' ἀπ' τὸ Ἑρεχθεῖο καὶ τῶχαν ριγμένο ἐκεῖ, γιὰ νὰ τὸ στείλουν ὕστερα στὸ Δράκο ὅπως ἔλεγαν τότες τὸν Πειραιᾶ.

Ὁ Μιχαήλ πλησίασε πολὺ λυπημένος· τώρα δὲ αἰσθάνθηκε ἀκόμη περισσότερο νὰ προσβάλλεται ἢ ἀξιοπρέπειά του, ἀφοῦ εἶναι Δημογέροντας τοῦ τό-

που, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὔτε τὴ δύναμη, οὔτε τὸ δικαίωμα νὰ φροντίσῃ γι' αὐτόν.

«Μόνο νὰ κλαῖμε γιὰ σένα ἔχομε τὸ δικαίωμα δυστυχισμένη κόρη τῆς Ἀθήνας!» εἶπε στὸ μάρμαρο καὶ κούνησε λυπητερὰ τὸ κεφάλι του.

Τὴ στιγμὴν ἐκείνην ὅμως, πολὺ κοντὰ του, ἀκούει πάλι τὸ κλάψιμο καὶ τὴ φωνή. Ξεχωρίζει μάλιστα τῆς λέξεως : Βοηθήστε με !.. Αὐτὸ θέλει ὁ θρόλος.

—Σὲ βοηθᾶω ἐγώ ! ποῦ εἶσαι , ποὶ εἶσαι ; φωνάζει ὁ Μιχαήλ.

Κ' ἐνῶ σηκώνει σφιγμένα μ' ἀπελπισιὰ τὰ χερίά του, νοιώθει μέσα σ' αὐτὰ τὴν ἄκρη καὶ σὰν πέπλου. Εἶναι καὶ δὲν εἶναι ὕφασμα. Τόσο εἶναι ψιλό. Καὶ στὴ στιγμὴ, χωρὶς νὰ προφθάσῃ καὶ νὰ σκεφτῇ καὶ νὰ νοιώσῃ πῶς κρατεῖ στὰ χερία του μαγεμένο μαγνάδι Νεραΐδας - ποὺ γι' αὐτὸ κοντὰ στὴν παραφωτιά τόσες φόρες ἄκουσε τὴ γαγιά του νὰν τοῦ λέῃ τὰ πιδ παράξενα πράγματα, —κάνει δύο βήματα πίσω καὶ τὸ τραβάει μὲ βία καὶ τότε φανερώνεται μπρὸς του μιὰ κόρη. Μόνο σὲ θναὶο μπορεῖ κανεὶς νὰ δῇ τέτοια ὁμορφιά. Φαίνεται σὰν νὰν τὴν ἔχῃ τριγυρίσῃ κάποια ομίχλη, κάποιο μικρὸ κατάσπερο συννεφάκι, ποὺ ἄφινε νὰ φαίνεται ὅλη τῆς ἡ κορμωστασιὰ καὶ νὰ σκορπίζεται ἡ λάμψη μιᾶς ἀπόκοσμης ὁμορφιάς.

Προχωρεῖ εὐτὺς πρὸς τὸν Μιχαήλ τότε καὶ μὲ ἐνωμένα τὰ χερία τὸν παρακαλεῖ. ὦ ! τί φωνὴ εἶναι αὕτη !...

— Δός μου σκληρόκαρδε τὸν πέπλο μου ! λυπήσου με !

Ἄλλ' ὁ Μιχαὴλ κρύβει γρήγορα τὸν πέπλο στὸν κόρφο του, ποὺ μέσα σ' αὐτὸν χάνεται σχεδόν· τόσο εἶναι ψιλός,

Καὶ ἡ Νεραΐδα ἐξακολουθεῖ νὰ τὸν παρακαλῇ, ἐνῶ ὁ Μιχαὴλ μένει ἀκίνητος καὶ ἄφωνος.

— Κικὲ θνητέ ! γιατί με ξεσπᾶς ἀπ' τὴ μαγεμένη, τὴν αἰώνια ζωὴ τῶν πνευμάτων ;

— Ἐγὼ κακός !

— Δός μου λοιπὸν τὸν πέπλο μου !

— Καὶ ποιὸς ἔδωσε ποτὲ μαγνάδι Νεραΐδες πῶς ; Μαζὶ μ' αὐτὸ δίνει τὴν εὐτυχίαν του. Εἶναι ντροπή στὴ γῆ καὶ ἁμαρτία στὸν οὐρανό, καταπατῶ τὴν τύχη ποὺ θέλησε νὰ καλυτερέψῃ τὴ γενιά μου. Εἶσαι δική μου, δική μου. Ἀπ' τὴ στιγμή ποὺ φανερώθηκες μπρὸς μου ὅ,τι με κρατοῦσε με ἄλλη γυναῖκα ἔσπασε πιά με μιᾶς. Ἡ ἀγάπη ἡ δική σου δὲν εἶναι συνηθισμένη ἀγάπη· εἶναι μανιασμένη λαχτάρα ποὺ ἄξαφνα χτύπησε τὰ στήθια μου καὶ χώθηκε βαθειὰ στὰ φυλλακάρδια μου κατὰμεσα. Ἄν ἔχω μάτια, ἔχω μόνο γιὰ νὰ βλέπω τὴ θωριά σου, ἂν ἔχω αὐτιά ἔχω μόνο γιὰ ν' ἀκούω τὴ λαλιά σου. Θὰ γίνῃς δική μου, δική μου !

— Ἐγὼ γυναῖκα αὐτοῦ τοῦ κόσμου ! ;

Ἡ Νεραΐδα κλαίει τώρα καὶ ὁ Μιχαὴλ τῆς λέει

— Μοῦ σπαράξεις τὴν καρδιά. Μὴν κλαῖς, παρη-

γορήσου. Κοντὰ σὲ μένα ἡ ζωὴ σου θὰ εἶναι ἓνα παντοτεινὸ χαμόγελο. Μοῦ εἶπες νὰ σὲ λυπηθῶ, ἀλλὰ σὺ πρέπει νὰ λυπηθῇς ἐμένα, τὸν δυστυχισμένο. Πῶς θέλεις νὰ ζήσω πιά χωρὶς ἐσέ ; !

— Θὰ με περιφρονοῦν ἡ γυναῖκές σας, θὰ με θεωροῦν πνεῦμα κοκό, δαίμονα καταστροφῆς.

— Σοῦ ὑπόσχομαι πῶς κανεὶς δὲ θὰ μάθῃ ποτὲ ποῖα εἶσαι. Θὰ εἰπῶ πῶς εἶσαι ἀρχοντοπούλα τῆς Τζιᾶς, θὰ εἰπῶ πῶς σὲ ξαγόρασα ἀπὸ κουρσάρους, ποὺ σὲ εἶχαν ἀρπάξῃ ἐκεῖ ποῦ σεργιάνιζες στὸ περιγιάλι, καὶ σ' ἔφεραν στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ σὲ πουλήσουν σ' ἓναν πλούσιον Ἀγᾶ. Θὰ με κατηγορήσουν πῶς παίρνω γιὰ γυναῖκά μου μιὰ κλεμένη, μὰ θὰ γίνῃ αὐτὸ ποὺ θέλεις.

Ἡ κόρη ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ τὸν παρακαλῇ καὶ στὰ τελευταῖα λέει σ' αὐτόν :

— Ὡ ἄς τέλειων' ἔδω ἡ ζωὴ μου ! Ψυχροὶ καὶ ἄσπλαγχοι ἄνθρωποι μ' ἔχωρσαν ἀπ' τῆς ἀδελφῆς μου ἐκεῖ ἀπάνω, καὶ σὺ με χωρίζεις ἀπ' τὸ μαρμαρίνο κορμί μου, ποὺ κοντὰ σ' αὐτὸ ζοῦσα πάντα.

— Ἐσένα κλαῖνε ἐκεῖ ! ; Ἐσὺ τοὺς ἀπαντοῦσες ἀπὸ δῶ ! Εἶσαι λοιπὸν μιὰ ἀπὸ τῆς στοιχειωμένες, τῆς μαρμαρωμένες Βασιλοπούλες τοῦ Κάστρου ; Εἶσαι ἡ Καρυάτις ;

— Ναί. Ἄλλ' ἀφοῦ με λυπᾶσαι, ἄφησέ με νὰ πάγω μαζί με τὸ μάρμαρό μου ! νὰ τὸ προσέχω, νὰ

ζῶ πάντα σιμά του.

— Γνωρίζεις ποῦ θὰ πᾶς ; Θὰ περάσης ξένους τόπους, μαῦρα βουνά, ἄγρια θάλασσα. Θὰ πᾶς σὲ χώρα ποῦ δὲν τὴ χρυσώνει ὁ ἥλιος, σὲ χώρα σκοτεινὴ, βουτηγμένη πάντα σὲ μαύρην καταχνιά. Δὲ θὰ βλέπης πὰ τὸν Αὐγερινὸ στὸν Ὑμηττὸ ἀπὸ πάνω, νὰ δείχνῃ ποῦ ἐξύπνησεν ἡ πρώτη ὠμορφιά, οὔτε τὸν Ἀποσπερίτη πρὸς τὰ βουνὰ τῆς Σαλαμῖνος, νὰ δείχνῃ ποῦ κοιμήθηκεν ἡ τελευταία δόξα,

Ἡ κόρη θρηνεῖ καὶ στὴν ψυχὴ τοῦ Μιχαὴλ τρανεύουν τώρα τὰ εὐγενικώτερα αἰσθήματα. Σὲ μιὰ σπυγμὴ συλλογιέται πὼς εἶναι σκληρὸ καὶ ἀνάνδρο νὰ ἔρθῃ γιὰ σωτήρας τάχα καὶ νὰ γίνῃ βασανιστής. Ἀλλάζει λοιπὸν εὐτὴς γνώμη καὶ τῆς λέγει.

— Σῶνε πιά. Πάρε τὸ μαγνάδι σου!

Ἡ κόρη ὅμως κάνει ἓνα βῆμα πίσω καὶ λέγει :

— Ποτέ ! Ἀς ζῶ στὴν Ἑλλάδα, ἄς ζῶ στὴν Ἀθήνα μου κ' ἄς εἶμαι θνητὴ. Ἐρχομαι· σὲ ἀκολουθῶ.

— ὦ, Καρυάτις, Καρυάτις!

— Λέγε με μόνο Καρυά.

Μόλις εἶπε τὴ λέξη αὐτὴ ἄρχισε νὰ τρέμῃ. Ἐφευγε χανότανε ὅτι τὴν ἔκωνε πὰ μὲ τὸν μυστικὸ κόσμον. Τῆς μένει μονάχα ἡ ὠμορφιά. Τίποτις δὲ θυμᾶται πιά. Σκληρὴ λήθη σκέπασεν ὅλα τῆς τὰ περασμένα, ἀπαράλλακτα, ὅπως σκέπασεν ὅλο τῆς τὸ κορμὴ ὁ μαῦρος μανδύας τοῦ Μιχαὴλ, μὲ τὸν ὁποῖο τὴν ἐτύλιξε.

Εἶναι μιὰ ἔρημη κόρη· αὐτὸ μόνο θυμᾶται. Τὴν λένε Καρυά. Τὴν ἐλυπήθηκε, τὴν προστάτευσεν ὁ Μιχαήλ, καὶ τὸν ἀκολουθεῖ.

Ἐνῶ προχωροῦν καὶ ἀπομακρύνονται, πηδάει ἄξαφνα ἀπ' τὰ ἐρείπια ὁ Ἀράρης τοῦ Βοϊβόδα ὁ περιβόητος Μαζοῦτ. Παρατηρεῖ αὐτοὺς ποῦ φεύγουν, ἀλλάζει θέσεις, πηδάει δεξιὰ καὶ ἀριστερά, μυρίζεται τὸν ἀέρα καὶ στὸ φῶτισμα μιᾶς ἀστραπῆς, βλέπει πὼς κάποιος ὁδηγεῖ μιὰ γυναῖκα. Μιὰ ἄλλη ἀστραπὴ τὸν κάνει νὰ ξανάϊδῃ πὼς ὁ κάποιος αὐτὸς εἶναι ὁ Μιχαήλ — τὸν γνωρίζει πολὺ καλά. Ἡ τρίτη ἀστραπὴ εἶναι δυνατώτερη καὶ αὐτὸς πάντα χωρὶς νὰ φαίνεται· μὰ πὸ κοντὰ τους, βλέπει πὼς ἡ γυναῖκα εἶναι νέα πὼς εἶναι χυμένο ἀπάνω στὸν μαῦρο μανδύα τοῦ Μιχαήλ ἓνα πλήθος ἀπὸ ὀλόχρυσά μαλλιά. Καὶ μονολογεῖ :

— Κρίμας τὴ γυναῖκα !... Δὲν πρέπει τέτοια γυναῖκα σὲ ραγιά. Μὰ πάλι σὲ Τοῦρκο ; Σὲ Ἀράπη θάπρεπε... Θὰ εἶναι ἄσπρη... σοῦ εἶμαι μαῦρος... Γελάω καὶ μοναχός μου. Γιατί νὰ γελάω ; Μήπως ἡ νύχτα καὶ ἡ ἡμέρα δὲν γεννήσανε τὸ πὸ γλυκὸ ἀστέρι τοῦ οὐρανοῦ ; Νά ! φτάνουν στὸ σπίτι. Χτυπάει ὁ Μιχαήλ. Βλέπω φῶς. Ἡ πόρτα ἀνοίγει. Ἀ... ἄ... χά-

θηκαν. Καὶ τώρα Ἀράπη, σοῦρε τὰ ξεράδια σου, τράβα στὸ ἔξροκρέββατό σου καὶ ροχάλιζε ὡς τὸ πρωί.

Στὸ σπίτι τοῦ Μιχαήλ τὴν ἀρχοντοπούλα τῆς Τζιάς τὴν ὑποδέχτηκαν μὲ πόνο καὶ μὲ ἀγάπη.

Ὁ Μιχαήλ θὰ πήγαινε στὴ Τζιά νὰ δώσῃ τὴν εἰδηση στοὺς γονεῖς τῆς, βουτηγμένους στὸ πένθος καὶ στὴν ἀπελπισία, γιὰ τὴ σωτηρία τῆς κόρης των. Ἔστι τοὺς εἶπε.

Μόνο στὸν πατέρα του εἶπε πὼς σκέπτεται νὰ τὴν πάρῃ γυναῖκα χωρὶς νὰ λογαριάσῃ τὴν ἔχθρα ποὺ θὰ φέρῃ ἢ ἀπόφασή του αὐτῇ· στοὺς Χειλίδες.

Ὁ πατέρας του, ποὺ ἀγάπησε τὴν Καρυὰ σὰν παιδί του ἀπ' τὴν πρώτη στιγμή ποὺ τὴν εἶδε, εἶναι σύμφωνος, αὐτὸς θὰ τὰ ταχτοποιήσῃ ὅλα. Ἐσυμφώνησαν ὅμως, ὁ γάμος νὰ γίνῃ σὰ θὰ γυρίσῃ ὁ Μιχαήλ ἀπ' τὴν Πόλη, ποὺ ἀποφασίστηκε πιά νὰ πάῃ ἀπὸ τὴν ὑποψία νέας ἐπιδρομῆς τοῦ Πασσᾶ.

Τώρα αὐτὸς ἦτον πιδ δυνατὸς ἀκόμη καὶ ἐρεθισμένος ἀπ' τὰ μέτρα ποὺ εἶχαν λάβῃ οἱ Ἀθηναῖοι στὴν Πόλη καὶ τὰ ἐξαφάνισε· ἐδικαιώθηκε μάλιστα καὶ ἐπαίνεθηκε, γιὰτὶ ἦρθε τάχα στὴν Ἀθήνα ν' ἀναστηλώσῃ τῆς ἐξουσίας τὸ πεσμένο γόητρο καὶ νὰ μαζέψῃ χρεωστούμενα ποσὰ ἀπ' τὴν πούληση τῆς περιουσίας τοῦ

Χασεκῆ. Ἐνα μέρος ἀπ' τὰ χρήματα τὰ ἔσταλε μάλιστα ἀπὸ τώρα ὁ Πασσᾶς ὅπου ἔπρεπε, μὲ μεγάλη ποσότητα μελιοῦ, ποὺ σὲ διπλὴ δόση κατέβαλαν τὰ μοναστήρια τῆς Σηριανῆς καὶ τῆς Πεντέλης.

5'

Ὁ Μιχαήλ βρίσκεται — εἶναι λίγος καιρὸς τώρα, στὴν Πόλη καὶ δὲ γύρισε ἀκόμη. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας του ἦταν ἀγνωστα.

Ἡ Ἀθήνα ἐξακολουθεῖ τὴ δυστυχισμένη τῆς ζωῆς, καὶ οἱ ξένοι ἐξακολουθοῦν καὶ αὐτοὶ νὰ εἰσέρχονται κατω καὶ νὰ ἀφαιροῦν τὰ ἀντικείμενα ποὺ τὴν ἐδόξασαν.

Εἶναι Κυριακή. Τὸ Παζάρι τῆς Ἀθήνας εἶναι γεμάτο ἀπὸ ἀγοραστὰς καὶ πωλητὰς, Χριστιανούς καὶ Τούρκους.

Δεξιὰ κι' ἀριστερὰ εἶναι μαγαζιά, ποὺ ἔχουν ἐπιδεικτικὰ κρεμασμένα τὰ πράγματα ποὺ πουλοῦν.

Στοῦ διαβάτου τὰ μάτια χτυποῦν τὸ περισσότερο τὰ κόκκινα φέσια καὶ τὰ πλουμιστὰ ζουνάρια. Οἱ Ἕλληνες παζαρίτες φοροῦν ὅπως κ' οἱ νοικοκυραῖοι — ἡ δεύτερη κοινωνικὴ τάξη τῶν Ἀθηνῶν — τὰ χαρκτηριστικὰ τοῦ τόπου κοντοβράκια· ἔχουν τὰ μαλλιά τους κομμένα τετραγωνικά. Τοῦτο τοὺς διακρίνει ἀπ' τοὺς νοικοκυραίους, ποὺ διατηροῦν τὰ μακριὰ μαλλιά. Οἱ παζαρίτες εἶναι ἡ τρίτη κοινωνικὴ τάξη.

Τέταρτη είναι οἱ ἄνθρωποι τοῦ κλίμπου, οἱ ζωτάρηδες. Πρώτη δέ, οἱ Ἀρχοντες, ποὺ γιὰ τὴν ἐνδυμασία τους μιλῆσαμε παραπάνω.

Τὴν ἀγορὰ στολίζει τὸ κάτω Σιντριβάν, κοντὰ στὸ τζαμί τοῦ Παζαριοῦ. Ἀριστερὰ σὲ κλίμποσην ἀπόστασι ὄψονται τὸ μιναρέ του τὸ Φετιχέ τζαμί—τοῦ Κατακτητοῦ δηλαδή—κοντὰ στοὺς Ἀέρηδες· καὶ δεξιὰ, ἀκριβὰ, τὸ Κουτζούκ - τζαμί, κοντὰ στὸ ὁποῖο βρίσκεται ὁ μικρὸς Τεκές.

Ὅλη ἡ ἀγορὰ εἶναι σκεπασμένη μὲ μιὰ μεγάλη κληματαριά — κρεββατίνα τῇ λέγε.

Στὸ καφενεῖο κάθονται, καὶ πίνουν καφέ, μὲ τὰ τιμπούκια καὶ τοὺς ναργιλέδες των, ὁ φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τῆς Ἀθήνας, ὁ Καδῆς, ἕνας Χόντζας καὶ δυὸ-τρεῖς ἀγάδες. Κουβεντιάζουν μὲ λίγες λέξεις ποὺ κάθε τόσο λέει ὁ ἕνας στὸν ἄλλον.

Δίπλα, στὸ καφενεῖο, σ' ἕνα ξύλινο κάγκελλο, εἶναι ἀκουμπισμένοι ὁ γνωστός μας Μαζούτ, ὁ Ἀράτης τοῦ Βοϊβόδα, καὶ σὰ νὰ βρίσκεται σὲ καραοῦλι τὰ παρατηρεῖ ὅλα. Ὑστερα πηγαινόρχεται στῆς διαφορες συντροφίες καὶ ἀπὸ κατὶ τοὺς λέει.

Ἀριστερὰ εἶναι μαζεμένοι οἱ Φράγκοι καὶ συζητοῦν ζωηρά, σὰ νὰ μαλλώνουν. Εἶναι ὁ ὑποπρόξενος τῆς Γαλλίας Φωβέλ, ὁ Ἰταλὸς ζωγράφος Λουτζιέρης καὶ ἕνας Καπουτζίνος. Κοντὰ τοὺς βρίσκεται καὶ ὁ ἄρχων Λογοθέτης, ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας.

Στὸ κέντρο τέσσαρες ἄρχοντες Ἀθηναῖοι, ὁ Ταρωνίτης, ὁ Κωδικιζὺς, ὁ Γερῆνης καὶ ὁ Σατηριανὸς συζητοῦν εἰς καὶ μὲ ἐπιτοῦλαξη.

Στὸ βάθος τῆς ἀγορᾶς, σὲ μιὰ γωνίᾳ, τρεῖς Τοῦρκοι μουσικοὶ παίζουν Ἀνατολίτικους σκοποὺς μὲ ζουρνᾶ, μὲ τουμπέλεζι καὶ μὲ ντέφι. Ἐνῷ τραγῶν τοὺς μερικὸι διαβάτες, χαζεύουν.

Μιὰ γρη῏ Ἀραβίνα ζητιανεύει.

Διάφοροι καταστηματαρχαὶ κουβεντιάζουν μὲ τοὺς ἀγοραστίες.

Πολὺ ἔμπροσ, κοντὰ στὸ τζαμί, διάφοροι μικρο-πουληταὶ παζαρεύουν κ' αὐτοί.

Στὸ μεταξὺ πηγαινόρχονται Τοῦρκοι, Τοῦρκισσες, στρατιῶτες, χωρικοί, Ἀθηναῖοι ὅλων τῶν τάξεων, ἕνας παπᾶς μας καὶ μιὰ χανούμισσα.

Ἐνας Ἀθηναῖος, ποὺ πουλάει ξυλοκέρατα βουταίει τὸ ψωμί του σῆνα κουροῦπι μὲ νερό καὶ τρώει μὲ πολλὴν ὄρεξ. Ἐνας διαβάτης τοῦ λαοῦ στέκεται τὸν βλέπει καὶ τὸν πειράζει.

Ἄς ἀκούσωμε τί λένε.

— Ὡρα καλὴ τῆς καλυπόλητης ὁ γιός.

— Καλῶς τὸν «στέκα τσ' ἔλιεπε».

— Τὸ καῦμένο τὸ ψωμίτσι, βουτημένο στὸ νεράτσι τί καλὸ ποῦναι!

— Νά, μαχαίρι τσαὶ νερό! ψωμί σὰν ἔχεις, κάσσε τσαὶ φάε.

— Ὅροξι ποὺ τὴν ἔχεις ὥστόσο! Λιῶ πῶς

θάλλης; νὰ φῶς ἀπ' τὰ τότε; πού ἀρραβωνιάστησε ὁ ἄρχοντας; ὁ Μιχαλίτης; μὲ τὴν πεντάμορφη ἀρχοντοπούλα τῆς Τζιᾶς. Τσαὶ οἱ σιοῦλοι χαρτάκανε τότες. Δὲν προσμένεις κἄνεμον νὰ ξαναφῶς σὺ θὰ γιουρίση ἀπ' τὴν Πόλῃ τσαὶ θὰ κἀνῃ τὸ γάμο του, μόνο γιομίζεις τὴν τσουλιά σου μὲ ξεροζόμματα;

— Τόσον τσαρὸ νὰ βασιτῶ νησιτικός! ντὰ εἶμαι! χελῶνα πού βασιτεῖ μῆνες νησιτισὴ μέσα στὸ χοῦμας; Τσαὶ γιαντὰ δὲν πᾶς τσαὶ σὺ σήμερα στῆς κόρης τοῦ Χελᾶ τὸ γάμο νὰ χορτιάσης;

— Ναί, τὸν βοῆτσες τὸν τζουμέρτη τὸ Χελᾶ. Τσαὶ ποιὰ κόρη του βλογιέται; τσεῖνη πού παράτησεν ὁ ἄρχοντας; ὁ Μιχαλίτης; ἡ Δάφνη;

— Ὅχι δὰ καῦμένη τσαὶ σὺ. Αὐτὴ ἔμεινε πού 'μεινε στὸ ράφι. Ἡ ἄλλη, ἡ μικρότερη.

— Αὐτὴ ἡ τσιτρίνα;

— Μωρὲ μὲ τῆς κουβέντες; ξέχασα τὴ δουλειά μου: «Χαρούπια καλά, χαρούπια ζουμερά, — ἄς τὰ λιέμε τσαὶ ζουμερά. Πάρτε ἄρχοντες, πάρτε Ἀγάδες.

— Ναί, τὸ τσέφι σου ἔχουνε οἱ ἄρχοντες ν' ἀγοράσουνε χαρούπια. Ἔχουνε τσ' ἔχουνε σκοτοῦρες.

— Μωρὲ βουβάσου νὰ κάμω τὴ δουλειά μου! Χαρουπάτσα καλά. Φώναξε ντὲ τσαὶ σὺ κατακαῦμένες!

Τὴ στιγμὴν αὐτὴ περνᾷ μιὰ ωραία χανούμισσα κ' ὁ Ἀθηναῖος φωνάζει.

— Μωρὲ πρᾶμμα! Ναί, πού φωνάζω τσ' ἐγὼ μὰ δὲ μᾶς ζυγώνει κανένας.

— Πᾶμε τὸ λοιπὸς κατὰ τοὺς παρρηϊάδες: Ἐδῶ κανένας δὲν ἔχει τὸ νοῦ του. Ὅλοοι λένε λένε τσαὶ τελειωμὸ δὲν ἔχουν.

Ἀλλὰ ποῖο νᾶναι ἀπὸ γὰρ τὸ θέμα τῆς φιλονικίας τῶν Φράγκων, τῆς συζητήσεως τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν Τούρκων;

Ἀπ' τὸν κύκλο τῶν ἀρχόντων ὁ Γ.ρένης, βλέποντας τὸ Μαζοῦτ χαρούμενο νὰ ζυγώσῃ τὴ μιὰ συντροφιά καὶ τὴν ἄλλη νευρικότα καὶ ἀσχημάτιστος, διακόβει ξαφνικὰ τὴ συζήτηση καὶ λέει:

— Αὐτὸ τὸ μεγάλο κέφι τοῦ Μαζοῦτ σήμερα δὲ μ' ἀρέσει. Κάτι τρέχει. Κάτι ξαφνικὸ κακὸ πολὺ γοήγορα θάρθῃ στὴν πόλῃ μας. Αὐτὸ θὰν τὸ γνωρίζῃ καὶ δὲ μπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὴ χαρὰ του. Τὸν ξέρω καλά ἐγὼ αὐτὸν τὸν ἀνθρώπο.

Ὁ Σωτηριανὸς ἔλαβε τότε τὸ λόγο κ' εἶπε.

— Πῶς κατάντησεν ὁ δυστυχισμένος ὁ τόπος μας! Ἐνας ἀράτης, ἓνας δούλος τοῦ χαρεμοῦ τοῦ Βοίβοδα, νὰ εἶναι τὸ παντοδύναμο πρόσωπο τοῦ τόπου, καὶ νὰ κυττάζωμε ἂν θάρῃ ἢ δὲ θάρῃ κέφι γὰρ νὰ καταλάβωμε ἂν θάρῃ ἢ δὲ θάρῃ κακὸ στὸν τόπο μας.

Ὁ Ταρωνίτης ἐπρόσθεσε τότες.

— Ἄς εἶναι καλὰ ὁ Χελᾶς πού μᾶς τὸν κουβάλησε. Δὲν τὸν ἄφανε καλύτερα νὰ ψοφήσῃ ἐκεῖ κάτω στὸ Φαληρέα, στὴν ἄμμο τῆς Μεσίας; Τὸν περιποιή-

θηζε, τὸν γιάντρεφε, τὸν ἔδρεφε, τὸν ἔντυσε καὶ τὸν χάρισε στὸ Βοίβοδα, γιὰ νὰ σφιχτῇ ἡ φιλία τους πὺλ.

— Ἄφησε τώρα τὴ φαγοῦρα Ταρωνίτη, λέει ὁ Γερένη. Ὅλοι τὰ γνωρίζουμε.

— Ἐμένα μ' ἀρέσει νὰν τὰ λέω ὅσες φορὲς βρίζω ἀφορμή, γιὰ νὰ μὴ λησμονοῦνται. Ὁ Βοίβοδας καὶ ὁ Χειλᾶς θὰν τὸν ἀποτελειώσουν αὐτὸν τὸν τόπο.

— Γιὰ τὸ Βοίβοδα ἔχεις δίκιο, εἶναι, μὲ ὅλη του τὴν κουταμάρα, ἐπίφοβ' ὄργανο τοῦ Πασσᾶ, ὁ Χειλᾶς ὅμως, ἐχθρεύεται βέβαια μερικοὺς στὸν τόπο καὶ πρὸ πάντων τὸν Μιχαήλ τώρα, ἀλλὰ πονεῖ κι' αὐτὸς σὺν κ' ἐμᾶς. Σήμερα μάλιστα ποῦχει καὶ τοὺς γάμους τῆς κόρης του, ἄς μὴν τὸν γλωσσοτρῶμε.

— Ἀλήθεια, λέει ὁ Σωτηριανός, μὲ τὰ βάσανά μας λησμονήσαμε τὰ χρῆματά μας. Πρέπει νὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησιά.

Ὁ Ταρωνίτης ὅμως δὲν προσέχει καὶ ἐξακολουθεῖ.

— Ἐγὼ αὐτὰ τὰ χωρίσματα τῶν ἀνθρώπων σὲ δύο, δὲν τὰ καταλαβαίνω. Ἀγαπάω λέει τοὺς Τούρκους γιὰ τῆς δουλειές μου, μ' ἀγαπᾶω καὶ τὴν πατρίδα μου. Ὁ Πασσᾶς πάει κ' ἔρχεται κάθε τόσο ρημάζοντας τὸν τόπο, καὶ μεῖς μιλάμε ἀκόμα μὲ δύο γλώσσες. Ἐγὼ γεννήθηκα στρογγυλὸς καὶ δὲ θὰ πεθάνω τετράγωνος. Ἡ τὸν τόπο σου ἢ τοὺς Τούρκους; Διάλεξε καὶ πάρε. Τώρα ἔχομε τὸ ἴδιο παιγνίδι κα

μὲ τοὺς Ἑγγλέζους ποὺ μᾶς ἀρπάζουν τὸ μόνον καλὸ ποὺ μᾶς ἀπόμεινε.

— Νὰ ἴδοῦμε δὰ τί θὰ μᾶς κάνει, Γερένη, γιὰ τὸν Πασσᾶ καὶ γιὰ τ' ἀρχαῖα ὁ δικός σου ὁ Μιχαήλ. Εἶπε τότες ὁ Σωτηριανός.

— Τὸν Μιχαήλ τὸν γνωρίζεις καλύτερα ἀπὸ μένα ποὺ εἶσαι καὶ γενιά του. Ὅ,τι μπορέση νὰ κάνει θὰν τὸ κάνει. Ποιὸς ξέρει τί βάσανα νὰ τραβῇ.

— Νὰ σοῦ πῶ· μεγάλο του τὸ κουράγιο. Κακὸ παιγνίδι παίζει γιὰτὶ τὸ φερμαίν αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ καταστροφὴ τοῦ Πασσᾶ καὶ ὁ Πασσᾶς δὲ χωρατεύει. Δὲ φωνάζουμε τὸν Μαξούτ, μήπως τοῦ βγάλωμε κἄτι;

— Ἄφησέ τον καὶ θύρθη μόνος του.

Καὶ τῶν Τούρκων ἡ κουβέντα γιὰ τὸ Μαξούτ εἶναι.

— Πολὺ γούστο ἔχει αὐτὸς ὁ Ἀράλης λέει ὁ Φρούραρχος, ἐνῶ ξεσκαλίζει τὴν ἴσκα τοῦ λουλιᾶ του. Θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας γελᾷς. Ὅσο θὰ χαρῶ σὺ θὰ φύγῃ ὁ Βοίβοδας, τόσο θὰ λυπηθῶ γιὰ τὸν Ἀράπη του.

— Ἀὐτὸς νὰν τὸν πάρῃ μαζί του; Ἐρωτᾷ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς.

— Ἐ καλὰ! καὶ κάνει χωρὶς αὐτὸν ὁ Βοίβοδας;

ἀπόγινε πιά απ' τὸ ρακί. Κουρκουτίσασε, καὶ κλαίει
ἢ φτωχὴ ἢ χανούμ, καὶ ὡς πρὸ νὰν τὴν παρηγορήσῃ
ὁ Ἀράτης βλέπει καὶ παιθαίνει.

Καὶ τοῦ λέει καὶ σ' αὐτή.

— Δὲν ὑποφέρνεται πιά ἡ κακογλώσσά σου....

— Ἐμένα ὅμως μοῦ φαίνεται πὼς αὐτὸς ὁ Βοϊβο-
δας δὲ θὰ ξεκολλήσῃ ἀπὸ δῶ' τάχει μ' ὄλους καλὰ.
Μὲ τὸν Πασσά, μὲ τοὺς Ἑγγλέζους, καὶ μὲ τὼνα
κόμμα τοῦ τόπου. Ἐχει καὶ στὴν Πόλὴ μεγάλη προ-
στασία. Δὲ βλέπεις τί δύναμὴ ἔχει; Σαβουρώνει ἀπ'
ὄλους καὶ μάλιστα οἱ Ἑγγλέζοι τοῦ γιόμισαν τὸ
πουγγί του ὅλο καὶ φλουρί.

— Ἡ προστασία τῶν Μουσουλμάνων σήμερα εἶναι
κι' αὔριο δὲν εἶναι, καὶ οἱ ραγιάδες εἶναι ἄστατοι.

— Ἐχεις δίκην; μὰ οἱ Ἑγγλέζοι εἶναι πιστοὶ φί-
λοι καὶ αὐτοὶ σήμερα κάνουν ὅ τι θέλουν.

— Σήμερι νάι, μὰ ὕχι καὶ αὔριο. Νὰ ἰδοῦμε τί
λένε καὶ οἱ Φραντζέζοι. Δὲ βλέπεις ἐκεῖ κάτω τὸν
Μουσιοῦ Φωβέλ, ἀγρίεμα ποῦ σοῦ τῶχει;

— Εἶναι ἀγριεμένος γιατί νὰν τὰ παίρνουν οἱ
Ἑγγλέζοι καὶ νὰ μὴν τὰ παίρῃ αὐτός.

— Ἀς εἶναι αὐτοὶ τὸ παραξήλωσαν.

— Γι' αὐτὸ κ' ἐγὼ συχαίνομαι ν' ἀνέβω στὸ Κά-
στρο μου. Ὅλο κάτω βρίσκομαι.

Ἐνας γέρο - Ἀγᾶς μπαίνει στὴν κουβέντα καὶ
λέει σιγά, ξαρόνοντας πονηρότατα τὸ μοῖτρο του.

— Στὴν ἀρχή, Δισδιάρη μου, δὲν τοὺς εἶχες καὶ
σὲ τόσο θυμό.

Ὁ Δισδιάρης δὲν ἀπαντᾷ ὁ Σαρδιάρης ὅμως λέει
σ' αὐτόν.

— Καὶ καθὼς ἄκουσα δίνουν πολλὰ δῶρα στὸ
Βοϊβοδα....

— Ὁ κόσμος Σαρδιάρη μου, εἶναι πάλι. Χαρά
σ' ἐκεῖνον ποῦ μπορεῖ νὰ χιώσῃ τὸ κουτάλι του νὰ
φάῃ....

Ὁ γέρος ξαναμιλεῖ πάλι.

— Ἀρκετὰ δὲ τῶχσες κ' ἐσὺ Δισδιάρη μου....

Ὅλοι γελοῦν. Ὁ Δισδιάρης ὅμως δὲν τὰ χίνει.

— Ὅχι ὅσο ἔπρεπε. Ἄν δὲν εἶχαν τὸ δεῦτερο
φιρμάνι τοὺς ἐσυγύριζα καλὰ ἐγώ. Καὶ τὸν παρὰ τους
θὰ τραβοῦσα, καὶ μάρμαρα πολλὰ δὲ θὰ πέρνανε.
Ὑπομονή!

Ἐνας ἀμίλητος ἀγᾶς τῆς συντροφιάς των, ἔμιλει
ἐπὶ τέλους κι' αὐτός:

— Τί μυῖγα σᾶς ἔπασσε μ' αὐτὰ τὰ μάρμαρα; Τὸ
ἄλλο βάσανο ταῦ πασσᾶ, δὲν τὸ λογαριάζετε διόλου;

— Ἐχεις δίκην, μᾶς κατάντησε νὰν τὸν φοβώ-
μαστε κ' ἐμεῖς σὰν τοὺς ραγιάδες! Τί ν' ἀπόκαμε
τάχατες ὁ Μιχαλίκης;

— Ἄν περιμένῃς ἀπ' αὐτὸν τὰ διορθώσῃ τὰ πρά-
ματα, τὸ πρόκοψες. Δὲν τὸν ἄφριναν τὴν ἄμωρο στὸ
χουζοῦρι του, νὰ κἀνῃ καὶ τὸ γάμο του, μόνον τὸν

ἔσταιαν στήν Πόλιν ἄδικα: Κοντεύει μῆνας τώρα καί οὔτε φαίνεται οὔτε ἀκούεται.

— Τέλος πάντων ἀπό παντοῦ σκοῦρα τὰ βλέπω.

Ἦτον ἡ τελευταία φράσις τοῦ γέρο - Ἀγῶ, ἔστερ' ἀπό τὴν ὁποία βυθίσθηκαν ὅλοι πάλι σὲ ἡδονικὴ σιωπή.

Κάθε τόσο ὅμως κύτταζαν τὴ συντροφιά τῶν Φραγκῶν ποὺ ἐξακολουθοῦσε τὴ φαγοῦρα καὶ χαμογελοῦσαν, χοροῖδεύοντάς τους.

— Ἄδικα τάχεις μαζί μου, μουσιού Φωβέλ, ἔλεγε ὁ Λουτζιέρης. Ἐγὼ εἶμαι μικρὸ ὄργανο δυνατῶν ἀνθρώπων. Τίποτις ἄλλο. Οἱ τεχνίτες δὲ ζοῦν μὲ τὸν ἀέρα.

— Εἶναι καὶ ἄλλοι τρόποι νὰ κερδίσῃ χρήματα καὶ ν' ἀποκτήσῃ καὶ ὑπόληψη καὶ δόξα ἓνας τεχνίτης, καὶ μάλιστα τεχνίτης σὺν κ' ἐμένα σινιὸρ Λουτζιέρη.

— Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὴν καλὴν ἰδέαν ποὺ ἔχεις γιὰ τὴν τέχνη μου, μουσιού Φωβέλ. Ἀπὸ σέναν ὅμως τοῦλάχιστον, ζητῶ ν᾿ἄβρῃ κάποιον δίκην ὁ Λόρδος. Ὅ,τι κάνει τὸ κάνει γιὰ τὴν Τέχνη.

Ὁ Φραγκοπατέρας παίρνει τώρα φωτιά.

— Μὴ μιλάτε γιὰ τέχνη! Ντροπὴ πιά! Στὸ ὄνομα τῆς δυστυχισμένης αὐτῆς τέχνης γίνεται ὅ,τι γίνεται καὶ ὅχι γι' αὐτή. Τί εἶχαν νὰ πᾶθουν τὰ ἀρχαῖα ἀπάνω στήν Ἀκρόπολη; Περίτσια δὲ μπορούσε νὰ πάρῃ κανένας ἀπὸ κεῖ. Τὸ γάστρο εἶναι τὸ καμάρι τῶν Τούρκων. Καὶ μάλιστα νὰν τὰ βγάξετε ὅπως τὰ

βγάζεται! Τί ἄξια ἔχουν τὰ μέρημαρα τοῦ Παρθενῶνος ἔξω ἀπὸ τὴ θέσιν των; κίττω ἀπ' τὸ ὕψος ποὺ τοὺς χρειαζεται; Ἐχωριστὰ ἀπ' τὸ μνημεῖο τοῦ ὁποίου εἶναι μέρη: μακριὰ ἀπ' τὴν ἀποσφαῖρα τοῦ τόπου των; μακριὰ ἀπ' τὸν ἥλιο τῆς πατρίδας των, ποὺ τὰ χρυσώνει καὶ τὰ ζωντανεύει!; Τεχνίτης ποὺ γκρεμίζει, ποὺ κομματιάζει, ποὺ ἀρπάζει τὰ πράγματα ποὺ λέγει πὺς τὰ θαυμάζει, εἶναι τὸ λιγώτερο ἄσεβης, ἂν δὲν εἶναι τρελλός.

Καὶ φεύγει καταθλιμμένος.

Τὴ στιγμὴν ἐκεῖνη περνάει ἓνας Ἀθηναῖος παπᾶς κρατώντας ἓνα μικρὸ δέμα. Χαϊρετά! τὸ Χότζα ποὺ ἔχει ἀποτραβηχτὴ ἀπ' τὴ συντροφιά τῶν Τούρκων καὶ συνομιλοῦσε μ' εὐθυμία Ὁ Χότζας βλέποντας τὸν Καπουτσίνο ποὺ φεύγει τὸν φωνάζει:

— Φραγκοπατέρα, Φραγκοπατέρα!..

— Τί μὲ θέλεις Χότζα;

— Στάσου ἐδῶ τώρα ποὺ εἶναι καὶ ὁ παπᾶς, νὰ κουβεντιάσωμε.

Καὶ τὰ λένε καὶ οἱ τρεῖς μὲ εὐθυμία.

Ὁ Λουτζιέρης, ποὺ ἀπ' τὸ θυμὸ του γιὰ τὴ γλώσσα τοῦ Καπουτσίνου ἔμεινε λίγα λεπτὰ ἀμίλητος, λέει στὸν Φωβέλ.

— Ἀββᾶ, ξεαββᾶς, θὰν τὸν μάθω ἐγὼ πὺς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ βρίζῃ.

— Ἴσως νὰ φοβᾶται μήπως καμμιά μέρα σηκώσῃ; καὶ τὸ φανάρι τοῦ Διογένη ποὺ ἔχει μέσα τὴ βι-

βλιοθήκη του, και πάσης κι' αὐτὸν μαζί.

— Δὲ μὲ πρόταξαν ἀκόμα γι' αὐτό. Λέει ὁ Λου-
τζίεφς γελώντας κι' αὐτῶς.

Τότες πλησιάζει ὁ Λογοθέτης καὶ λέει στὸ
Φωβέλ.

— Ἀσχημη, πολὺ ἄσχημη εἶναι ἡ θέση μου. — Μου-
σιοῦ Φωβέλ. Νὰ εἶμαι, ἄρχοντας Ἀθηναῖος καὶ
'Υποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας.

— Ἔχεις δίκιο. Μὰ ἐπὶ τέλους δὲ θὰ κάνῃ τίπο-
τις καὶ ὁ τόπος; Δὲ σοῦ φαίνεται πῶς θάπρεπε ζω-
ηρότερα νὰ δαῖξῃ τὴ θλίψι καὶ τὴν ἀποδοκιμασία του;

— Ὡχ, ἀγαπημένε μου Φωβέλ, μήπως ἔχουν αὐτὰ
τὰ βίσινα μονάχα; Κάθε μέρα κινδυνεύουν νὰ χά-
σουν τὴν τιμὴ τους, τὴν περιουσία τους, τὴ ζωὴ τους...
Καὶ ἐνεργοῦν στὴ βασιλεύουσα μὰ δὲν πιστεύω νὰ
κατορθώσουν τίποτις.

Καὶ τώρα ποὺ κι' αὐτοὶ ἀποτραβιοῦνται συνομι-
λώντας, ἀρχίζει νὰ φαίνεται ὁ γάμος τῆς κόρης τοῦ
Χειλά.

Ἦτον μὲ παράδοξη λειτανία ὁ γάμος τότε κι' ἀ-
ξίζει νὰ τὸν περιγράψωμε λίγο.

Μπρὸς πηγαίνει ἓνας δίσκος μὲ τὰ στεφάνια ποὺ
τὸν κρατᾷ ἓνα παιδάκι. Ὑστερα ἔρχονται τὰ λαλού-
μενα: βιολὰ καὶ λαοῦτα, καὶ παίζουν ἓνα σκοπὸ

ποὺ τὸν λένε «Νίνι — Νάνα».

Εἶναι ἓνας πολὺ ἄρχος σκοπὸς αὐτὸς καὶ τὸν
ἀκολουθοῦν τὰ βήματα τῶν ἀνδρῶπων ποὺ μὸις
σέρνονται. Ὑστερα ἔρχεται ὁ γαμπρὸς φορῶντας
ροῦχα ἄρχοντος Ἀθηναίου. Κρατιέται ἀπὸ τὸ μπρά-
τσο ἀπὸ δυὸ γερόντους. Ἀκολουθεῖ ἓνα παιδάκι
ποὺ περπατεῖ ἀνιάποδα καὶ κρατᾷ καθρέφτη χα-
μηλά μπρὸς ἀπ' τὴ νύφη, ἔτσι ποὺ νὰ ᾗ αὐτὴ καρ-
φωμένα ὁλοένα τὰ μύτια τῆς στὸν καθρέφτη καὶ νὰ
μὴν κυττάξῃ οὔτε δεξιά, οὔτε ἱερβά, οὔτε ἐπάνω.
Τώρα ἔρχεται λοιπὸν ἡ νύφη ποὺ τὴν κρατοῦν δυὸ
γεῖνές, ἢ ἀσχημότερες ἀπ' τῆς γνωστῆς τῆς οἰκογε-
νείας.

Ὑστερα ἔρχονται οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι ἀπ'
τῆς δυὸ φαμίλιες ἀνακατεμένοι. Μπρὸς πηγαίνει ὁ
Χειλάς καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἄρχοντες καὶ κληρικοί.

Πῶς νὰ περιγράψωμε τώρα τὴν τόση ποικιλία
ποὺ ἔχουν ἡ φορεσιῆς των;

Ἄς ποῦμε μονάχα γιὰ τὸ στόλισμα τοῦ κεφαλοῦ
τῆς νύφης.

Ἀπ' τὴν ἐνοριακὴ τους ἐκκλησίαν δανειζόντουσαν
τὴν «Κορῶνα τῆς Πάναγίας».

Εἶχεν αὐτὴ πέντε φοῦντες καρφωμένες στὸ φωτο-
στέφανο μὲ πέντε ἀνθισμένα κλωνάρια ἀπὸ μέταλλο.
Ἦ φοῦντες γινόντουσαν ἀπὸ φλοῦδες μετάλλινες καὶ
ψιλά σύρματα χρυσᾷ ποῦχαν περασμένα πούμιες διά-
φορων χρωμάτων, ποὺ στὴν παραμικρότερη κί-

νησι ἐτρομιούλαζαν. Ἡ κορώνη αὐτὴ ἦτον καρφωμένη ἀπάνω σ' ἓνα μαξιλαράκι βελουδένιο γεμάτο ἀπὸ χρυσωμένα νομίσματα, καμιὰ φορὰ καὶ χρυσᾶ. Τὸ μαξιλαράκι αὐτὸ ἦταν τῆς φαμίλιας. Ἐνα χρυσὸ καρφάκι περνώντας κάτω ἀπ' τὸ σαγόνι ἐστήριζ' ὅλο αὐτὸ τὸ πρᾶμμα.

Τὸ πρόσωπο τῆς νύφης ἦταν παραμορφωμένο κι' ἀγνώριστο.

Στὸ μέτωπό της εἶχαν κολλημένα καταμεσῆς ἓνα χρυσὸ ἀστέρι κι' ἀπάνω ἀπ' τὰ φρύδια της δυὸ σηρὲς ἀπὸ ἀστεράκια στὸ σχῆμα τῶν φρυδιῶν.

Τ' ἀστέρια αὐτὰ τὰ φτιάγναν μὲ κομματάκια ἀπὸ χρυσόχαρτα καὶ χρυσόμυγες.

Στὸ ἓνα μάγουλο τῆς νύφης μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐξουγράφιζαν τὸν ἥλιο καὶ στὸ ἄλλο τὸ φεγγάρι, ὀλόγιομο. Καὶ σ' ἄλλα μέρη τοῦ προσώπου της εἶχαν κολλημένα χρυσᾶ σημάδια. Τὸ πρόσωπό της αὐτὸ ἦταν φτιασιδωμένο καὶ κάτασπρο καὶ ροδοκόκκινα τὰ μάγουλά της, κατακόκκινα τὰ χεῖλια της καὶ τὰ φρεΐδια της κατάμαυρα. Κᾶπου στὸ πρόσωπο, μπροσάντων στὸ σαγόνι, ἡ στολιστρά της εἶχε βαλμένα μιὰν ἐλῆά. Μὲ γραμμίτσες μαῦρες τῆς εἶχαν μεγαλώσει τὰ μάτια μὲ μαῖρο πάλι χρῶμα εἶχαν δυναμωμένα τὰ τσίνορα καὶ τὴ σκιὰ τῶν ματιῶν.

Τὰ μαλλιά ἦσαν χωρισμένα σὲ δυὸ πλεξίδες πλάγιες, ἀνακατωμένες μὲ νήματα χρυσᾶ. Στὰ μπροστινὰ μαλλιά ἦσαν κομμένες ἢ σημερινὲς ἀφέλειες—τότες τῆς ἔλεγαν κιανκιούλια.

Πίσω τὰ μαλλιά ἦταν πλεγμένα σὲ σαράντα ψιλὲς πλεξίδες ποὺ ἔπεφταν καὶ γέμιζαν τὴν ὁμοπλάτη.

Ἀπ' τ' ἄφτια τῆς κρεμόντουσαν δυὸ πολὺ μεγάλα σκουλαρίκια.

Ἡ λειτανία, ἀφοῦ πέρασε σιγά—σιγά, ἔφτασε στὸ σπῖτι τοῦ γαμπροῦ ποὺ ἦταν κοντὰ στὴν Ἀγορά. Τοῦτο φανερώνεται ἀπ' τὸν ἡχὸ τῆς μουσικῆς, ἓνα ἐπιταυτοῦ ταξῆμι, γογγύρο καὶ εὐθυμο.

Ἀπ' τὰ μαγαζιά ἔρριχναν στὴ λειτανία ρίξι καὶ βαμπακόσπορο.

Τὴν ὥρα ποὺ περνᾷ ὁ γάμος ἡ κίνηση τῆς ἀγορᾶς ὀλιγοστεύει κᾶπως, ἐξακολουθοῦν ὅμως ἢ κουβέντες καὶ τὰ παζαρέματα κᾶπου κᾶπου.

Οἱ τρεῖς ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ: ὁ Χότζας, ὁ Φραγκοποτέρας καὶ ὁ Παπᾶς μας, μιᾶνε γιὰ τὸ ζήτημα ποὺ τοὺς εἶπεν ὁ Χότζας.

Γιὰ νὰ μὴν τοῦ φύγουν μάλιστα τοὺς κρατεῖ καὶ τοὺς δυὸ ἀπ' τὰ χέρια.

—Τώρα ποὺ σᾶς ἔχω καὶ τοὺς δυὸ θὰ σᾶς ρωτήσω ἓνα πρᾶμμα—Κοῖμα νὰ μὴν ἔχωμε καὶ κανέναν Ὀβραῖο Χαχάμη. Ἀλλὰ δὲν περάζει—Λοιπόν, τί λένε τὰ κιτάπια σας γιὰ τῆς ἀστραπὲς: Γιατί ὁ οὐρανὸς ἀστράφτει;

Ὁ παπᾶς μας λέει τὴ γνώμη του πρῶτος.

—Αὐτὰ ὁ Θεὸς τὰ ξέρει, Χότζα μου.

Ὁ Φραγκοπατέρας προσπαθεῖ νὰ ξεφύγῃ μὲ ἄλλον τρόπο.

— Δὲν εἶναι Χότζα μου, αὐτὰ τὰ πράγματα δική μας δουλειά...

Ὁ Χότζας παίρνει τώρα ἐπίσημη στάση, ἀφίνοντας τῶν συναδέσφων του τὰ χέργια καὶ χειρονομῶντας σὰ ἱεροκήρυκας:

— Πάει νὰ πῇ πῶς τὰ κιτάπια σας δὲ λένε τίποτις. Τὰ δικιά μου ὅμως λένε. Ὁ Χριστὸς σας τρέχει μπροστὰ πεζός, γιατί γεννήθηκε βλέπετε προτῆτερα, ὁ Μωάμεθ—μεγάλο καὶ ἔνδοξο τὸ ὄνομά του στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων!—τὸν κυνηγáει καβάλλα γιὰ νὰν τὸν πιάσῃ. Καὶ τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου του χτυποῦν στ' ἀστέρα τ' οὐρανοῦ καὶ βγαίνουν ἀστραπὲς καὶ λάμπει ὁ κόσμος ὅλος.

Ὁ Φραγκοπατέρας κρυφογελάει· ὁ παπᾶς ὅμως λέει:

— Τί νὰ σοῦ πῶ Χότζα μου, καβαλλάρης πού δὲ φτάνει ἕναν πεζό, τί καβαλλάρης εἶναι;

Ὁ Χόντζας· ὅμως δὲν παίρνει ἀπὸ χωρατὰ καὶ ἀγριεμένος λέει.

— Γιὰ νὰ σᾶς πῶ! Ὅλα κι' ὅλα, μὰ κοροϊδίε· δὲ θέλω, γιατί χαλάμε τῆς φιλίας.

— Χωράτεψα, χωράτεψᾶ, Χότζι μου, λέει φοβισμένος ὁ παπᾶς.... Μὲ συμπαθᾶ; μὰ πρέπει νὰ φύγω. Εἶμαι βιαστικός.

— Αἶντε τὸ πεσκέσι σου στὸ δεσλότι σου!

Καὶ ψηλαφίζοντας καὶ μυρίζοντας τὸ μικρὸ δέμα τοῦ παπᾶ λέει: «Κοτόπουλα ψητά». Κάντου καὶ τρεῖς μετὰ-

νοιεῖς καὶ φίλησέ του καὶ τὸ χέρι. Ἄλλη μέρα τὰ λέμε.

— Νὰ μὲ συμπαθήσῃς καὶ μένα νὰ φύγω, λέει καὶ ὁ Καπουτσίνος.

— Τράβα καὶ σὺ νὰ βάλῃς κάμποσα σκάνδαλα στοὺς δικούς σου. Ἐγὼ θὰ πάω στὸ τζαμί μου νὰ κάνω τὴν προσευχή μου.

Λησμονήσαμε ὅμως τὸ Μαξούτ.

Αὐτὸς εἶχε τὸ νοῦ του σὲ ὅλα. Ἐξύγωνε στῆς διαίφορες συντροφίαι ἀνακατευότανε μὲ τὸν κόσμον παζάρενε χωρὶς ν' ἀγοράξῃ τίποτις καὶ πάλι ξαναρχότανε κοντὰ στὸ καφενεῖο.

Ὅσο περνοῦς ἡ ὥρα καὶ τόσο πὺλ νειρικὸς γινότανε. Ὅλα τὰ νεῦρα τοῦ προσώπου του βρίσκονταν σὲ κίνηση. Ὅλοένα χαμογελάει καὶ κάποτε ξεκαρδίζεται, καὶ τότε; τὰ δόντια του λαμποκοποῦν.

Ἄλλὰ δὲ γελάει μόνο καὶ κάνει γκριμάτσες, ἀλλὰ καὶ μιλάει μόνος του.

«Ἄ, Ἄ! ὁ γάμος ἔφτασε στὸ σπίτι. Ἄκου... τα-εἶμαι παίζουνε. Ἄς ζήσουν ἄς γεράσουν. Μὰ τοῦ Χειλᾶ ἡ κόρη νὰ πατρεύεται κ' ἐγὼ νὰ λείπω; Τί νὰ γίνῃ! Εἶμαι βλέπεις μαῦρος. Τί γυρεύουν τὰ μαῦρα στὸ γάμο; χρουσουζικά πράγματα. Οἱ Ρωμοί, βλέπεις, εἶναι ἄσπροι, γι' αὐτὸ πᾶνε ἢ δουλιές τους καλὰ!... Ἐφύγαν οἱ Ἀγάδες, ἔφυγαν οἱ Ἀρχόντοι, ἔφυγαν κ' οἱ Φράγγοι. Ὅτι εἶχαν νὰ ποῦν τὸ εἶπαν.

Πᾶνε, ὅλοι μὲ κρεμασμένα μοῦτρα καὶ πῆραν καὶ τὴ φαγοῦρα τοὺς μαζί. Καὶ ποῦ νά'ξεραν τί τοὺς προσμένει!».

Καὶ γελᾷ κατευχαριστημένοι.

«Σήμερα εἶμαι στὴς χαρὲς μου. Κακὸς δὲν εἶμαι· μὰ ἡ ἀνακατοσοῦρα μ' ἀρέσει, τὰ ξαφνικά μὲ τρελλαίνουν. Τί γλέντι ποὺ εἶναι νὰ βλέπῃ κανεὶς νὰ τρώῃ ὁ Τοῦρκος τὸ Χριστιανό, καὶ ὁ Χριστιανὸς νὰ δαγκάνῃ κ' αὐτὸς κᾶπου κᾶπου τὸν Τοῦρκο, οἱ Φράγκοι νὰ τρώγονται συναμεταξύ τους, κ' ὁ Ἀράπης, ὁ περιφρονημένος κ' ἀπ' τοὺς τρεῖς Ἀράπης, ὁ σκυλάρapas, ὁ βρωμάρapas, ὁ πλῆγάρapas, ὁ στραβάρapas, νὰ στέκεται καλὰ στὰ πόδια του, καὶ νὰν τὰ ἀνεβοκατεβάξῃ μόνο ἀπὸ εὐχαρίστηση! Μοῦρχειται νὰ χοροπηδῶ, νὰ γελῶ, νὰ γελῶ... Ἀπ' ὅλους αὐτοὺς μονάχα ὁ Ἀράπης ξέρει σήμερα τί τοῦ γίνεται. Οἱ Ἀγάδες μιλοῦν γὰρ τῆς πέτρας ποὺ κατεβάζουν οἱ Ἑγγλέζοι ἀπ' τὸ Κάστρο, χωρὶς νὰ ξέρουν τί μεγάλη πετριά τοὺς περιμένει ὥραν τὴν ὥρα ἀπ' τὸν Πασσᾶ ποὺ προῶτ' αὐτοὺς θὰ στρημώξῃ. Ἀκοῦς ἐκεῖ, σοῦ λέει ὁ ἄλλος νὰ κατεβάζουν τὰ μάρμαρα χωρὶς τὴ γνώμη τους; Στὴν ἀρχὴ ποὺ δὲν εἶχαν οἱ Ἑγγλέζοι τὸ φιομάν' καὶ τοὺς τραβοῦσαν τὸν παρᾶ ὁ Δισδάρης κ' ὁ Σαρ. δάρης κ' οἱ φίλοι τους οἱ Ἀγάδες, ἦταν ὅλα καλὰ καμωμένα. Τώρα μουρμουρίζουν, γιατί τὰ δῶρα καὶ τὸν παρᾶ νὰ τὰ παίρνῃ μονάχα ὁ Βόιβοδας—κᾶτι δὰ τσιμπολογάει κ' ὁ Ἀράπης κοντά του—τώρα ὅλα

εἶναι κακὰ κ' ἀνάποδα. Ἀκοῦς ἐκεῖ! παλὴὰ πράγματα σοῦ λέει ὁ ἄλλος, στοιχειωμένα! Πῶς τ' ἀγγίζουν! Κι' ἀπ' τὸ Κάστρο κ' ὅλας νὰν τὰ κατεβάζουν! εἶναι ντροπὴ! εἶναι προσβολή! Οἱ παλῆόφραγκοι πάλι βρίζολογοῦνται συναμεταξύ τους, γιατί νὰν τὰ παίρνῃ ὁ ἕνας κ' ὄχι ὁ ἄλλος. Κι' ὁ Φραγκοπατέρας στὴ μέση κ' αὐτὸς. Τὸ φιομάν βλέπεις τῶφρος Ἑγγλέζος παπᾶς ἀπ' τὴν Πόλιν καὶ τοῦ κακοφάνηκε. Χά, χά, χά.... Οἱ Ἀρχόντοι ἀπ' τῷλλο τὸ μέρος τὰ μοιρολογᾶνε τὰ μάρμαρα σὺν παιδιὰ τοὺς. Τοὺς παίρνουν, βλέπεις, τὸ εἰσόδημα καὶ τὴν ξιπασιά τους, ποὺ σὺν ἔρχεται κανένας ξένος, μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα καὶ μ' ἀνοιχτὸ τὸ πονγγί, καμαριώνουν αὐτοὶ καὶ φουσκώνουν σὺν τὸ διάνο. Τὸ σοῖ τους βλέπεις κρατάει ἀπὸ ἀγάλλιατα! Καὶ γεννάει μπρὲ ποτὲς τὸ μάρμαρο ἀνθρώπους; ...

«Μὰ ὁ Λογοθέτης εἶναι ἕνα μὲ τοὺς Ἑγγλέζους—κόνσολας τους μάλιστα—κ' ὁ Δεσπότης τους εἶναι ἕνα καὶ αὐτὸς μὲ τοὺς Ἑγγλέζους καὶ τ' ἀρχαῖα τὰ λέει διαβολικά πράγματα, εἰδῶλα τὰ λέει—τάκουσα μὲ τ' αὐτιά μου—ποιὸς ἔχει δίκην λοιπόν; αὐτοί, ἢ ὁ Δεσπότης τους ποῦχει καὶ μιὰ πῆγῃ γένεια;. Καὶ νά'ξεραν τί κακὸ τοὺς προσμένει σὲ λίγο!.. Κανεὶς δὲν ξέρει τίποτις, μόνο ὁ Ἀράπης τοῦ Βόιβοδα τὰ ξέρει ὅλα, καὶ προσμένει τὴν ἀνακατωσοῦρα, τὸ κακὸ καὶ τὸ τέρμενο, τὸ φυλάκωμα, τὸ φάλαγγα, τὸ ἀρπαγμα, τὸ γδύσιμο τὸ κρέμασμα. Ἄ...Ἄ... Ἄ... Εἶσαι κακὸς

Ἀρίστη; Ὅχι καὶ τόσο, μ' ἀρέσει ὅμως νὰν τοὺς βλέπω ἄνω κάτω. Καὶ πάλι νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια; τοὺς φτωχοὺς τοὺς Ρωμηοὺς; σὺ νὰν τοὺς λυπᾷς λιγάκι. Πολλὰ τὰ τραβᾷνε. Σκλάβος εἶμαι κ' ἐγώ. Μικρὸ μ' ἀρπάζανε οἱ Φοῦστες, μπούπ! μία, σ' ἕνα καράβι καὶ δρόμο. Μὰ κι' αὐτοὶ ποὺ εἶναι στὸν τόπο τους τί ὄφελος; Δὲν εἶχαν καὶ καλὰ συχίαση ἀπ' τὸ Χατζαλὴ καὶ τὴν πανοῦκλα—κακὲς ἀρρώστιας κ' οἱ δύο—ἄρχισε ὁ Πασσὰς κάθε λίγο καὶ λιγάκι χόπ! καὶ στὴν Ἀθήνα. Τοὺς ἐξοίμαζε. Καὶ φωνάζουν οἱ φτωχοί: «Ἐχομε φερμάνια. Δὲν ἔχεις ἐξουσία ἀπάνω μας. Ἐμεῖς δὲ γνωρίζουμε παρὰ τὸ Χαρέμι τοῦ Σουλτάνου καὶ τὸν Κισλίραγα καὶ τώρα τοὺς σαράφηδες τῆς Πόλης. Ναὶ αὐτός!.. Πάληψαν τὰ χαρτιά σας, τοὺς λέει, φέρτε ἄλλα. Δῶσ' του καὶ ὁλοένα κάνουν ἀναφορὲς στὴν Πόλη. Μὰ ἡ ἀναφορὲς, ποὺ γράφονται μὲ τόσο φόβο καὶ τρόμο, δὲν πᾶνε στὴν Πόλη κι' ἂν πᾶνε κανεὶς δὲν τῆς διαβάξει. Εἶδαν κι' ἀπόειδαν κι' αὐτοὶ καὶ στείλαν στὴν Πόλη τὸν Ἀρχοντα Μιχαλάκη. Δὲν τὸν ἄφησαν οὔτε τὸ γάμο του νὰ κάμῃ. Καὶ τί γυναῖκα εἶν' αὐτὴ ποὺ θὰ πάρῃ!; Σὰν τὴ θυμηθῶ τρεμοῦλα μὲ πιάνει. Κι' ὅταν καμμιὰ φορὰ, σὺ γείτονας μὲ χίλια βιάσана, τὴ βλέπω!.. Καταραμένη σκληριά!.. Νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια; μᾶρεσε ποῦφρυγε γιὰ τὴν Πόλη ὁ Μιχαλάκης; καὶ καὶ νὰ μὴ γύριζε θὰ μᾶρεσε καλύτερα. Αὐτὸ δὲ εἶναι κ' ἡ κρυφὴ χαρὰ τοῦ Χειλᾶ τοῦ πρώτου μου ἀφέντη. Κόμματα

βλέπεις. Μὲ τὸ δίκιο του ὅμως. Δὲν ἦταν τρόπος νὰ παρατήσῃ τὴν κόρη του γιὰ μὴν κλεμμένη μάλιστα. Μὰ ὥρες ὥρες πάλι τὸν λυπᾷ. Θὰ μᾶρεσε ἡ γυναῖκα τοῦ Μιχαλάκη νὰ στολίσῃ κανένα χαρέμι. Εἶναι ἁμαρτία τέτοιο ἄστρο νὰ βασιλεῖ σὲ μιὰν αὐλόμαντρα μέσα. Τῆς γυναῖκας ἡ θέσις εἶναι μόνο στὸ χαρέμι. Ἀλλοῦ μαραίνεται σὺ λονλοῦδι κομμένο ἀπ' τὸ κλαρί του καὶ χωμένο ψεύτικα στὸ χῶμα. Καὶ νάταν τῆς τύχης μου νὰ φύλαγα ἐγὼ ἐκεῖνο τὸ χαρέμι! Καὶ πάλι τὴ λυπᾷ, ποὺ θὰν τῆς ἐρῇ κακὸ. Ἀ, ἃ, ἃ φέρνω τὰ πρίμματα καὶ πάλι ἃ, ἃ, ἃ, μοῦρχειται νὰν τὰ τραβήξω πίσω. Τί σὺ ἄνθρωπος σοῦ εἶμαι ὡς τόσο!...»

Φέρνει δυὸ τρεῖς βόλτες στὴ θέσις του καὶ πάει κατὰ τὸ μέρος τῶν μουσικῶν ποὺ ξαναγύρισαν, ἀφροῦ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ κ' ἐπαιζαν χαρούμενο σκοπὸ.

Ἐνῶ τραβᾷ πρὸς τὰ ἐκεῖ, κάνοντας ὁλοένα γκριμάτσες καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι του χαρακτηριστικὰ δεξιὰ κι' ἀριστερά, ἐξακολουθεῖ νὰ λέῃ:

«Ἡ Ἐγγίπο εἶναι κοντιά, μὰ ἡ Πόλη εἶναι μακριά. Ἐχει θάλασσες, ἔχει φουρτοῦνες πολλῶν λογῶν, ἔχει φοῦστες στὸ δρόμο· κάνουν χόπ! μὰ στὸ καράβι σου, σὲ πιάνουν, σὲ δένουν, καὶ μπούμπ μὲ σὲ πετοῦν στ' ἀμπάρι τους σὰν σακὶ μὲ ρῖζ... Κι' ἂν τὰ καταφέρῃ ὁ Μιχαλάκης καὶ πάρῃ τὸ νέο φερμάνι, κι' ἂν τὸ φέρῃ, ὁ τόπος γλυττώνει γιὰ κάμπο-

σον καιρό, δὲ σοῦ λέω· μὰ αὐτὸν φεῖδι ποὺ τὸν ἔφαε.
 Ἀφροῦς βγάξει ἀπ' τὸ στόμα του ὁ Πασσᾶς, καπνὸ
 ἀπ' τὰ ρουθούνια του, σπύδες ἀπ' τὰ μάτια του καὶ
 τὰ γένηα του ἀγριεύουν καὶ ἡ τρίχες τους γίνονται
 σὰν καρφοβερόνες.... Εἶναι μακριὰ ἡ Πόλη, κ' ἡ
 Ἑγυρπο εἶναι κοντά. Ἡ πόρτα πλάκωσε, ὁ σίφου-
 νας, ἡ κοσμοχαλασιὰ βρρρρ. Γι' αὐτὸ γελίει ὁ Ἀρά-
 πης καὶ πηδαίει καὶ χορεύει, τραγουδάει καὶ σφυρίζει.

Σὰν ξεσυρλαμένος ζυγόνει τώρα τοὺς μουσικούς,
 ἀρπάζει τοῦ ἐνὸς τὸ ντέφι, τὸ χτυπάει καὶ τραγουδεῖ,
 ἐνῶ οἱ ἄλλοι μουσικοὶ συντροφεύουν τὸ τραγοῦδι του
 καὶ τὰ χοροπηδήματά του.

«Τῆς Ἀραπιᾶς ὁ ἥλιος ποὺ τὸ κορμὶ μαυρίζει,
 καὶ τῇ φτωγῇ καρδίᾳ μας ξρωτικὰ φλογίζει»

Γι' αὐτὸ ἡ καρδίᾳ σου Ἀράπη

χτυπάει τίκ — τὰκ γι' ἀγάπη.

— Μὰ δὲν ἔχεις γυναικα.

— Ἔχει ὁ ἀφέντης δέκα!

Γονιούς ἀδέρφια, φίλους, δὲν ἔχω γιὰ νὰ κλάψω,
 καὶ μαῦρο γιὰ κανέναν τὸ μούτρο δὲ θὰ βάψω,
 Μιά μέρα σὰν φορήσω,
 κληρονομίᾳ θ' ἀφίσω,
 τὸ δόλιο μου κορμάκι,
 νὰ φᾶν σκυλλιά κοράκια.

Γι' αὐτὸ κ' ἐγὼ σφυρίζω,
 γελῶ, χοροπηδῶ,
 τὴ νύχτα ροχαλίζω,
 τὴ μέρα τραγουδῶ.

Τὸ τραγοῦδι τοῦ ὅμως τὸ κόβει ὁ Σαρδάρης ποὺ
 ἔρχεται τρεχῆτος καὶ λαχανιασμένος.

— Μαξούτ! ἐδῶ εἶσαι; Σπουδαῖα ἔχω νὰ σοῦ πῶ.
 Ἔρχεται!

— Τὸ ξέρω.

— Πῶς τὸ ξέρεις;

— Ἐγώ!; Σὺ ἀγᾶ μου πῶς τὸ ξέρεις;

— Μοῦ τὸ μήνυσαν μυστικά ἀπ' τὸ Δράκο.

— Καὶ τί γυρεύει ὁ Πασσᾶς ἀπ' τὸ μέρος τοῦ
 Δράκου;

— Ποιὸς Πασσᾶς;

— Τὴν ἔπαθα — μουρμουρίζει μέσα του ὁ Μα-
 ξούτ — Μοῦ φάνηκε πὼς ἤξερες πὼς ἔρχεται ὁ Πασσᾶς.

— Ἔρχεται ὁ Πασσᾶς! Τότες νὰ τρέξω νὰ πιάω
 μὲ τοὺς Γενιτσάρους μου νὰν τὸν προαπαντήσω.

— Στάσου λίγο. Ποιὸς ἄλλος ἔρχεται;

— Ὁ Μιχαήλ!

— Μωρὲ τ' εἰν' τοῦτα!... Ὁ Πασσᾶς ἔρχεται
 καὶ κοντοζυγόνει ἀπ' τὴ Μεσογειπικὴ τὴ πόρτα, κι' ὁ
 Μιχαλάκης ἔρχεται ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ Μαντραβίλη-
 Μαρῆ.... Καὶ ποιὸς θὰ μῇ τάχατες προτύτερα ἀπ'
 τὸν ἄλλον;

— Βέβαια ὁ Μιχαὴλ ποὺ ὦρα-ὦρα φτάνει.
— Μὰ κι' ὁ Πασσᾶς μακριὰ δὲν εἶναι.
— Βάλε πὰ μὲ τοῦ σου ἀέρα ποὺ θὰ πάρουν
τὰ μυαλά τῶν ραγιάδων!

— Καὶ τὸ φέρνει τὸ φιοράνι;

— Τὸ φέρνει λέει! Κουτάθηκες Ἀράπη; Βέβαια
τὸ φέρνει καὶ τὸ παραφέρνει. Τοὺς παίρνει ὁ διάβολος
καὶ τὸν Πασσᾶ καὶ τὸν Βοϊβόδα σου. Κεραυνοὶ βρον-
τοῦν κατὰ τοῦ κεφαλιοῦ τους μέσα στὸ φιοράνι αὐτό.
Τρέξε λοιπὸν γρήγορα καὶ πὲς τοῦ Βοϊβόδα νὰ μη-
νύσῃ τοῦ Πασσᾶ, νὰ μὴν μπῇ στὴ χώρα ὁλότελα καὶ
ρεζίλευτῇ.

Ὁ Μαξοῦν τώρα πλησιάζει καὶ τοῦ ἔμεινε συμ-
βουλευτικὰ καὶ μυστικά.

Ὁ Πασσᾶς δὲν πρέπει νὰ μάθῃ τίποτις, καὶ νὰ μπῇ
ξέννοιαστος καὶ περίφανος στὴ χώρα μέσα.... Ἄς τὰ
πράγματα νᾶρχωνται μόνα τους. Ἡ τύχη καλὰ τὰ
φέρνει. Ἐμεῖς μονάχα νὰν τὰ βοηθᾶμε νὰ μὴν κατρα-
κυλᾶνε πίσω. Ὁ Πασσᾶς θὰ μπῇ ἀπ' τὴ μιὰ πόρτα.
Καλῶς νὰ μπῇ. Κι' ὁ Μιχαλάκης θὰ μπῇ ἀπ' τὴν
ἄλλῃ. Καλῶς νὰ μπῇ κι' αὐτός. Θὰ τσουγγρίσουν στὴ
μέσῃ. Ὁ Πασσᾶς θὰ φύγῃ ἀπ' τὴν πόρτα ποὺ μπῆκε
μὰ ὁ Μιχαλάκης, ἄκουσ' ἐμένα, θὰ βγῇ κι' αὐτὸς ἀπὸ
κάποιαν πόρτα γιὰ νὰ μὴν ξαναμπῇ πιά.

— Τί εἶν' αὐτὰ ποὺ λὲς Μαξοῦν;

— Ὁ Μαξοῦν, ξέρει, τί λέει....

Καὶ ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ.

— Στάσου λίγο Μαξοῦν.

— Μὴ μ' ἐμποδίζης. Ἀγίσέ με νὰ τρέξω! ἔχω
πολλὲς δουλειές, πολλὲς δουλειές....

Καὶ γίνετ' ἄφαντος. Ὁ Σαρδάρης τὸν ἀκολουθεῖ
κι' αὐτός.

Ζ'.

Τὸ Παζάρι πῆρε πάλι τὴν συνηθισμένη του
θωριά. Εἶναι ἡ ὥρα ποὺ γίνεται ἡ μεγαλειότερη δου-
λειὰ καὶ κίνηση. Διάφορες συντροφίες σχηματίζονται,
ἀρχίζει καὶ τὸ κουβεντολόι γιὰ προσωπικὲς καὶ το-
πικὲς ὑποθέσεις.

Ἀπὸ τὸ ἀπάνω μέρος τῆς ἀγορᾶς φαίνεται
ἄξαφνα ἓνας χωρικὸς ποὺ ἔρχεται τρέχοντας καὶ ζυγό-
νει στοὺς ἄρχοντας.

— Ἀρχοντες! ὁ Πασσᾶς ἔρχεται!

Ἀπ' τὰ χεῖλη ὄλων ἀκούονται ξεφωνητὰ ξαφνιασ-
μοῦ καὶ τρόμου.

Τὴν ἴδια στιγμὴ ὅμως ἓνας Ἀθηναῖος τοῦ λαοῦ
φαίνεται κι' αὐτὸς ἀπ' τὸ κάτω μέρος τῆς ἀγορᾶς καὶ
πλησιάζει τρέχοντας στοὺς ἰδίους.

— Ἀρχοντες! ὁ ἄρχοντας Μιχαὴλ ἔφτασε!

— Ἄς εἶναι εὐλογημένο τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ!

Σ' ὅλη τὴν ἀγορὰ ἀκούονται μουρμουρίσματα
καὶ φαίνεται ἡ γενικὴ συγκίνηση.

Σὲ λίγο ἀκούονται κανονοβολισμοί, πυροβολισμοί

ἀντάρα, βουή και ἀλλαιγμός. Τὰ μαγαζιά ἀμέσως κλείνουν και ἀμπαρόνονται. Οἱ ἄνθρωποι φεύγουν τρομαγμένοι. Ἐρημόνεται τὸ Παζάρι.

Ἐνα παιδίκι περνάει τρεχάτο και φοβισμένο μὲ τὴ σάκκα τοῦ σκολειοῦ του στὸν ὄμο. Ἀκούονται πολὺ κοντὰ δυὸ τρεῖς πυροβολισμοί. Ἀξαφνα φαίνεται ὁ Μαξοῦτ μὲ πολλὲς προφυλίζεις.—κυττάζει ἀδιάκοπα γύρω του.

— Ἀ. ἄ. ἄ. ἄρχισε τὸ πανηγύρι.

Ἀκούετ' ἕνας πυροβολισμός.

— Ἀ! ἡ τουφεκιὰ ἦτανε μουγκή, και ἅμα μιὰ ντουφεκιὰ εἶναι μουγκή, πολλὲς κουβέντες θ' ἀκούσης γιὰ δαύτη. ... Ἀ, ἄ, και ἄλλη μουγκή. Ὡρα σου καλή και σὺ ὅποιος κι' ἂν εἶσαι.

Ἀπ' τὸ ὕψος τοῦ μιναρὲ τοῦ τζαμιοῦ, ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ Μουεζίνη.

— Νά! κι' ὁ Μουεζίνης λέει τὸ χαβὰ του! «ἡῦρε κι' αὐτὸς τὴν ὥρα!» Μουρμούριζε, ὁ Μαξοῦτ στέκεται ὕστερα κι' ἀκούει τὸν Μουεζίνη ὡς τὸ τέλος μὲ εὐλάβεια.

Ἐνας Ἀθηναῖος τοῦ λαοῦ περνάει τρομαγμένος και τρέχοντας. Μ' ἕνα πήδημα ὁ Μαξοῦτ τὸν πλησιάζει.

— Μπρέ! ζύγωσ' ἐδῶ!

Ξετυλίζει ἀπ' τὴ μέση του ἕνα βούρδουλα.

— Ὅ, τι προστάξεις, Ἀράπ ἐφέντη μου.

— Πές μου γρήγορα τί τρέχει;

— Οἱ Ἀρβανταῖδες τοῦ Πασσᾶ μπήκανε στὴ χώρα.

— Καλά. Γκρεμίσου τώρα.

Ὁ Ἀθηναῖος φεύγει σὺν ἀστραπή.

— Χά, χά, χά, ἄλλη φορὰ μὲ φοβώντουσαν μόνο τὰ σκυλιά. Ποῦ τῶλπιζες Ἀράπη πὸς θάρεθ μέρα νὰ σὲ φοβοῦνται κι' ἄνθρωποι!... Ἀς πάω νὰ ἰδῶ τί γίνεται.

Μιὰ Ἀραπίνα ζητινα τὸν ζηγόνει.

— Βόηθαμε, πατριότη. Ἐλεημοσύνη!

— Τί διόλο! ὅπου πάω μπροστά μου σὲ βρίσκω;

Ἄντε τρίψε τὰ μοῦτρα σου καλά και σὺν ἀσπρίσουν ἔλα νὰ σοῦ πληρώσω τὸν κόπο και τὰ ἔξοδα.

Ἡ Ἀραπίνα φεύγει και λέει μονάχη της!

— Ἐννοια σου και θὰ σὲ ἰδῶ μιὰ μέρα κατὰ πὼς τὸ θέλει ἡ καρδιά μου.

Ἀκούεται πάλι θόρυβος. Ὁ Μαξοῦτ παρατηρεῖ μακρυνά.

— Ἄλλη παρέα ἔρχεται πάλι. Νὰ κι' ὁ Ἀγάς τους. Τί νέα Ἀγᾶ;

— Ἡ δουλειὰ πάει καλά. Ἄρα πάρωμε ὅ,τι πάρωμε θὰ δουλέψωμε και γιὰ τὸν Πασσᾶ.

Γελάει και λέει πάλι.

— Θὰν τοὺς πιάσωμε ὅλους, θὰν τοὺς κλείσωμε σὺν τραγιά σὲ μιὰ μάντρα κι' ὅποιοι πληρώση φεύγει.

— Ἡ ντουφεκὲς τί ἦτανε;

— Τὴς εἶχανε γιὰ νὰν τοὺς πιάση ὁ φόβος.

— Μὰ ἄκουσα και δυὸ μουγκές.

— 'Α. Ἡ πρώτη πῆρ' ἕναν παπᾶ. Καὶ νὶ δῆς
ποῦ σοῦζω καὶ μεζέ.

— 'Απ' τὸν παπᾶ;!

— Κουτὸς εἶσαι ζάβαλι. 'Απὸ καὶ ψητὰ κοτό-
πουλα ποῦ εἶχε σ' ἕνα χαρτὶ τυλιγμένα.

— Ἡ δεύτερη ντουφεκιά;

— 'Α! μικροδουλιές: "Ἐνα παιδὶ κι σκότωσε ποῦ
πῆγανε στὸ σχολειό.

— 'Ο 'Αγᾶς φεύγει. Ἡ 'Αραλίνα πάλι τριγυρίζει
καὶ κατασκοπεύει.

— 'Ο Μαζούτ φεύγει κι' αὐτὸς λέγοντας:

— Προσομμένα καὶ αὐτὰ ὡς τόσο...

'Ακούεται πάλι ἀντάρρα καὶ κάπου-κάπου πυρο-
βολισμοί. Τὰ κανόνια τῆς 'Ακροπόλεως πάλι βρον-
τοῦν. Ἀρχίζει νὰ φαίνεται ἡ συνοδεία τοῦ Πασσᾶ τοῦ
Εὐρίπου. Μπρὸς τὰ Τουρκαλβανοὶ μὲ τοὺς καπιτανέους
των. Ὑστερα μερικοὶ Γενίτσαροι μὲ τὸ Σαρδάρη τῆς
'Αθήνας καὶ τὸ Δισδάρη τοῦ Κάστρου. Τὼρ' ἔρχον-
ται διάφοροι ἐπίσημοι Τούρκοι τῆς 'Αθήνας. Μέσα
σ' αὐτοὺς καμαρόνουν δυό-τρεῖς Σπαχήδες τῶν χω-
ριῶν. Ὅλοι περπατοῦν σιγὰ καὶ ξιπασμένα, κοντὰ
καὶ γύρω στὸν Πασσᾶ, ποῦ εἶναι καβάλλα σὲ κατα-
στόλιστο ἄλογο καὶ κυττάζει μὲ μεγάλην αὐθάδεια
δεξιά κι' ἀριστερὰ κάτω ἀπ' τὸ μεγάλο σαρίκι του.
Δίπλα του εἶναι ὁ Μπρσταντζῆς (μλόγιας), ὁ Βόϊβο-
δας τῆς 'Αθήνας κι' ὁ Μουφτιῆς. Πίσω ἔρχεται ὁ
Τουρκικὸς ὄχλος φωνάζοντας καὶ κουνῶντας μικρὰ

κόκκινα μπαϊράκια. Μεγάλη ποικιλία ἀπὸ φανταχτερὰ
χρώματα. Οἷτε οἱ δημογέροντες, οἷτε ὁ κλήρος πῆ-
γαν στὴν ὑποδοχὴ του, γιατί ἦρθε χωρὶς καμμιὰ
προειδοποίηση, γιὰ νὰ μὴ προφθάσουν νὰ φύγουν, ἢ
νὰ κρυפטοῦν ἢ καὶ νὰ κουντισοῦν καὶ μερικοὺς ἐπί-
σημους Τούρκους, δυσσχετισμένους ἀπὸ ἄλλοτε ἕναν-
τίον τοῦ Πασσᾶ.

Ἀπὸ τὸ ἀντίθετο τῆς 'Αγορᾶς μέρος παρουσι-
ζεται ξάφνου ὁ Μιχαήλ μόνος, μὲ σεμνότητα κι' ἀξι-
οπρέπεια, κατὰ μανὸν ντυμένος καὶ βαρεθμένος χω-
ρὶς νὰ εἶναι καὶ αὐθάδης. Στὸ χέρι του κρατεῖ τυλιγ-
μένο τὸ φερμάνι. Προχωρεῖ λίγο καὶ στέκεται σὲ κά-
ποιαν ἀπόστασι ἀπέναντι τοῦ Πασσᾶ. Τὸν χαιρετᾶ
γέροντας λίγο τὸ κεφάλι καὶ ἐλαφρὰ τὸ σῶμά του.
Ὑστερα ἀνασηκώνεται πάλι κι' ἀρχίζει νὰ μιλῇ:

— Καλῶς ὤρises, Πασσᾶ μου, στὸν τόπο μας.
Αὐτὸ εἶναι γιὰ μᾶς μιὰ μεγάλη τιμή. Δὲ μπορούμ'
ὅμως, σὰν πιστοὶ ραγιάδες, νὰ μὴ φανερώσωμε στὴν
ἐνδοξότητά σου, πὼς τὸ νέον φερμάνι ποῦ ἔφερα καὶ
τὸ κρατῶ στὸ χέρι μου, προστάζει, ποτὲς νὰ μὴν πα-
τήση ἐδῶ τοῦ Πασσᾶ τὸ ποδάρι. Κι' ἂν ὁ Πασσᾶς,
μὴ γνωρίζοντας τὰ προνόμια τοῦ τόπου, γελαστῇ καὶ
ἔρθῃ, νὰ πάρῃ τῆς ἴδιες του τῆς πατημασιὲς καὶ νὰ
γυρίσῃ πίσω. Ἔτσι, Πασσᾶ μου, προστάζει τὸ
φερμάνι.

Ὅλοι στέκονται σὰν ἀπολιθωμένοι. Καὶ ὁ Πασσᾶς
μὲ φοβερὸ καὶ ἀκράτητο θυμὸ, βγάζοντας τὸ σπαθί

τον φωνάζει : « Σκύλλε !..... »

Γενικό μουρμουρητό και σιγοταραχή.

Προχωρεί άνω γρήγορα ο Μουφτής, γέροντας εβδομηντάρης, με πρόσινο σαφίκι και με μακρυνά κά-
τασπρα γένεια και στέκεται άνίμεσα του Πασσά και
του Μιχαήλ, που δεν ξεκινήθηκε απ' τη θέση του,
και σηκώνοντας μπρός την παλάμη, σά νά ήθελε
νά ν τους σταματήσει, λέει στον Πασσά.

— Βάλλ' το σπαθί σου, Πασσά μου, στο θηκάρι
του, και πάντα έχεις καιρό νά ν βγάλεις.
"Όλοι στέκονται άμύλητοι κι' ακίνητοι.

"Ο Μουφτής εξακολουθεί :

— Φέρε το φερμάνι έδώ Κοτζάμπαση.

Τό παίρνει απ' το χέρι του Μιχαήλ, που του τό
δίνει, τό φιλεί, τό άκουμπάει στο μέτωπό του, τό ξε-
διπλώνει με επισημότητα και τό παρατηρεί προ-
σεχτικά γιά νά καταλάβη τί προστάζει.

— Άλήθεια, άλήθεια, έτσι προστάζει τό φερμάνι.

Πλησιάζει ύστερα τον Πασσά, και του λέγει βια-
στικά και μυστικά.

— Πασσά μου βρίσκεσαι σέ κίνδυνο μεγάλο !
Μην ξεχνάς πως έχεις κ' έχτρούς. Πρέπει νά γυρίσης
άμέσως πίσω. Περιποιήσου και τον Κοτζάμπαση.
Άλλοίμονο άν του έγγιχτή μιá τρίχα του κεφαλιού
του. Έτσι προστάζει τό φερμάνι.

Είπε και άποσύρθηκε πάλι.

Εντός τότες ο Πασσάς άλλαξε τρόπο όλωσδιόλου

με μεγάλη έποικισία. Βάζει τό σπαθί του στο θη-
κάρι του, ξεπερνάει άμέσως, παίρνει τό φερμάνι, τό
φιλεί κι' αυτός, τό γράζει στο κούτελό του, τό δίνει
πάλι στο Μιχαήλ και του μιλεί με προσποιημένη
γλύκα και με τρόπο, που νά ν τον άκούσουν οι επί-
σημοι Τούρκοι που ήταν κοντά του.

— Γιατί νά βασανιστήτε νά βγάλετε τό νέο αυτό
φερμάνι, που τό έγρας του μεγάλου μας Σουλτάνου—
ή εύλογία και ή εύτυχία νά σκαπίζη την έσρή του
κορφή! — καταδέχτηκε νά δώση στους σκλάβους του,
που του τό ζήτησαν απ' τά δοξασμένα ζιγκιά του
αλόγου του; Μήπως δέν τά γνωρίζομε τά παλιρά
προνόμια, που οι τρισένδοξοι Σουλτάνοι μας, οι κύ-
ριοι των θαλασσών και των Ήπειρων, έχάρισαν
στον τόπο των σοφών και των μαρμάρων; Έγώ δέν
ήρθα με κακό σκοπό στον τόπο σας. Περαισιτικός
είμαι, γι' αυτό και τά τζαντήρια μου τά έστησα ός'
απ' τη χώρα σας.

Και δυναμώνοντας τη φωνή του γιά νά ν τον
άκούσουν όλοι, εξακολουθεί.

— Περαισιτικός είμαι, και είπα, ά, μπω νά καμα-
ρώσω κ' έγώ τό δοξασμένο Κάστρο της Άθήνας,
που την άλλη φορά, άποσταλμένος γιά δουλειά και
βιαστικός, δέν πρόφτασα νά ν τό ιδώ. Άς άνέβω νά
προσευχηθώ στο χαλασμένο τζαμί του, που τον πα-
ληό καιρό κάθε ξακουσμένος ντερβίσης της Άνατο-
λής έπρεπε νάρθη νά ν το προσκυνήση και νά κρε-

μίαση στοὺς ἱεροὺς του τοῖχους, τὸ μπαϊράκι του.
'Αφ' οὗ ὅμως τὸν ἐρχομὸ μου τὸν πῆρατε ἀλλιῶς, θὰ
φύγω.

Καὶ γυρίζοντας πρὸς τὸν Μιχαήλ :

— Οἱ πιττιῦδες σα; ἦτανε φιλόξενοι ἄνθρωποι.
ἔσεῖς δὲν τοὺς μοιάζετε. Πού εἶσαι κρυμμένος
Βούβδα;

Ὁ Βούβδας πλησιάζει καταφοβισμένος.

— Νὰ παραγγείλῃς τοῦ Δεσπότη, αὐτοῦ νὰ γίνῃ
μονοκκλησιά, νὰ μαζευτοῦν ὅλοι οἱ ραγιάδες στὴν
καλύτερή τους ἐκκλησιά καὶ νὰ διαβαστῇ τὸ νέο
προσκυνητὸ φερμάνι, ὅπως τὸ θέλει ἡ τάξη. Καὶ σὺ
νῆρθις στὸ τζαντήρι μου νὰ φάμε μαζί.

Κι' ὁ Βούβδας σκύβοντας ἴσα με τῇ γῇ :

— Μετὰ χαρὰ σου Πασσᾶ μου, θὰ γίνῃ ὅπως
προστιάξεις.

— Γνωρίζει τέλος ὁ Πασσᾶς πρὸς τὸ Φρούραρχο καὶ
τοῦ λέει :

— Πᾶρε καὶ σὺ τοὺς Καστριώτες σου καὶ ἀνέβα
στὸ Κάστρο καὶ σὺ Σαρδάρη τοὺς Γενιτάρους σου
καὶ φύγε. Μὲ φτάνουν οἱ Ἀρβανιτᾶδες μου γιὰ συ-
νοδιά.

Ὁ Δισδάρης κι' ὁ Σαρδάρης προχωροῦν λίγο,
χαιρετοῦν βαθιὰ κι' ἀποτραβιοῦνται.

Ἐνῶ γίνονται αὐτὰ, ζυγώνει μὲ τρόπον ὁ Πασσᾶς
κατὰ τὸ μέρος τοῦ Μιχαήλ καὶ τοῦ λέει σιγά, ἄγρια,
καὶ ἀπαίεια.

— Ἐννοια σου καὶ ὅλ' αὐτὰ ἐστὶ θὰ μοῦ τὰ πλη-
ρώσῃς.

Κι' ἐντὺς παίρνοντας πάλι τὸ πρῶτο του ὕψος, λέει
δυνατὰ στὸν Μιχαήλ :

— Νὰ μοῦ χαιρετᾶς τοὺς δικούς σου Κοτζάμ-
παση.

Ἀπομακρύνεται λίγο, πεζὸς πάντα, καὶ πάλι στέ-
κεται καὶ κυττάζει τὸ Μιχαήλ ἀπὸ μακριὰ κατὰμα-
τα, καὶ ἕστερα προχωρεῖ σιγά· ὁ δὲ Μιχαήλ ἀπ' τῇ
θέσῃ του τοῦ λέει μὲ ἀπάθεια καὶ μὲ τόνο φωνῆς
φυσικόν :

— Μὴ συγχύζεσαι, Πασσᾶ μου : τὸ γνωρίζω
τί μὲ προσμένει. Δὲν ἀξίζει ὅμως τόσο πολὺ ἡ ζωή,
γιὰ νὰν τὴν κρατῇ κανεὶς καὶ ρεζιλεμένη ἀκόμη τόσο
σφιχτά. Ποιὸς μπρός, ποιὸς πίσω, ὅλοι θὰ πεθάνω-
με. Στὸν ἄλλον κόσμον ἐγὼ θὰ πάω ἔμπρός, τὸ βλέ-
πω καὶ τὸ ξέρω, καὶ σὺ θὰ πᾶς πίσω. Μὰ καὶ τώρα
γιὰ σένα τὸ ἴδιο θὰ γίνῃ... θὰ πᾶς πίσω στὸ ἐνδοξο
κονάκι σου, Πασσᾶ μου.

Καὶ μὲ τὸ χέρι του ποῦ κρατεῖ τὸ φερμάνι, τοῦ
δείχνει μὲ εὐγενικὸ κίνημα, τὸ δρόμο.

Η'.

Ὁ Πασσᾶς εἶχε στημένα τὰ τσαντήρια του ἔξω
ἀπ' τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, κοντὰ στὴν πόρτα τῶν Με-
σογείων. Μέσα ἀπ' τὰ τεῖχη φαίνεται ἡ βρῦση Μπου-

μπουνίστρα. Στο κέντρον ὑφίσταται τὸ μεγάλο καὶ πολύτεμο τσαντήρι τοῦ Πασσᾶ. Δύο φυλάκες Τουρκαίβανοί, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου τοῦ τσαντηριοῦ, φυλάει, κρατῶντας στὸ χεῖρ ἀπὸ μιὰ πιστόλα. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς Πόρτας τῶν Μεσογειῶν οἱ στρατιῶτες κάθονται σταυροπόδι. Τὰ ὄπλα τῶν εἶναι ἀκουμπισμένα στὸ τεῖχος. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς παίζει νῆλ καὶ οἱ ἄλλοι ἀκοῦνε.

Μέσα στὸ τσαντήρι τοῦ Πασσᾶ κάθονται σταυροπόδι, ἀπάνω σὲ παχὺ χαλί, ποὺ εἶναι στρωμένο χάμω, ὁ Πασσᾶς καὶ ὁ Βοϊβόδας τῆς Ἀθήνας. Αὐτὸς σὲ κἄποια ἀπόσταση. Ὁ Πασσᾶς ρουφᾷ τὸ τσιμποῦκι του. Ὁ Βοϊβόδας εἶναι φοβισμένος, ταπεινὸς ἄοπλος ἐνῷ ὁ Πασσᾶς ἔχει δυὸ πιστόλες στὴ μέση του. Κι' οἱ δυὸ στέκονται ἄφωνοι καὶ συλλογισμένοι. Ἀφοῦ πέρασε λίγη ὥρα, ὁ Πασσᾶς στενάζει βαθειὰ καὶ λέει:

— Αὐτὰ λοιπὸν μᾶς φιάνουν οἱ γκιαούρηδες, Βοϊβόδα;

— Βλέπεις Πασσᾶ ἐφέντη μου;

— Ἐγὼ νὰ ἰδῶ, ἦ ἐσύ; ποῦ δὲν ἐκατόρθωσες ἢ δὲ θέλησες νὰ μυριστῇς τὰ πράγματα προτιήτερα καὶ νὰν τὰ μπουδίσῃς; Τί νὰ σοῦ κάμω! Ἄς ἔχῃς χάρη σὲ κείνον ποὺ προστατεύει καὶ σένα καὶ μένα στὴν Πόλῃ. Μὰ νὰ ἰδοῦμε, θὰ κατορθώσῃς κἂν τώρα νὰ κάνῃς τίποτις; Δὲν τὸ πιστεύω. Λογᾶς εἶσαι... Καὶ

πὼς τὲ ἄκουσαν οἱ Ἀρβανταῖδες, μὲν κ' ὁ Μπο-
σταντζῆς;

— Εἶπα . . . πὼς μοῦ εἶχες σταλμένα μυ-
στικά προσταγὴ ἔτσι νὰ κάμουν.

— Ἀλήθεια!; καὶ μὲ τὸ καρδί σου τὰ κατάφε-
ρες ὅλ' αὐτά;

Ὁ Βοϊβόδας μὲ αὐταρέσκειαν:

— Μὲ τὸ καρδί μου.

— Ἄν πετύχῃ ἡ δουλειὰ δὲ θὰ σὲ παιδέψω. Ἄν
δὲν πετύχῃ ὅμως... φίδι ποῦ σ' ἔφρα! Μ' αὐτὸ τὸ
φιρμάνι τοῦβγαλ' αὐτόν, χίνω ὅχι μόνο τὰ κέρδη
μου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιλόγη μου. Ἐκεῖνοι ποὺ πρῶτα
μ' ἔτρεμαν τώρα θὰ μὲ γελοῦν... Ἀλήθεια μπρὲ Βοϊ-
βόδα; γιὰ μένα, μὲ τὸν νόμῳ μου, μιλεῖ τὸ φιρμάνι;

— Ἀλήθεια Πασσᾶ μου! καὶ τὸ δικόμου τὸ μπου-
γουρουλδὶ τὰ ἴδια λέει.

— Βαί... βαί. Γιὰ δός μου πάλι τὸ χαρτί σου νὰν
τὸ διαβάσω. Πάρτο, πάρτο· θὰ μοῦ ῥθῃ κανένα κακο...
Θὰ σοῦ τὸν διορθώσω ἐγώ, ἐννοια σου. Καὶ τί σοῖ
εἶν' αὐτὸς ὁ Μιχαήλ;

— Ἀπ' τῆς πρῶτης φαρμῖλης τῆς Ἀθήνας.

— Αὐτὸ δὲ μὲ μέλει. Ἡ καρδιά του τὸ λέει;

— Τὸ λέει, τὸ λέει.

— Ὁ τόπος τὸν ἀγαπάει;

— Τὸν ἀγαπάει, τὸν ἀγαπάει.

— Καὶ τώρα μάλιστα ποὺ πολὺ.... Κι' ἂν τοῦ ῥθῃ
κανένα ξαφνικὸ πὼς θὰν τ' ἀκούσουν;

— Δὰ σηκωθοῦν ὅλοι στὸ ποδάρι.
 — Καὶ τί λὲς πῶς; θ' ἂν κάνουν μπρὲ Βοϊβόδα;
 — "Ὅσο γι' αὐτὸ μὴ σκοτίζεσαι. Λίγες φωνὲς καὶ τίποτις ἄλλο. Σὲ κάνα-δυὸ μέρες θὰ κυττάξῃ ὁ καθένας τὰ νιτερέσα του.

— Δὲν εἶσαι καὶ ὀλωσδιόλου κουτός, Βοϊβόδα.
 — Σπολλάτη, Πασσᾶ ἐφέντη μου.
 — Εἶναι παντρεμένος;
 — Εἶναι ἀρραβωνιασμένος. Θὰ πάρῃ τὴν ὡμορφήτερη γυναῖκα τοῦ κόσμου.
 — Τί λὲς μπρὲ Βοϊβόδα; Μίλα καλὰ! Καὶ πῶς τὸ ξέρεις;

— Μοῦ τὸ εἶπε ὁ Ἀράνης ποῦχῳ στὸ χαρέμι μου, γιὰτ' εἴμαστε βλέπεις γειτόνοι μὲ τὸ Μιχαήλ.

— Καὶ τὴν ἔχει σπῖτι του τὴ γυναῖκα ποὺ θὰ πάρῃ;!

— Ποὺ νὰ στὰ λέω! εἶναι πολλὰ καὶ παράξενα πράγματα στὴ μέση. Θὰ βῶ τὸν Ἀράνη μου νὰ στὰ πῇ γιὰ νὰ κίμης χάζι.

— Θάναϊ ἔξυπνος αὐτὸς ὁ Ἀράνης σου...

— Τετραπέρατος.

Ἐνῶ κουβαντιάζουν ὁ Πασσᾶ καὶ ὁ Βοϊβόδας, καταφτάνει καὶ ὁ Μαξοῦτ λαχανιασμένος.

Οἱ στρατιῶτες τῆς πύλης θέλουν νὰν τὸν μποδίσουν, μὰ τοὺς λέγει κάτι καὶ τὸν ἀφίνουν καὶ περνᾶ. Λοξοδρομεῖ τότες ἐπιτήδεια παρατηρεῖ ἀπὸ μακριὰ μέσα στὸ τζαντήρι τοῦ Πασσᾶ καὶ κάνει σχήματα

στὸ Βοϊβόδα, φανερόνουντα; πῶς κάποιον ἔπιασαν. Ὁ Βοϊβόδας βλέπει, ἀλλὰ καμώνεται πῶς; δὲν εἶδε.

Ὁ Μαξοῦτ τραβιέται εὐτὺς πίσω ἀπ' τὸ τζαντήρι. Οἱ μέσα ἐξακολουθοῦν τὴ κουβέντα τους.

— Θὰ μοῦ τὸν χαρίσῃς Βοϊβόδα αὐτὸν τὸν Ἀράνη. Ἀκοῖς;

— Τὸν ἀγαπῶ πολύ. Μὰ ἀφοῦ τὸν θ-λεις χάρισμα σου Πασσᾶ μου.

— Καὶ σὺ δὲν τὴν εἶδες ποτέ σου αὐτὴν τὴ γυναῖκα;

— "Ὅχι ποτέ μου.

— Κουτούτσικος; εἶσε ζάβαλη Βοϊβόδα.

— Σπολλάτη Πασσᾶ ἐφέντη μου.

— Πῶς τὴ λένε;

— Καρυσά.

— Καὶ τὴν ἀγαπάει πολὺ ὁ Μιχαήλ;

— Τρελλένεται γιὰ δαύτην.

— Καλὰ. Στείλε νὰ φωνάξῃς ἐδῶ τὸν Ἀράνη.

— Τὸν πῆρε τὸ μάτι του προτύτερα.

Καὶ προβαίνοντας ἔξω φωνάζει «Μαξοῦτ»!

Ὁ Μαξοῦτ μπένει μέσα τρομαγμένος καὶ τρέμει βλέποντας τὸν Πασσᾶ.

Βρίσκει ὅμως τὴν κατάλληλη στιγμή καὶ μὲ σχήματα ξηγάζει στὸν Βοϊβόδα, πῶς κάποιον ἔπιασαν, ἔδесαν, ἔρριξαν μέσα σὲ ἀραμπᾶ, τὸν σκέπασαν καὶ τὸν φέρουν.

Ὁ Πασσᾶ, ἀφοῦ σκέφτηκε λίγο λέει στὸν Μαξοῦτ.

— Στάσου καλὰ πρέ. Μὴ φοβᾶσαι. Ἐγὼ τὰ ζᾶ καὶ

τοὺς ἀραπίδες τοὺς ἀγαπῶ. Ἔλα κοντά.

Ὁ Μαξοῦτ πλησιάζει σκυφτός. Ὁ Πασσᾶς σὰν νὰ ἦταν ὁ Μαξοῦτ σκυλλός τοῦ ξύνει λίγο τὸ κεφάλι γελώντας καὶ τοῦ δίνει καὶ μιὰ σβερχινί.

— Ἀπὸ τώρα κ' ἐμπρὸς θάῃται δικός μου. Ἀκούς; Στάσου ἴσιος τώρα.

Ὁ Μαξοῦτ τοῦ κάνει μιὰ μετάνοια καὶ ὕστερα στέκεται ἴσιος, λέγοντας μόνος του. «Πάλι ἀλλὰξ' ἀφέντη».

Ὁ Πασσᾶς τοῦ μιλάει πάλι.

— Γιὰ πές μου τί σοὶ γυναῖκα εἶν' αὐτή, ἡ γυναῖκα τοῦ Μιχαήλ;

Μπαίνει στὴ μέση ὁ Βόιβοδας.

— Κέφι ἔχαις Πασσᾶ μου.

— Τὸ κέφι μου νάχης. Ἔτσι εἰμ' ἐγώ. Σὰν πάρω μιὰν ἀπόφασι, ἡσυχάζω ὕστερα.

— Μίλα λοιπόν, Μαξοῦτ. Τί γυναῖκα εἶναι;

— Γυναῖκα! Αὐτὴ δὲν εἶναι γυναῖκα Πασσᾶ μου.

— Ἀμ' τί εἶναι, ἄντρας;!

— Εἶναι οὐρί, εἶναι ἀστέρι τῆς χαρηνγῆς, εἶναι δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ. Σὰν χαμογελά, λὲς καὶ πέφτουν ἀνθὴ τῆς λεμονιάς καὶ μαργαριτάρια στὴν ποδιά της. Καὶ πάλι, σὰν μιλή, ὕστερ' ἀπὸ κάμποσιν ὥρα, σοῦ μένει στ' αὐτιά σου ἓνας γλυκὺς ἀντίλαλος, μιὰ μαγεμένη βουή, ποὺ σὺ νὰ σοῦ λέη: «ἀφοῦ δὲ μπορεῖς νὰ ξήσης μὲ μένα, πρέπει νὰ πεθάνῃς γιὰ μένα». Ὅταν τραγουδῇ, σωμαίνουν τ' ἀηδόνια. Τὰ μάτια

τῆς ἔχουν τὴ φλόγα τοῦ μεσημεριοῦ καὶ τοῦ μεσονυχτιοῦ τὸ μυστήριον. Ὅταν λυγίζεται, τσακίξεσαι σὺ, ὅταν σηκώνεται ἀπ' τὴ θέση της, σοῦρχεται νὰ γονατίσῃς. Ὅταν κίθεται, πετιέσαι δλόρθος, χωρὶς νὰ ξέρῃς γιατί. Ὅταν χτενίζεται, λαμποκοπᾷ ἡ γειτονιά. Ὅταν λούζεται . . . τὸ λαχταριστὸ κορμί της . . .

— Σκασμός! μ' ἀναψες!... Γκρεμίσουν ἀπὸ δῶ... Βογγάει ὁ Πασσᾶς καὶ ξαναμμένος τὸν χιτυπᾷ μὲ τὸ τσιμπούκι του.

Ὁ Μαξοῦτ φεύγει ἀπ' τὸ τζαντήρι τρομαγμένος. Τὴν ἴδια στιγμὴ ἓνας καπετάνιος Τουρκαλβανός καὶ ὁ Μποσταντζής, μπαίνουν ἀπ' τὴν πύλη κατακουρασμένοι.

Μιλοῦν οἱ δύο τους μυστικά, ἐνῶ οἱ στρατιῶται παρατηροῦν μὲ ἀνησυχία καὶ περιέργεια ἔξω ἀπ' τὴν πύλη.

Μέσα στὸ τζαντήρι τοῦ ὁ Πασσᾶς στὰ σύγκαλά του πάλι χαμογελάει καὶ φωνάζει «Μαξοῦτ!».

Ὁ Μαξοῦτ μπαίνει σκυφτός καὶ φοβισμένος. Ὁ Πασσᾶς τοῦ δίνει χρήματα.

— Πάρε νὰ κάμῃς κέφι.

Ὁ Μαξοῦτ τὸν προσκυνάει ὥς τὴ γῆ καὶ βγαίνει ὀξω.

— Γεῖά σου Βόιβοδα, αὐτὸς ὁ Ἀράλης ἀξίζει ὅ,τι νὰ πῇς. Καὶ πῶς τὰ κατάφερε καὶ εἶδ' ὅλ' αὐτά;

— Ἐξέρω κ' ἐγὼ Πασσᾶ μου!;

— Νά ξεραθῇς Βοΐβοδα. Πολὺ κουτὸς ζάβαλη εἶσαι.

— Σπολλάτη Πασσᾶ ἀρέντη μου.

Κόβεται τώρα ἡ κουβέντα τους ἀπ' τὸν Μποσταντζή, ποὺ μπαίνει. Χαιρετάει τὸν Πασσᾶ καὶ τοῦ λέει κρυφά.

— Πασσᾶ μου! ἡ δουλειά σου τέλειωσε.

— Ἄ, ἀναφωνεῖ ὁ Πασσᾶς καὶ πηδαίει ἀπ' τὴ θέση του. Ἔγιν' ὅπως εἶπαμε;

— Ὅπως εἶπαμε.

Ὁ Βοΐβοδας κάνει πὺς δὲν καταλαβαίνει, πὺς δὲν προσέχει.

Ὁ Μποσταντζῆς τοῦ μιλάει μυστικά κι' ὁ Πασσᾶς ὕστερα τοῦ λέει.

— Καὶ ποιὸς σᾶς βοήθησε σὲ ὅλ' αὐτά;

— Ὁ Ἀράπης τοῦ Βοΐβοδα.

— Καὶ τὸν εἶδα καὶ δὲν μοῦ εἶπε τίποτις!...

— Δὲ θάπρεπε νὰ μιλήσῃ.

— Καὶ τοῦ λέει ὁ Πασσᾶς κι' ὁ Μποσταντζῆς φεύγει.

— Πολὺ εὐχαριστημένος εἶμαι γιὰ τὸ δῶρό σου Βοΐβοδα. Θὰ μοῦ χρειαστῇ πολὺ αὐτὸς ὁ Ἀράπης.

— Ἄλλο νὰ σοῦ λέω καὶ ἄλλο νὰν τὸν δοκιμάσῃς στὴ δουλειά σου Πασσᾶ μου. Ἀχ!

Ὁ Μποσταντζῆς μπαίνει πάλι καὶ δίνει στὸν Πασσᾶ ἓνα ἔγγραφο καὶ πάλι βγαίνει. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ τὸ δίνει τότες ὁ Πασσᾶς στὸν Βοΐβοδα, λέγοντάς του.

— Νά, πάρε' αὐτὸ Βοΐβοδα καὶ φύγε. Νὰν τὸ υπογράψῃ πρῶτα ὁ Δεσπότης καὶ ὕστερα τὸ κόμμα σου, ποὺ λὲς πὺς ἔχεις, καὶ ὅσοι ἄλλοι μαρτυροῦν, μὲ τὸ καλὸ ἢ μὲ τὸ στανιό. Φεύγα γρήγορα τώρα.

— Μετὰ χαρᾶς σου Πασσᾶ μου.

Τὸ παίρνει, τὸ φιλεῖ, τὸ βάζει στὸν κόρφο του καὶ φεύγει.

— Μποσταντζῆ! Φωνάζει ὁ Πασσᾶς, τρέμοντας ἀπὸ συγκίνηση.

Ὁ Μποσταντζῆς μπαίνει μέσα.

— Ὁ Μαζοῦν νὰ μείνῃ ἐδῶ καὶ νὰ μὴ μιλήσῃ μὲ κανέναν, οὔτε μὲ τὸ Βοΐβοδα. Πήγαινε κ' ἔλα πάλι.

Ὁ Μποσταντζῆς βγαίνει, παίρνει μὲ τὰ δυὸ του τὰ χέρια τὸν Ἀράπη, ποὺ εἶναι κρυμμένος πίσ' ἀπ' τὸ τσαντήρι, τὸν ἀνασηκώνει λίγο καὶ τὸν βάζει κοντὰ στοὺς δυὸ στρατιῶτες· τὸν κοιτάει σὰ νὰ εἶναι δέντρο, καὶ τοῦ λέει:

— Στὸν τόπο! Μήτε νὰ κοινηθῇς, μήτε νὰ μιλήσῃς!

Καὶ μπαίνει πάλι στὸ τσαντήρι τοῦ Πασσᾶ, ποὺ τοῦ λέγει.

— Σὰ θὰ βρίσκεται κάμποσο μακριὰ ὁ Βοΐβοδας καὶ σὲ φωνάξω, νὰ φέρῃς ἐδῶ τὸν ἄνθρωπο. Στάσου λίγο. Ἐξω ἀπὸ σᾶς, ἔχει κανένας ἄλλος ποιὸς εἶναι;

— Ὁχι. Μονάχα ὁ Ἀράπης.

— Ὁ Μαζοῦν τώρα εἶναι δικός μου. Φύγε.

Φεύγει καὶ προχωρεῖ μέσα περνώντας ἀπ' τὴν πύλη τῆς πύλεως. Ὁ Πασσᾶς μιλεῖ μονάχος του τώρα

— Θὰ ἰδοῦμε λοιπὸν τί μποῖ ἔχει κι' αὐτὸς ποῦ, μᾶς ἔκαμε τόσα καὶ τόσα. Θὰ ἰδοῦμε ἀν' καὶ τώρα, θὰ μᾶς κάνῃ τὸν ἄγριο. Θὰ τὸν κομματιάσω !...

Προχωρεῖ ἔξω ἀπ' τὴ σκηνή του καὶ φωνάζει : «Μποσταντζή!» καὶ πάλι μπαίνει μέσα.

Σὲ λίγο φτάνει ὁ Μποσταντζής μετὰ τὸν Μιχαήλ. τοῦ τὸν ἀκολουθεῖ.

Θ'

Ὁ Μιχαήλ ἔχει ξέσκαπο τὸ κεφάλι καὶ εἶναι ὠχρὸς μὰ ὅχι καὶ φοβισμένος. Τὰ χέρια του εἶναι δεμένα πίσω.

Ὁ Πασσᾶς τότες, μετὰ ἑκπληξή του τάχα καὶ μετὰ προσποιητὴ γλύκα λέει.

— Κοτζάμπαση! Πῶς βρῖσκεσαι σ' αὐτὸ τὸ χῶλι; Κ' εὐτύς, θυμόνοντας : «Μποσταντζή! Λύσ' τον γρήγορα, παληόσκυλλο!»

Τὸν λύει, καὶ ὁ Πασσᾶς ἑξακολουθεῖ :

— Γκρεμίσου ἀπὸ δῶ! νὰ μὴ σὲ ἰδοῦν ἄλλη φορὰ τὰ μάτια μου.

Ὁ Μποσταντζής φεύγει.

Εἶναι τώρα μόνοι.

— Κάτσε, Κοτζάμπαση, κάτσε.

Ὁ Πασσᾶς κάθεται. Ὁ Μιχαήλ λέει ξερά :

— Εὐχαριστῶ.

— Μὰ δὲ μ' ἀκουσε; πῶς τὸν ἐβρίξα! :

— Σ' ἀκύνω.

— Πρόσεξε Μιχαήλ σ' αὐτὰ ποῦ θὰ σοῦ πῶ. Φαίνεται ἔξυπνος ἄνθρωπος. Εἶσαι νέος, ἔχεις ἀκόμη πολλὰ χρόνια μπροστά σου νὰ ζήσης... Τί σὲ ἀνάγκασε νὰ πῆς στὴν Πύλη καὶ νὰ κάρῃς ὅτι ἔκαμες ;

— Ὁ τόπος μου ποῦ μ' ἔστειλε.

— Καὶ τὸν τόπο σου πῶς τὸν ἀνάγκασε :

— Τὰ βίσανα ποῦ τραβοῦσαν ἀπ' τὴν Πασσᾶ.

Ὁ Πασσᾶς σηκώνεται θυμωμένος.

— Μὴν εἶσαι αὐθάδης! Κάθεται πάλι. Ἐγώ, εἰδες, μετὰ τί γλυκὸν τρόπο σοῦ μιλῶ.

— Τὸ εἶδα.

— Τί ἀνάγκη ἦτανε τὸ φερμάνι μέσα, νὰ προσβάλῃ ἔμένα, μετὰ τὸνομά μου;

— Κάτω ἀπὸ καλὴ ἢ κακὴ πρᾶξι, βρῖσκεται ἓνα καλὸ ἢ κακὸ ὄνομα.

— Ἄς εἶναι κι' αὐτὸ τὸ μάθημα. Ἄς ἀλλάξωμε τώρα κουβέντα. Ἄκουσέ με Μιχαλάκη. Τώρα πιά, ὅτι ἔγιν' ἔγινε. Καὶ τὸ πιὸ κακὸ πρᾶμμα ὅπως καὶ τὸ πιὸ καλὸ, λησμονιοῦνται σ' αὐτὸν τὸν κόσμο. Ὅλ' ἀλλάζουν. Ἄλλος γεννιέται, ἄλλος πεθαίνει... ὥς καὶ οἱ Σουλτάνοι πεθαίνουν, Μιχαλάκη μου, ὥς καὶ οἱ Σουλτάνοι! Βγαίνει ἓνα φερμάνι σήμερα καὶ λέει ὅ,τι λέει, βγαίνει αὔριο ἓνα ἄλλο καὶ λέει τ' ἀνάποδα. Καταλαβαίνεις Κοτζάμπασή μου; Ἄκου Μιχαλάκη

μου... Κάτσε, κιάτσε, τζάνουμ!

— Τέλειωσε, Πασσά μου, την δουλιά σου κ' ύστερα κάθουμαι.

— Γιατί δὲ θέλεις νὰ εἴμαστε φίλοι; κ' οἱ δυὸ εἴμαστε καμωμένοι γιὰ ἀφεντάδες, δὲν εἴμαστε γιὰ δουλιές. Ἄλλου πρέπει νὰ δουλεύουν γιὰ μᾶς. Μὴ σὲ κόφτη πού βλέπεις τοὺς ἀνθρώπους μὲ δυὸ ποδάρια. Ζᾶ εἶναι κι' αὐτοί, Μιχαλάκη μου.

Καὶ γελώντας ἀπὸ εὐχαρίστηση καὶ καμάρι γιὰ τὸ μυαλό του ζυγώνει πὺδ πολὺ στὸν Μιχαήλ.

— Αὐτὸ; ὁ τόπος, ἡ Ἀθήνα, Μιχαλάκη μου, δὲν εἶναι γιὰ προκοπή. Ἐχει πολλὰ κεφάλια κι' ἀχρηστα. Κολοκύθια εἶναι τ' ἀρχοντικά κεφάλια. Σᾶν ἔρθῃ ἡ ὥρα τοὺς θέλουν κόψιμο. Στὴν Ἀθήνα φτάνει νὰ μείνουν δυὸ μονάχα κεφάλια. Τὰ δική μας κεφάλια σᾶ νὰ ποῦμε. Ἡ Ἀθήνα ἔχει χτηματάκια καλά, ἔχει κουτσοεμπόριο, ἔχει μέλι, ἔχει λάδι, ἔχει πετσαδιά, ἔχει σαποῦνι, ἔχει σουλεντάδες καλοὺς. Ἐνας-δυὸ ἀφεντάδες μποροῦν νάχουν καλούτσικο εἰσόδημα. Τοῦ Χασεκὴ τοῦ κοιψε κᾶτι νὰ κἀνῃ, μὰ δὲν κατάλαβε πὼς πρῶτα φέρνουν σὲ λογαριασμὸ τοὺς ἀνθρώπους κ' ὕστερα τὰ χτήματά τους. Σὺ, ἄρχοντα Μιχαλάκη, εἶσαι ἔξυπνος ἀνθρώπος, μπαίνεις στὸ νόημα εὐκολα. Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, Κοτζάμπασή μου, εἶναι τριῶν λογῶν: ἀπὸ στουπί, ἀπὸ πετοῖ, καὶ ἀπὸ καλάμι. Στὸ στουπί χώνεις τὸ μαχαῖρι σου, τὸ βγάξεις, τίποτις δὲν ἔκαμες. Στὸ πετοῖ κἀνεις τὸ ἴδιο, καὶ μένει

μονάχα τὸ σημάδι τῆς μαχαίρας. Μὰ τὸ καλάμι, τὸ χαράζει; λίγο ἀπὸ πάνω, καὶ κορρο, σκίζεται ἴσα μὲ κάτω. Ὁ νοῦς σου εἶναι καλαμένιος, Μιχαλάκη μου. Κατάλαβες τί σοῦ λέω; Ἐλα νὰ συντρεφώμε.

— Τί λές; Πασσά μου; Ἐγὼ ἔχτρος τῆς Πατρίδας μου! Ἐγὼ ἔχτρος τῶν πατριωτῶν μου!;

— Ἄν δὲν εἶσαι σὺ, θὰ βρεθῇ ἄλλος.

— Νὰ βρεθῇ Πασσά μου, νὰ βρεθῇ.

— Ὁ Πασσᾶ; σηκώνεται θυμωμένος.

— Ἄ, σὲ βαρέθηκα πᾶ, ἢ τὴ φιλία μου ἦ..

— Θὰ μὲ σκοτώσης. Τὸ ἐγνώριζα πρὶν νὰ μοῦ τὸ πῆς.

— Δὲ φαίνεται γιὰ τόσο παλληκάρει.

— Ἐσεῖς, Πασσά μου, δὲν γνωρίζετε τὴν παλληκαργιὰ τῆς καρδιᾶς πού δὲν εἶναι κακούργα, τὴν παλληκαργιὰ πού τὴ λένε χρῆος.

— Δὲν ἔχομε καιρὸ γιὰ λόγια. Σκέψου. Σοῦ χαρίζω λίγον καιρὸ ἀκόμα.. Δὲ μιλᾷς λοιπόν; σκύλλε ἄπιστε! Μόνο σου σκάβεις τὸ λάκκο σου.

— Πρόσεξε Πασσά. Τὸ φερμάνι προστάζει οὔτε τριχὰ τῆς κεφαλῆς μου νὰ μὴν πειραχθῇ.

— Θὰ φροντίσω στὸ κεφάλι σου νὰ μείνουν ὅλες ἡ τριχὲς. Καὶ ποιὸς θὰ μάθῃ, τρελλέ πὼς χάθηκες; Καὶ ποιὸς θὰ μὲ κατηγορήσῃ ἂν τὸ μάθῃ; Ἄν ἐγὼ ἕνα βῆμα κἀνω μέσα ἀπ' τὴ πόρτα αὐτὴ, θὰ μποροῦσε κι' ὁ τελευταῖος ἀνθρώπος νὰ μὲ βλάψῃ χωρὶς νὰ πᾶθῃ τίποτις· καὶ τώρα ποῦ βρίσκεσαι ἐσὺ ἔξω ἀπ'

τὴν πόρτα σας, ἔξω ἀπ' τὴ χώρα σας, στὸ τζαντῆρι μου μέσα, δὲν μπορῶ ἐγώ! ἕνας Πασσᾶς! νὰ σὲ σκοτώσω;

— Πασσᾶ, Πασσᾶ, πόσο γελιέσαι νὰ πιστεύεις, πὼς μὲ τὴν καταστροφὴ μου θὰ κατορθώσης τίποτα. Ἡ γῆ αὐτὴ ποὺ τὴν πατεῖς γιὰ νὰν τὴ βοῖξης καὶ τὴ βοῖξεις γιὰ τὴν πατεῖς, ποτὲ δὲν θὰ παύσῃ νὰ γεννιᾷ ἀνθρώπους οἷον κ' ἐμένα καὶ καλύτερους ἀκόμη ἀπὸ μένα. Ἐμεῖς ἀλλάξαμε ροῦχα, μὰ δὲν ἀλλάξαμε καρδιά. Χάθηκε ἡ χρυσὴ χλαμύδα τῶν παλαιῶν, καὶ ἦρθε τὸ μαῦρο ρόσσο τῶν Χριστιανῶν, ὅπως χάθηκε ἡ δόξα καὶ ἦρθε τὸ μαρτύριο. Εἶναι πολὺς, πάρα πολὺς καιρὸς, ποὺ ἄρχισε τὸ μαρτυρολόι αὐτὸ καὶ δὲν ἐτέλειωσεν ἀκόμα. Μὲ τὸ χέρι σου θὰ σφίξης ἀκόμα ἕναν ἀνδρὸς μὲ τὸ αἷμα μου θὰ γράφω ἀκόμα ἕνα μάρτυρα. Μὰ ἔννοιά σας, ἔννοια σας, ἔννοια σας. Τὸ μαρτυρολόι αὐτὸ δὲν ἔχει πιά πολλὰ φύλλα ἄγραφα. Κοντοζυγόνει ὁ καιρὸς, ποὺ μὲ τὰ σαρίκια σας θὰ γελοῦν τὰ μικρὰ παιδιὰ στοὺς δρόμους τῇ; ἀπόκριες. Αὐτὸς ὁ γαλανός, ὁ γελᾶτος, ὁ κατάχρυσος οὐρανός· αὐτὴ ἡ γλυκεῖα, ἡ ἡμερὴ, ἡ μαλακιά, ἡ μυρωμένη χώρα, ἐβαρέθηκε πιά νὰ σᾶς βλέπῃ.

— Καὶ πὼς μιλεῖς ἔτσι σ' ἕναν Πασσᾶ, τρελλὲ ραγιά! ξεγνῶς πὼς εἶσαι ἕνας ἀπ' τοὺς σκλάβους τῶν Μουσουλμάνων;

— Οἱ σημερινοὶ σκλάβοι μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι καὶ αὐρο.

— Καὶ τί σὲ μέλει ἑσέγαν, ἀφοῦ δὲ θὰ εἶσαι αἰριο; Δὲ λυπάσαι καὶν, τὴν ὁμορφὴν γυναῖκα ποὺ θὰ πάρῃς;

— Τὸ γνωρίζεις καὶ αὐτό; Εἶσαι βλέπω καὶ ἀπληροφορημένος γιὰ ὅλα. Ἡ τιμὴ ποὺ θάρθῃ στὸ σπῖτι μου, ὅταν χαθῶ γιὰ τὴν Πατρίδα μου, θὰν τὴ παρηγορῇ τὴν ἡμέρα καὶ θὰν τὴ γλυκοκοιμῇ τὴ νύχτα.

— Ὅσο γιὰ νὰ γλυκοκοιμᾶται θὰ φροντίσω κ' ἐγώ.

— Ἐσένα θὰ καταδεχτῇ ποτὲ νὰ κυττάξῃ ἡ Κερνιά;

Ἐνῶ γίνονται αὐτὰ μέσα στὴ σκηνή, ὁ Μπoσταντῆς κυττάζει πέρα μ' ἀνησυχία ἔξω ἀπ' τὴ πύλη, τὸ ἴδιο καὶ οἱ στρατιῶτες. Κυβεντιάζει ἕστερα μὲ τὸν Μαζούτ καὶ πάλι κυττάζει.

Ὁ Πασσᾶς, τρέμει ὅλος ἀπ' τὸ θυμὸ του.

— Ἄν θέλω νὰ ζήσης, τὸ θέλω, γιὰ νὰ ἰδῇς μετὰ μάτια σου, αὐτὸ ποὺ φοβᾶσαι.

— Ἄν θέλω νὰ ζήσω τὸ θέλω γιὰ νὰ ἰδῶ μετὰ μάτια μου τὴν καταφρόνια ποὺ θὰ σοῦ κίνη.

Ὁ Πασσᾶς, μανιασμένος ἀκουμπᾷ τὸ χέρι του στὸ πιστόλι του καὶ φωνάζει: «Ἀπιστε!» Ὁ Μιχαὴλ σταυρόνει τὰ χέρια του καὶ περιμένει μὲ ἀπάθεια καὶ μὲ περηφάνεια τὸ θάνατο. Ὁ Πασσᾶς ὅμως μετανοοῦν λέγοντας:

— Ἄς μὴ λερώσω τὸ χέρι μου.

Κι' ὁ Μιχαήλ τοῦ λείε τότε :

— Τί παλληκάρια πού εἶσατε σεῖς, ὅταν ἔχετε μπρὸς σας ἀνδρ' ὅπως μονάρχους καὶ μὲ δίχως ἄρματα !...

Ὁ Μποσταντζής μπένει αὐτὴ τὴ στιγμὴ μέσα καὶ λείε ἰδιαιτέρως στὸν Πασσᾶ.

— Πασσᾶ ἐφέντη μου, πολλοὶ ραγιάδες ἔρχονται ἀπ' ἐπὶ χώρα μαζωμένοι. Εἶναι κάμποσο μακριὰ ἀκόμα. Μπρὸς ἀπ' αὐτοὺς περπατοῦν τρεῖς ἄρχοντες.

— Τί ἔρχονται νὰ κάμουν ; μίλα δυνατά, δὲν πειράζει.

— Ὁ Ἀράκης λείε, πὼς ἔρχονται νὰ σοῦ φέρουν δῶρο.

— Καλά, πῆγαινε.

Ὁ Μποσταντζής φεύγει. Τότε ὁ Πασσᾶς λείε στὸν Μιχαήλ.

— Κακὸ παιγνίδι ἔπαιξες.

Βγαίνει κι' αὐτός, ἀφίνοντας μονάχο τὸν Μιχαήλ πού νοιώθει καὶ τί συμβαίνει καὶ ποιά εἶναι ἡ θέση του. Νοιώθει πῶς οἱ δυστυχισμένοι οἱ Ἀθηναῖοι δὲ γνωρίζουν, οὔτε τί ἀπ' ἴγινεν αὐτός, οὔτε πὼς πρέπει νὰ φερθοῦν στὸν Πασσᾶ. Δὲ γνωρίζουν πὼς σὲ λίγες στιγμὲς αὐτός χάνει αἱ γιὰ τὴν εὐτυχία του.

— Καλέ μου πατέρα ! λείε τότε, μάννα μου, δυστυχισμένη μάννα ! Καρυὶ μου ! δὲν θ' ἀκούσω πιά τὴ φωνή σας, τὰ λόγια σας τὰ χαϊδευτικά.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ Μιχαήλ συγκινεῖται, μὰ εὐρὺς ἔρχεται στὰ συγκαλά του καὶ λείε.

— Ντροπὴ ! Οἱ μάρτυρες πεθαίνουν μὲ χαμόγελο. Δὲν εἰμ' ὁ πρῶτος, δὲν εἰμ' ὁ τελευταῖος. Ἄν ὁ τόπος μας φοβᾶται ἀκόμα νὰ δοξάξῃ τὰ δνόματά μας, ἡ Ἐκκλησία μας ποτὲ τῆς δὲν ἐγνώρισε τί θὰ πῇ φόβος.

Τὴν ἴδια στιγμὴ ὁ Πασσᾶς ἔξω πηγαινόρχεται, ἀγριεμένος ὥστερα φωνάζει τὸν Μαζοῦτ καὶ τοῦ λείε.

— Νὰ πῆς νὰ πῆς σ' αὐτὸ τὸ σκυλόκοι ἐκεῖ κάτω, νὰ γκρεμιστοῦν νὰ φύγουν γρήγορα, νὰ μὴν τοὺς κόψω τὰ ποδάρια. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἄρχοντες ὡς ἔρθῃ μονάχα ὁ ἕνας. Πρόσεξε νὰ μὴ βγῇ οὔτε λέξη ἀπ' τὸ στόμα σου, γιατί σ' ἔσκισα.

Καὶ γυρίζοντας κατὰ τὸ μέρος τῶν φυλάκων :

— Κλείστε τὸ τσαντήρι ἐσεῖς.

Φεύγοντας ὁ Μαζοῦτ λείε καταυχαριστημένος :

— Τοῦτος ὁ ἀφέντης ἔχει κ' ἔχει ἀνακατωσοῦρες ! Κι' ἂν ἀρπάξωμε καὶ τὴν πεντάμορφη, ὦχ !...

Καὶ γίνετ' ἄφαντος.

Ὁ Πασσᾶς τρέμοντας ὅλος καὶ ἀγριεμένος φωνάζει : « Μποσταντζή ! κάμε τὴν τέχνη σου ! Νὰ μὴ δῇ ! νὰ μὴ μάθῃ ποτὲ κανεὶς τί ἔγιν' ἐδῶ. Νὰ μὴ ξαναγίνη ποτὲς κουβέντα πιά γιὰ δαῦτον ! Πρόσεξε !

Καὶ ἀποτεινόμενος στὸ στρατιώτῃ πού ἔπαιξε τὸ νάϊ,

— 'Εσὶ, γιατί σώπασες; Παῖξε!

Ὁ στρατιώτης παίζει ἓνα θρηνηκὸ σκοπὸ. Οἱ ἄλλοι στρατιῶτες στέκονται σὲ προσοχή.

Οἱ φύλακες ἔχουν ὅλοι τὸν νοῦν τὸν στήν εἰσοδο τοῦ τζαντηριοῦ. Ὁ Μποσταντζής βγάζοντας τὸ χαντζίρι του ὁρμᾷ μέσα στοῦ τζαντηριῶ γιὰ νὰ σκοτώσῃ τὸν Μιχαήλ, ὁ δὲ Πασσᾶς παίρνοντας στάση φοβερισμοῦ καὶ γυρισμένος πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀθήνας, λέει:

— Φεύγω, Ἀθήνα, φεύγω! Μπορεῖ ν' ἀργήσῃς νὰ με ἰδῇς, μὰ πᾶντα θὰ με ἰδῇς μὰ μέρα.

I

Ξαναγυρίζομε στήν Ἀθήνα.

Εἶναι ἄγρια νύχτα, τὸ Ριζόκαστρο εἶν' ἔρημο. Ἡ γνωστὴ μας ζητιάνα Ἀραπίνα πηγαίνει νὰ κοιμηθῇ σὲ μιὰ τρύπα τῶν βράχων, κοντὰ σ' ἓνα χάλασμα. Σέρνει ἓνα κουρελιασμένο ὕφασμα καὶ μονολογεῖ:

— 'Απόψ' ἐκεῖ θὰ εἶναι τὸ σαράϊ μου! Ἀναγκάζομαι βλέπει; κάθε τόσο ν' ἀλλάζω σπῆτι, γιατί με μυρίζονται τὰ Τουρκόπουλα καὶ μοῦ πετοῦν ἀπ' τὸ Κάστρο πέτρες.

Κάθεται ἀπάνω στὰ κουρέλια τῆς καὶ μετράει τὰ χρήματά τῆς.

— Δὲν πῆγε ἄσχημα σήμερα ἢ δυνίσαι. Τέσσερα γρόσια, ἑρτὰ παρῖδες καὶ εἴκοσι ἄσπρα.

Τὰ δένει σφιχτὰ στὸ κομπόδεμά τῆς πάλι.

— Ἀ! κουράστηκα πιά. Θὰ γύρω. Μπρέ!... τί εἶδαν τὰ μάτια μου σήμερα!... Κ' ἔχω μὰ τρεμοῦλα μέσα μου κ' ἓνα φόβο πρὸς μοῦ φαίνεται πὸς κάποιος θὰ χιουμήξῃ νὰ με πιάσῃ ἀπ' τὸ λαιμό.

Κυττάζει μὲ ὑποψία γύρω τῆς.

— Κανέναν δὲν ἀκούεται. Ἀς μῶ στὸ σαράϊ μου.

Καὶ χώνεται στὰ χαλίσματα μέσα.

Ἀπ' τὸ ἀντίθετο μέρος προχωρεῖ μὲ πολλὰς προφυλάξεις μιὰ νέα γυναῖκα, μὲ τούρκικη φορεσιά. Πηγαίνει κατὰ τὴν τρύπα τῆς Ἀραπίνας. Αὐτὴ πετιέται ἀπ' τὰ χαλίσματα κατατρομαγμένη. Ἡ τούρκισσα κρύβεται.

— Ἐλεος! φωνάζει ἡ Ἀραπίνα· ἀλλὰ μὴ βλέποντας κανέναν γυρίζει πίσω στήν τρύπα τῆς καὶ λέει μονάχη τῆς.

— Τί ἔλαθ' ἀπόψε καὶ ψόφος δὲ με πιάνει; Ἐσθάρθηκαν τὰ μάτια μου ὁρθάνοιζα καὶ ξύπνια βλέπω γύρω μου ἄγρια φαντάσματα.

Ἡ Τούρκισσα βλέποντας· οἱ ἦταν μιὰ φτωχὴ Ἀραπίνα, ξεθαρρεῖτε καὶ προχωρεῖ κατὰ τὸ μέρος τῆς.

— Κυρά, κυρά!

— Τί εἶσαι σύ; μίλα γοήγορα. Εἶσαι γυναῖκα ζωντανή, ἢ μὴν εἶσαι στοιχειό! Μίλησε...

— Μὴ φοβῆσαι, ζήγωσε κοντά, εἰμὶ γυναῖκα καὶ πὺ δυστυχισμένη ἀπὸ σένα.

Ἡ Ἀραπίνα ζυνώνει μὲ προφυλάξεις καὶ παρατηρεῖ μὲ περιέργεια καὶ μὲ φόβο, λέγοντας μέσα της:

— Ἀλήθεια, γυναῖκα εἶναι. Ζωντανή. Εἶναι χανοῦμ.

— Ἔλα κοντά μου...

— Τί γυρεύεις ἐδῶ τέτοιαν ὥρα; Τί μὲ θέλεις; μίλησέ με.

— Νά, πάρε ὅσα χρήματα ἔχω ἀπάνω μου καὶ ἀπάντησέ μου σὲ ὅ,τι θὰ σὲ ῥωτήσω.

— Τί μὲ προστάξεις Χανοῦμ;

— Ἐσὺ ποὺ γυρίζεις τῆς γειτονίης, γιὰ πές μου, μήπως εἶδες, μήπως ἀκουσες τίποτις, γιὰ κάποιον ἄρχοντα, ποὺ καθὼς λένε, τὸν πιάσανε οἱ Τούρκαι;

— Γιὰ τὸν Μιχαήλ!

— Τὸν γνωρίζεις;

— Καὶ ποιοῦς φτωχὸς δὲν ξέρει τὸν ἄρχοντα Μιχαήλ!

— Πές μου γρήγορα, ἂν ξέρης τίποτις, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, κι' ἂν δὲν ξέρης τρέξε νὰ μάθης... καὶ ὕστερα, ὅ,τι θέλεις ζήτησέ μου.

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ πολυχρονάῃ ὅποια κι' ἂν εἶσαι, Τούρκα ἢ Ρωμηά. Δὲ θέλω τίποτις ἄλλο. Μὰ.... γιὰ νὰ σοῦ πῶ γι' αὐτὸ ποὺ μὲ ρωτᾷς, πρέπει νὰ ξέρω ποῖα εἶσαι, καὶ γιατί ρωτᾷς. Ἀλλοιῶς φοβάμαι, νὰ μιλήσω.

— Εἴμαι ἡ ἀρραβωνιαστικί του.

Καὶ λέγοντας αὐτὸ ξεσκεπάζει τὸ πρόσωπό της.

— Μὰ ἀρχόντισσί μου! καὶ νὰ μὴ σὲ γνωρίσω τόσην ὥρα, ἀπ' τῇ φωνῇ!... Βάλε λοιπὸν πέτρα στὴν καρδιά καὶ ἀκουσέ με: Σὺν ἔκαμε πῶς φαίνεται ὁ Πασσᾶς, σὲ λίγο ἀκούστηκ' ἓνα μεγάλο κακό, φωνές, ἀντάρα, κοιμπουριές... Οἱ Ἀρβανιτάδες καὶ οἱ Γενίτσαροι ἤρθαν στὰ χέρια — μὰ μὲ τὸ κεφάλι μου ὅμως λέω, πὼς ὁ καυγᾶς ἦτανε ψεύτικος. Ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ κρύφτηκαν τότες σὺν τοῖς ποντακοῦς, οὔτε πόρτα ἀνοίγε κανεὶς, οὔτε παραθύρι, γιατί μπλοῦσε νὰ μπῇ στὸ σπίτι του ὁ χείρος. Μὰ ἐγὼ κρύφτηκα σὲ κάτι χαλίσματα καὶ εἶδα. Ἀπὸ μπροστά μου πέρασε τρεχᾶτος, ὁ ἄρχοντας Μιχαήλ, γιατί κατὰ θὰ κατάλαβε καὶ τρεβοῦσε κατὰ τὸ σπίτι σας. Βλέποντας ποὺ δὲν προφταίνει, ἔκαμε νὰ μπῇ σὲ μιὰ πόρτα ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀνοίξε, μὰ πρὶν προφτάσει νὰ μπῇ διπλοαμπαρώθηκε βιαστικά. Τὸ κορίτσι τοῦ σπιτιοῦ ἀπ' τὸ παραθύρι ἔκλαιγε. Μὰ ἀκουσα καὶ τῆς φωνῆς τοῦ πατέρα της, τοῦ ἄρχοντα Χελᾶ, ποὺ τὴν μάλλωνε. Λέω μὲ τὸ νοῦ μου πῶς αὐτὴ θὰ κατέβηκε νὰν τοῦ ἀνοίξῃ τὴν πόρτα χωρὶς νὰ ρωτήσῃ κανέναν τοῦ σπιτιοῦ της. Ἐφυγε ὁ ἄρχοντας, ὁ Μιχαὴλ ἀπὸ ἐκεῖ, μὰ ὅ,τι γύρισε στὸ στενό, τὸν πιάσανε οἱ Ἀρβανιτάδες. Μαζί τους ἦτανε κι' ὁ Ἀράπης τοῦ Βοδίβοδα. Ὑστερα εἶδα πὼς τὸν πῆγανε καὶ τὸν κρύψινε μέσα στὸν τεκέ, στοὺς Ἀέρηδες... Δὲν εἶδα

πιά τί ἀπόγεινε· μὰ μέ τὸ κεφάλι μου λέω πῶς θὰ τὸν πῆγαν στὸν Πασσᾶ.

Ἀπελπισμένη ἡ Καρυά, ἀκούει αὐτὰ κι' ἀφοῦ ἀνάλαβε λίγο λέει στὴν Ἀραπίνα :

— Σ' εὐχαριστῶ, Ὅ,τι ἤθελα νὰ μάθω τὸ 'μαθα' Τώρα φεύγω. Δὲ θὰ ξεχάσω τὸ καλὸ ποῦ μοῦ 'καμες.

— Καὶ ποῦ θὰ πᾶς ἀρχόντισσά μου ;

— Νὰν τὸν βρῶ, νὰν τὸν ἴδῶ ! Δὲ φοβάμαι κανέναν ! . . .

— Πρόσμενε λίγο, κρύψου σ' αὐτὰ τὰ χαλάσματα ἐκεῖ, νὰ πάω ἐγὼ πρῶτα στὸν τεκέ. Κάτι θὰ μάθω. Κι' ἂν δὲν καταφέρω τίποτις, τότε βλέπομε, τί θὰ γίνῃ.

— Σὲ προσμένω. Μὴ κάτι ἀκούω. Κάποιος ἔρχεται. Σκεπάζει τὸ πρόσωπό της ἡ Καρυά καὶ χάνεται μέσα στὰ χαλάσματα.

Εὐκολα καταλαβαίνει κανεὶς τί ὑπόφερεν ἡ ψυχὴ της πρὶν ἀποφασίσῃ νὰ πάρῃ τοὺς δρόμους τῇ νύχτα.

Στὸ σπίτι τοῦ Μιχαήλ 'πληροφορήθηκαν πῶς ἔφθασε φέροντας τὴν εὐτυχία στὴν Πατρίδα του. Ἐτοιμασία γενικὴ τότες. Ἄνοιξαν ὅλες ἡ πόρτες καὶ ὁ κόσμος ἐρχότανε νὰν τοὺς συγχαρῇ. Ὁ Πατέρας του λὲς καὶ ξανάνειωσε· ἔβαλε μάλιστα τὰ καλά του ποὺ εἶχε χρόνια νὰν τὰ φορέσῃ. Ἡ μητέρα του

ἐκλεγε ἀπ' τὴ συγκίνησι τῆς εὐτυχίας.

— Τὰ βλέπεις τα κυρά - Ὅρσα ποῦ δὲν ἤθελες νὰ πάῃ στὴν Πόλη :

Ἡ ὥρα ὅμως προχωροῦσε κι' ὁ Μιχαήλ δὲ φαινότανε.

Ὅπου κι' ἂν πῆγαν, ὅποιον κι' ἂν ρώτησαν, παντοῦ ἀνώφελα λόγια, παντοῦ βουβὲς καρδιαίς. Ἄλλοι πάλι εἶχαν κρυφτῇ καὶ ἄλλοι εἶχανε φύγῃ.

Ὁ πατέρας τοῦ Μιχαήλ ἐδρηνοῦσε. Ἡ μητέρα του κατάπεσε ἀναίσθητη.

Χωρὶς νὰ ρωτήσῃ λοιπὸν κανέναν ἡ Καρυά, χωρὶς νὰ σκεφτῇ καὶν ποῦ πηγαίνει καὶ γιατί πηγαίνει ἔξω, σκεπάστηκε σὰν Τούρκισσα κ' ἔφυγε κρυφὰ ἀπ' τὸ σπίτι.

ΙΑ'.

Ὁ θόρυβος ποῦ ἄκουσ' ἡ Καρυά δὲν ἦτον τῆς φαντασίας της. Κάποιος πλησιάζει πρὸς τὰ χαλάσματα, κι' αὐτὸς εἶναι ὁ Μαξοῦτ. Πηδᾷ ἀπὸ χάλασμα σὲ χάλασμα καὶ μονολογεῖ :

— Μπρέ ! τὴν θυμᾶμαι ἀκόμα ἐκεῖνη τὴ νύχτα. Ἐκεῖ στὰ χαλάσματα αὐτὰ, ἤμουν ἐγώ. Ἐκεῖ ἦτον τὸ μαρμαρωμένο κορμὶ τῆς Βασιλοπούλας τοῦ Κάστρου. Ἐκεῖ εἶδα τὸν Μιχαήλ ποῦ πῆγαινε στὸ σπίτι του τὴν ἀρχοντοπούλα τῆς Τζιάς.

“Αξαφνά άγναντεύει μέσ’ τὰ χαλάσματα τήν Καρυά καί πετιέται πίσω τρομαγμένος.

— “Α! τί είσαι σύ!; Τί διάβολο! σ’ αὐτόν τόν τόπο ὅλο γυναῖκες ξεφυτρώνουν; “Ελα δῶ!

Τήν τραβῶ ἀπ’ τὸ χέρι “Η Καρυά τὸ ἀποσύρει μέ θυμό.

— Πῶς κοιτᾷς νὰ πάσης τὸ χέρι μιᾷ; Χανούμ;

— “Α, ἂ, ἐσὺ είσαι βλέπω ἄγρια. Ποιά είσαι;

— “Οποια κι’ ἂν είμαι, ὁ “Αγᾶς μου θὰ σὲ συγγίση αὐριο.

— “Αγᾶς ποὺ τέτοιαν ὥρα βρίσκεται ἡ γυναῖκά του ὅζω ἀπ’ τὸ χαρέμι, δὲ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι σοῦ-λίπκος.

“Ακούεται ἀλαλαγμός. “Ο Μαξοὺν προσέχει ἀκούει ἀπὸ ποῦ ἔρχεται ἡ βουή καί λείε στήν Καρυά:

— “Αά... τώρα νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰν τὰ ξεμπλέξουμε κυρά-Χανούμ. Ποιὸν θὰ πρωτοκνηγήσῃ ὁ “Αγᾶς σου.

“Η Καρυά σπεύδει νὰ φύγῃ. “Ο Μαξοὺν τήν ἀκολουθεῖ καί τῆς λέγει:

— Δὲν εἶναι ἐσένα Χανοὺμ τὰ ποδαράκια σου γιὰ τρέξιμο. Κι’ αὐτοὶ μᾶς ἔφτασαν κι’ ὅλας. “Ας σὲ γλυττώσω καί ὕστερα πιστύω, πῶς δὲ θὰ είσαι πὰ μαζὶ μου ἔτσι ἄγρια.

Τήν ἀρπάζει, τήν σηκώνει ψηλὰ στήν ἀγκαλιά του καί φεύγει.

Τήν ἰδία στιγμή, ἀπὸ διάφορα σημεῖα ἔρχονται

πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ Τουρκαλβανοί, τοὺς ὀδηγεῖ ὁ Μποσταντζῆς ποὺ κρατεῖ στὸ χέρι του σκοινὶ καί γίμωτρο, καί προχωρεῖ πρὸς τὸ μέρος ποὺ ἔφυγε ὁ Μαξοὺν.

“Απ’ ἄλλη μεριά ἔρχεται ὁ Τουρκαλβανὸς ἀξιωματικός. Τὸν ἀκολουθοῦν στρατιῶτες ποὺ μεταφέρουν σκεπασμένο τὸ πτώμα τοῦ Μιχαήλ.

— “Εδῶ, ἐδῶ, καλὰ εἶναι. Πετάξτε τὸν χάμω καί φύγετε. Νὰ μὴ σᾶς πάρῃ τὸ μάτι μου μέσα στὴ χώρα.

Οἱ στρατιῶτες ἀφίνουν τὸ πτώμα ἀκάλυπτον χάμω. “Εκεῖ ποὺ τὸ πέταξαν, ἔτυχε νὰ εἶναι ἡ θέσῃ ποὺ ἦτον ριγμένο ὅποτε τὸ ἄγαλμα τῆς Καρυάτιδος.

Οἱ στρατιῶτες φεύγουν. “Ακούεται καί πάλι θόρυβος. Εἶναι ὁ Μποσταντζῆς ποὺ ἔρχεται κρατώντας ἀπ’ τὸ σβέρκο τὸν Μαξοὺν. Κοντὰ του περπατᾷ ἡ Καρυά σκεπασμένη πάντοτε. Οἱ στρατιῶτες ἔρχονται πίσω. “Ο Μποσταντζῆς φωνάζει στὸν ἀξιωματικό.

— “Ελα “Αγᾶ, νὰ ἰδῆς τί σοῦ φέρνω. Αὐτὸς ἐδῶ ὁ παληάραπας, μὲ ὅλα του τὰ χάλια, εἶχε στήν ἀγκαλιά του αὐτὴ τὴν Χανοὺμ, κ’ ἔτρεχε σὰ δαμονισμένος. Τοῦ λέω νὰ μοῦ πῇ ποιὰ εἶναι καί ποῦ τὴν πάει καί δὲ θέλει νὰ μοῦ πῇ.

Τὸν ζουλáει ἀναγκάζοντάς τον νὰ γονατίσῃ καί τὸν χτυπᾷ μὲ τὸ σκοινί.

— Μίλα λοιπὸν καί σ’ ἔφαγα. Ποιὰ εἶναι ἡ Χανοὺμ;

“Εκείνη τὴ στιγμή ζυγώνει ἡ “Αραπίνα ζητιάνα,

βλέπει ὅ,τι ἔγινε, καὶ σηκώνοντα· τὰ χέρια στὸν οὐρανὸν λέει στὸν Μαξοῦτ.

— "Α! σὲ εἶδα ὅπως ἤθελα!

Ἄ Μαξοῦτ φωνάζει πρὸς τὸν Μποσταντζή.

— Μὰ τὸν Ἀλλάχ, δὲν ξέρω ποιά εἶναι.

Ἄ Μποσταντζή, μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ ἀξιωματικοῦ τὸν ἀφίνει.

Ἡ Καρυὰ προχωρεῖ λίγο τότε γιὰ νὰ συναντήσῃ τὴν Ἀραπίνα καὶ βλέπει τὸ πτώμα τοῦ Μιχαήλ.

— "Α! αὐτὸς εἶναι! αὐτὸς εἶναι!

Ἄ ἀξιωματικὸς προχωρεῖ πρὸς τὴν Ἀραπίνα φωνάζοντας «γκρεμίσου ἐσὺ ἀπ' ἐδῶ»!

"Υστερα τραβᾷ μὲ βία τὸ σκέπασμα τῆς Καρυᾶς.

"Ολοι ζυγώνουν τότες καὶ τὰ χάνουν ἀπ' τὴν ὁμορφιά της, ἐνῶ ὁ Μαξοῦτ κραγίζει:

— Ἡ ἀρραβωνιαστικιά τοῦ Μιχαήλ!

Ἄ Μποσταντζή καταχαρδύμενος φωνάζει τότες:

— Δόξα νᾶχῃ ὁ Ἀλλάχ! τυχερό μας ἦτανε κι' αὐτό. Καὶ μεῖς Κυρά, γιὰ σένα πηγαίναμας. Μᾶ; ἔβγαλες ἀπ' τὸν κόπο.

Ἡ Καρυὰ φεύγει δρομητικὴ καὶ πλησιάζει πρὸς τὸ πτώμα τοῦ Μιχαήλ. Γονατίζει καὶ κλαίει. Ἄ ἀξιωματικὸς προχωρεῖ πρὸς αὐτήν.

— Ἐλα, σήκω. Δὲν ἔχομε καιρὸ γιὰ κλάψες. Πᾶμε.

Τὴ σηκώνει, ἡ Καρυὰ ὅμως ἀγριεμένη τοῦ φωνάζει:

— Ἐσὺ τὸν ἐσκοτώσες!

— Δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ δουλειά μου Κυρά. Ὁ Μποσταντζή ἀπὸ δῶ.

Ἡ Καρυὰ ρίχνοντάς σ' πρὸς αὐτὸν ματιὰ μίσους, φωνάζει «αὐτός»! :

Καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ἀπαντᾷ:

— Ναι, αὐτὸς εἶναι, γιὰ νὰ ξεπερδεύῃ τοὺς ἄντρες καὶ ν' ἀρπάξῃ τῆς γυναῖκες, ἀφοῦ τῆς δέσῃ καλὰ-καλὰ καὶ τῆς κλείσῃ καὶ τὸ στόμα, γιὰτι δύναμη δὲν ἔχεται, μὰ φωνὴ ἄλλο τίποτος. Σὲ σένα ὅμως δὲ θὰ χρειαστοῦν αὐτά, γιὰτ' εἶσαι ἔξυπνη καὶ τυχερὴ γυναῖκα καὶ μὲ μεγάλῃ σου χαρὰ καὶ εὐχαρίστηση θάρῃς μαζί μας ἅμα θὰ μάθῃς πὼς ὁ Πασσᾶς! σὲ θέλει γιὰ τὸ χαρέμι του.

— Ὁ Πασσᾶς κανένα δικαίωμα δὲν ἔχα στὴν Ἀθήνα, οὔτε νὰ προστάξῃ μπορεῖ νὰ πιάσουν ἄνθρωπο.

— Ἡ γυναῖκα δὲ εἶν' ἄνθρωπος εἶναι τὸ παχνίδι, ἡ χαρὰ τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ζυγώνει στὸν Μποσταντζή, μιλώντας μαζί του μυστικά. Τότε βρίσκει τὴν εὐκαιρία ὁ Μαξοῦτ καὶ πάει κοντὰ στὴν Καρυὰ.

— Μὴ λυπᾶσαι, ἀστέρι μου. Ὁ Πασσᾶς εἶναι μερακλῆς. Δὲ θὰ περάσῃς ἄσχημα. Μὴ φοβᾶσαι. Τώρα ποὺ μὲ χάρισε ὁ Βοϊβόδας στὸν Πασσᾶ δὲ θὰ λείψω ἀπὸ κοντὰ σου οὔτε στιγμή. Θὰ μ' ἀνοίξῃς τὴν καρδιά σου, θὰ σ' ἀνοίξω τὴ δική μου. Πρὸσταξέ με ὅ,τι θέλεις. . . . Πόνεσέ με. . . .

— Βοήθησέ με νὰ φύγω καὶ το βιός μας εἶναι δικό σου.

— Τώρα ἄν' δὲν μπορῶ. Ποῦ φεύγα ἀπὸ κοντά σου ὁ Γενίταρος καὶ ὁ μπόγιας ὁ Μποσταντζής; !... Τί θέλεις; Νὰ ἰδῇς τὸ κεφάλι μου νὰ καταρακυλᾷ χάμω σὺν τὸ καρπούζι; Μὲ τὸν καιρὸ σου ὑπόσχομαι καὶ νὰ γίνῃ.

— Μὲ τὸν καιρό!... λέγει ἡ Καρυὰ καὶ πιάνει τὰ χέρια της ἀπελπισμένη.

Προχωρεῖ τότε πρὸς αὐτὴν ὁ Μποσταντζής ἀφοῦ πρῶτα φωνάζει στὸ Μαξοῦτ, «τραβήξου!» ὕστερα λέει στὴν Καρυὰ.

— Ἐμπρὸς λοιπόν! δὲν μπορούμε νὰ περιμένωμε περισσότερο.

— Στάσου! φωνάζει ἡ Καρυὰ ἀγριεμένη. Συλλογίσου πὼς σὲ λίγην ὥρα θὰ εἶμαι γυναῖκα τοῦ Πασσᾶ καὶ ὥς πρώτη χάρη θὰν τοῦ ζητήσω τὸ κεφάλι σου!

Ὁ Μαξοῦτ κουνεῖ μὲ χαιρακάκιαν τὸ κεφάλι του καὶ λέει χαμογελῶντας.

— Τώρα τᾶμπλεξες Χασάγῃ...

Ἡ Καρυὰ ἀλλάζει εὐθὺς σκέψη καὶ λέει στὸν Μποσταντζή παρακαλεστικά:

— Δὲ θὰ μ' ἀφήσῃς νὰν τὸν φιλήσω ἄλλη μιὰ φορὰ;

— Δίκο, δίκο, λέγει σιγὰ-σιγὰ ὁ Μαξοῦτ.

Ὁ ἀξιοματικὸς κουνεῖ τὸ κεφάλι του συμπαρόντων-

τας καὶ Μποσταντζή; πεῖθεται.

— Ἄς εἶναι, ἀλλὰ γρήγορα.

Πᾶνε τώρα λίγο πίσω ὅλοι. Ἡ Καρυὰ γονατίζει, φιλεῖ τὸν Μιχαήλ, θρηνεῖ καὶ ἀπαγγέλλει τὸ μοιρολόι τοῦτο.

«Τῆς πίκρας τὸ ἄπιστο νερό, τοῦ Χάρου τὸ ποτάμι,
κάτω στὴν Ἄδην ἀναβρεῖ, στὸ φλογισμὸν τόπο.
Ποτίζει δέντρα ἀήλιαστα, κατακαυμένους κήπους,
τὰ δάκρυά μου τὰ βλεῖναι τὸ συνοκεματίζουν.
Τὸ λέγουν βροίαι χωριστὰς, καὶ ἀλησμονεῖς τηγάδι,
πίνουν χορίτσια, πίνουν νιοί, καὶ ἀλησμονοῦν τὸν κόσμον
πίνουν ἡ μάννες ἡ γλυκὲς καὶ ἀλησμονοῦν τὰ τέκνα...
τέτοιο νερό νὰ μὴν τὸ πῆς, καὶ μ' ἀπαλησμονήης!...

..

Τί ν' ἀπέγν' ἡ Καρυὰ; Τὴν ἐβοήθησεν ἀρα γε ὁ Μαξοῦτ νὰ φύγει;

Σ' αὐτὰ μᾶς ἀπαντᾷ ὁ θρύλος.

Ἡ Καρυὰ ἅμα τελείωσε τὸ μοιρολόι της, καὶ θυμήθηκε. Τὰ μάτια της ἄστραψαν ἄξαφνα τότε! Ψάχνει τὸν κόρφο τοῦ Μιχαήλ, καὶ ὦ εὐτυχία της! βρῖσκει μέσα σ' αὐτόν, κατὰ τὴν ὑπόσχεση ποὺ τῆς εἶχε δομένα κρυμμένο τὸ μαγνάδι της: «Ἐδῶ εἶναι» φωνάζει, το παίρνει τυλιγμέν' ὅπως ἦτον στὸ χέρι της καὶ σηκώνεται δυνατὴ καὶ περίφανη. Τὴν πλησιάζουν οἱ Τοῦρκαι αὐτὴ ὁμῶς πηδάει πίσω φωνάζοντας:

— Δὲ σᾶς φοβάμαι!

Ὁ Μπουταντζῆς προχωρεῖ τότε νὰ τὴν πιάσῃ. Ἀὐτὴ τώρα τρέχει πρὸς τὰ πίσω, ξεδιπλώνει βιαστικὰ καὶ τινάζει τὸ μαγνίδι της.

Μιά φωτιά χουσῇ, σὰν τὴ φλόγα τῆς ἀφάνας, ὑψώνεται μπρὸς τοὺς τότε, καὶ ἡ Καρὐά χάνεται, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι μ' ἐκπληξὴ τοὺς φωνάζουν :

— « Ἀλλάχ ! Ἀλλάχ !... »

Η ΔΙΠΛΗ ΓΙΟΡΤΗ

Τὴν ἴδια μέρα γιόρτασαν οἱ Χριστιανοὶ τὴ Λαμπρή τοὺς καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸ μπαϊράμι τοὺς — ἔτσι ἔτυχε.

Ἡ γερὰ ἡ κλησάρισσα τῆς Σωτήρας, τὰ μεσάνυχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔκαμαν οἱ Χριστιανοὶ Ἀνάσταση κι' ἀπόλυσεν ἡ ἐκκλησιά, κλείστηκε στὸ κελλί της μέσα, διπλοαμπάρωσε τὴν πορτίτσα της κ' ἔβγαλε γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ ἀπὸ πίσω καὶ τὸ φορτσέρι της γεμάτο μ' ὅλο της τὸ νοικοκυριό, γιατί τὸ τούρκικο ξεφάντωμα μποροῦσε νὰ ξεσπάσῃ ἀπάνω της.

Ἐξαφνα χτυπᾷ τρεῖς φορὲς ἡ πόρτα της, τὰκ, τὰκ, τὰκ.....

Ἄλλες τρεῖς φορὲς χτύπησε κ' ἡ καρδιὰ τῆς κλησάρισσας.

— Ἄν εἶσαι Χριστιανὸς νὰ σὲ πολυχρονάῃ ὁ μεγαλοδύναμος, κι' ἂν εἶσαι Τοῦρκος πάλι καλῶς ὤρισε.

— Ἀνοιξε γλήγωρα γαιτόνισσα καὶ μὴ φοβᾶσαι, ἐγὼ εἶμαι.

— Μπαί! ἐσύ 'σαι γειτόνισσα : καὶ τί γυρεύεις τέτοιαν ὥρα :

... Ἡ πορτίτσα τοῦ κελλιού ἀνοίγει. Τὸ κατάλευκο κούφταλο, ἡ κλησάρισσα, *ὑποδέχεται* τὸ κατάρμαυρο σκέλεθρο, μιὰ γρηῃ Ἀραπίνα, φιλενάδα της, ποὺ καθότανε μέσα σ' ἕνα χάλασμα τῆς γειτονιάς. Ἡ πορτίτσα ξανάκλεισε. Ἡ Ἀραπίνα μιλεῖ πρώτῃ :

— Τώρα ποὺ 'σύχασ' ὁ κόσμος ὅλος κ' οἱ χαροκόποι τραβήχτηκαν στὰ σπίτια τους, ἦρθε κ' ἐμένα ἡ ἀράδα μου νὰ γιορτάσω τὸ μπαϊράμι μου στὸ τρυπόσπιτό μου μέσα. Ἐκαμα νάπλώσω πάνω σὲ κάπι πέτρες τ' ἀποφάγια τῶν ἀγάδων ποὺ 'χα σ' ἕνα χαρτί τυλιγμένα, καὶ τότες σὲ συλλογίστηκα, ζάβαλι γειτόνισσα, κλεισμένη καταμόναχη στὸ κελλί σου, ξημερώνοντας ἡ Λαμπρή σας ; σὲ ψυχοπόνεσα, τύλιξα πάλι τ' ἀποφάγια, καὶ εἶπα μέσα μου : «Κακόμοιροι Χριστιανοί! σκλάβοι καὶ σεῖς, σκλάβοι καὶ μεῖς. Πιὸ φτωχοὶ ἐμεῖς, μὰ πιὸ δυστυχισμένοι ἐσεῖς, γιατί γινηκατε δοῦλοι στὸν ἴδιο τὸν τόπο ποὺ μιὰ φορὰ ἦσατε ἀφεντικά». Ἀς πάω λοιπόν, εἶπα, νὰ γιορτάσωμε μαζί, αὐτὴ τῇ Λαμπρῇ της κ' ἐγὼ τὸ μπαϊράμι μου. Ἐεῖνησα κ' ἦρθα.

Κι' ἀκούμπησε τὸ μικρὸ της τὸ δέμα ἀπάνω στὸ τρικλὸ τραπεζάκι τοῦ κελλιού.

Σηκώνεται τότες ἡ κλησάρισσα γελαστὴ καὶ ψάχνει μέσα στὴν κασέλα της. Βγάζει ἕνα κόκκινο αὐγὸ

καὶ τὸ δίνει στὴν Ἀραπίνα.

Τὸ παίρνει ἐκεῖνη μ' εὐχαρίστησι μεγάλῃ, σηκώνει τὸ χέρι της ψηλά καὶ τὸ παρατηρεῖ γύρω γύρω στὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ, μὲ χαρὰ μικροῦ παιδιοῦ καὶ τὸ θαυμάζει σὰν κανένα σπάνιο καὶ περίφημο πρᾶμμα.

Ἡ γρηῃ ἡ κλησάρισσα ἔρχεται σιγὰ σιγὰ, κάθεται κοντά της, καὶ ἔξαφνα κάνει τσάκ μία, καὶ τῆς τὸ σπίζει μὲ τὸ ἄλλο κόκκινο αὐγὸ ποὺ εἶχε κρυμμένο στὸ ἄλλο της τὸ χέρι, ξεκαρδισμένη στὰ γέλια γιὰ τὸ κατόρθωμά της.

Τὸ κελλί εἶναι μισοσκότεινο. Τὸ λυχνάρι μόλις καὶ φέγγει. Ζυγώνουν κοντὰ κοντὰ, μάγουλο μὲ μάγουλο, τὰ δυὸ γεροντικά κεφάλια, κάτωσπρο τὸ ἕνα, κατάρμαυρο τὸ ἄλλο, καὶ φιλοῦνται . . .

Ο ΜΟΝΑΧΟΓΥΙΟΣ ΤΗΣ ΓΡΗΑ—ΚΑΛΗΣ

“Ολοι μακάριζαν τὴν Κυρά Καλή γιὰ τὸ μοναχο-
γυιό της.

— Νὰ σοῦ ζήση, κερὰ! Προκομμένο παιδί!

— Ναί, καλὸς βγῆκε — ἔλεγε μετριοφρόνως μὲ
τὰ χεῖλη της. Μὲ τὸ μάτι της ὅμως ἔλεγε: «αὐτὸς
εἶναι κ' ἄλλος δὲν εἶναι!....»

Παστρικὴ—παστρικὴ καὶ νοικοκυρεμένη πάντα ἡ
γρηὰ Καλή ἔβγαине στὴν πορτίτσα της μεσημέρι καὶ
ἀπόβραδο, γιὰ ν' ἀγναντέψη τὸν μονάκριβό ποῦ θὰ
πρόβαινε ἀπ' τὴν πέραν ἄκρη τῆς γωνιᾶς τοῦ δρόμου.

Μιά μέρα ὁ γυιὸς της τῆς εἶπε, πὼς θὰ μπῇ
στὴ δούλεψη ἑνὸς πλούσιου καὶ σημαντικοῦ Ἀγα.

Ἡ γρηὰ ξεροκατάπιε καὶ δὲ μίλησε. Πέρασε
κἄμποσος καιρὸς καὶ τῆς λέει πάλι μιὰ μέρα:

— Μάννα! νὰ στείλῃς νὰ φέρῃς σπίτι τὴν ξαδέρ-
φη νὰ σοῦ κάνῃ συντροφιά, γιατί ἐγὼ θὰ λείψω γιὰ
λίγον καιρό· θὰ πάω μὲ τὸν Ἀγα στὴν Πόλη.

— Ἀφοῦ τὸ θέλει τὸ νιτερέσο σου, νὰ πῶς παιδ
μου, μὲ τὴν εὐχή μου. Ἐγὼ δὲ θέλω συντροφιά. Εἶμαι
γερὴ ἀκόμα, κ' ἔχω καὶ τοὺς γειτόνους ποὺ
μ' ἀγαποῦνε ὅλοι· ἂν τύχῃ ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὸ
δώσῃ, κ' ἄρρωστήσω, τότε φωνάζω ἢ τὴν ἀνηψιά
μου, ποὺ τῆς εἶπες, ἢ καμμιὰν ἄλλη. Δὲ θὰ χαλάσῃ
ὁ κόσμος!

— Νὰ μὴ λυπηθῇς μάννα· θὰ γυρίσῳ γρήγορα.

— Μπά! γιατί νὰ λυπηθῶ!; ἀφοῦ φεύγεις γιὰ
τὸ καλὸ σου καὶ μὲ τόσῃν εὐχαρίστησιν!....

Μόλις ὁ γυιὸς της βγῆκ' ἔξω, αὐτὴ γονάτισε στὰ
εἰκονίσματα κ' ἔχυσε πολλὰ δάκρυα.

Ὁ καιρὸς περνοῦσε. Λάβαινε τακτικὰ γράμμα ἀπ'
τὸ γυιό της, καὶ χρήματα καὶ δῶρα. Μὰ ὅπως τὰ
λάβαινε, ἔτσι καὶ τᾶφινε. Τί νὰν νὰ κάμῃ τὰ χαρίσ-
ματα σὰν ἔλειπ' ἐκεῖνος;...

Στὸ τελευταῖο του γράμμα, τῆς ἔγραψε:

«Ἐγὼ, μάννα μου, εἶναι καιρὸς τώρα ποὺ 'φυγα
ἀπ' τὴ δούλεψη τοῦ Ἀγα. Κάνω δουλιὲς δικές μου.
'Απόχτησα πολλά. Κάθομαι σὲ μεγάλο σπίτι· ἔχω δού-
λους καὶ δούλες καὶ νοιώθω πὼς εἶναι ντροπὴ ἡ μάν-
να μου νὰ κάθεται σὲ μιὰ χαμοκέλλα καταμόναχῃ.
Νᾶρθῃς κοντά μου. Ἄμα τ' ἀποφασίσῃς, νὰ μοῦ τὸ
γράψῃς, κ' ἐγὼ θὰ στείλω ἀνθρώπους νὰ σὲ πάρουν

καὶ νὰ σὲ προσέχουν σὰν τὰ μάτια τους.»

Τὸ σκέφτηκ' ἔτσι, τὸ σκέφτηκε ἄλλωθ' ἡ γρηά...
Στὰ τελευταῖα εἶπε : « Ἄς πάω γιὰ λίγο. Ἔτσι ἐλ-
πίζω κι' ὅλας στὸ Θεὸ, πῶς θὰν τὸν καταφέρω νὰ
γυρίσωμε μαζί. Τί ὠφελεῖ τὸ βιὸς σὲ ξένο μέρος !...
Ἄν γυρίσῃ στὸν τόπο μας πλούσιος καὶ τιμημένος,
κ' ἐγὼ θὰ πεθάνω εὐχαριστημένη κι' αὐτουνοῦ θὰ
βουίξῃ τ' ὄνομά του καὶ θὰ σκάσουν οἱ κρυφοὶ ὀγ-
τροὶ μας· γιστὶ στὰ φανερά δὲν ἔχοιμε κανέναν. Προ-
σκυνᾶω κι' ὅλας καὶ στὴν Ἀγία Σοφία, κι' ἄς τὴν
ἔχουνε κι' οἱ Τοῦρκοι.....»

Ἔφτασ' ἡ γρηά στὴ Πόλη. Ὁ γυιὸς της δὲν ἤξερε
πιά τί νὰ τῆς πρωτοκάνῃ. Χωμένη σ' ἓνα μαλακὸ κανα-
πέ, τυλιγμένη μὲ μιὰ πλούσια σαμουρόγουννα, εἶχε καὶ
τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα. Μὰ τὴ βασάνιζε μιὰ ὑποψία·
μιὰ κρυφὴ τρομάρα εἶχε στὴν καρδιά.... Ὅ,τι ἔβλεπε
γύρω της, ἦτον Τούρκικο.... Ρωτοῦσε μὲ τρόπο καὶ
ὅλοι ἔστεκαν σὰ μουνδιασμένοι· ὅλο καὶ μασσοῦσαν τὰ
λόγια τους. Σὰν νὰ φοβόντουσαν νὰ ποῦν τὴν ἀλή-
θεια, σὰ νὰ τοὺς εἶχαν πῆ : « προσέξτε γιατί ἄλλοί-
μονό σας !.. »

Τὸ πῆρε πὰ ἀπόφασι. Ἐτρωγε, ἔπινε, κοιμότανε
καὶ περίμενε πότε θ' ἄρθῃ ἡ ὥρα της νὰ κλείσῃ τὰ
μάτια της γιὰ πάντα.

— Ἐνα παφίπονο ἔχω μείννα τῆς· λέει ὁ γυιὸς
της μιὰ μέρα. Ποιὲ δὲν σὲ εἶδα νὰ γελάσῃς.

— Μὰ μετὰ χαρῆς σου, ἀκούς !... γιατί νὰ μὴ
γελάσω, παιδί μου, ποὺ σὲ βλέπω ἔτσι εὐχαριστη-
μένον ! ;

Καὶ σούφρωσε τὰ μάγουλά της τόχατες πῶς χα-
μογελοῦσε.

Μιὰ μέρα τῆς λέει καταχαρούμενος.

— Αὔριο μάνα μου, θὰ μοῦ γίνῃ ἓνα μεγάλο καλὸ
Τί θές ἀπὸ μένα ; Πές, καὶ θὰ γίνῃ.

— Νὰ πᾶμε στὸν τόπο μας· νὰ πᾶμε στὴν Ἀθήνα.
Καλὴ ἔναι κ' ἡ Πόλη δὲ σοῦ λέω, μὰ καὶ τὸ Ροδα-
κίό, ποὺ ἐκεῖ γεννήθῃκα, παντρεύτηκα, σ' ἀνάστηρα !..

— Καλά, καλά !... Σύχασε, θ' ἄρθῃ ἡ ἡμέρα, ποὺ
θὰ φύγωμε. Τώρα δὲ μπορῶ ἀκόμα νὰ ξεκίμω.... Θέ-
λεις τὴ ζημιὰ μου ;

— Μπά, Θεὸς· νὰ φυλάξῃ... Καλά ἔμαι κ' ἐδῶ.

Ξημέρωσε κ' ἡ αὐρινή. Μεγάλῃ φασαρία στὸ
σπί. Κοντὰ τὸ μεσημέρι σὰ μιὰ βονὴ ἀκούστηκε
ἀπὸ μακριά....

Οἱ δοῦλοι μπαινοβγαίνουν τώρα, τρέχουν, πέφτει

ὁ ἕνας ἀπάνω στὸν ἄλλον ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν προθυμία.

Τὴ γρη῏α τὴν ἔξωσαν τὰ φεῖδια.

Τώρα ἡ βουὴ ἀκούεται κάτω ἀπ' τὰ παραθύρια των.

Μιά σκλάβα δὲ βάσταξ. Τρέχει καὶ γονατίζει μπρὸς στὴ γρη῏α.

— Σήκω, Κερά μου... πρόβαλ' ἀπ' τὸ παραθύρι νὰ ἰδῇς τὸν ἀφέντη, τὸ γυιό σου, ποὺ τὸν φέρνει κόσμος καὶ ντουνιάς... Ἐγίνηκε Πασσάς!

Καὶ ἡ γρη῏α κουνῶντας τὸ κεφάλι της, μὲ πικρὸ χαμόγελο, καὶ σὰ ν' ἄκουσε ἄτι πού τὸ περίμενε:

— Τί νὰ σηκωθῶ, καὶ μένη, νὰ ἰδῶ! ;... Μήπως μοῦ τὸν φέρνουν Δεσπότη;...

Κ' ἔκρυψε τὸ πρόσωπό της μέσ' τὰ χέρια της ἀπὸ ντροπὴ καὶ λύπη.

Η ΚΥΡΑ - ΖΙΓΚΑΡΟΥ

Μ' αὐτὸ τ' ὄνομα ἦτον γνωστὴ μιὰ γεροντοκόρη τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν. Ἡ οἰκογένεια τῶν Ζιγκαράδων εἶχε τὴν πεποίθησι, πῶς κατὰγεται ἀπ' τοῦς Παλαιολόγους τῆς Πελοποννήσου. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι ἦτον μιὰ διακλάδωσι τῶν Παλαιολόγων τῶν Ἀθηνῶν, ὁ κορμὸς, μάλιστα αὐτῶν, καὶ ὅτι οἱ Παλαιολόγοι τῶν Ἀθηνῶν εἶχαν καὶ στή; ἐκκλησίαι; των καὶ στή; οἰκογένειαι των, ὀνόματα, ποὺ ἐνθύμιζαν πολὺ τοῦς Δεσπότης τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ Ζιγκαράς ἦτον παρατσούκλι. Καὶ θυμῶναν μὲν ὅταν τοῦς τῷλεγε κανεῖς κατὰ πρόσωπο, ἐν τοῦτοις ἄλλοιῶς ἦτον ἀδύνατο νὰ ἐννοηθῇ στὸν τόπον, ὅτι γι' αὐτοῦς πρόκειται.

Μετά τὸ θάνατο τῶν γονέων της ἡ κόρη τῶν Ζιγκαράδων δὲν ἠθέλησε νὰ παντρευθῇ «γιατὶ δὲν εὗρισκε τὸν ὁμοῖό της», καὶ ἔτσι ἀπὸ μοναχοκόρη ἔγινε γεροντοκόρη. Καὶ ὅταν γέραςε, ἦτον γνωστὴ μονάχα ὡς «Κυρά - Ζιγκαροῦ».

Μαζὶ μ' αὐτὴν ὅμως ἐγέραςαν κ' ὅλα τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ της καὶ ἰδίως αὐτὸ τὸ σπίν της, τὸ ὁποῖον

άρχισε νὰ ξεχαρβιλώνεται.

Τότ' ἐνόησεν ἐπὶ τέλους, πὺς ἔπρεπε νὰ δανεισθῇ ἓνα ποσὸ γιὰ νὰ τὸ ἐπισκευάσῃ.

Μιὰ γειτόνισσα, ποὺ τῆς ἐμπιστεύτη τὴ σκέψη της, τῆς εἶπε: «Τί τοὺς θέλεις τοὺς ξένους; Θὰ μπλέξῃς. Δὲν πᾶς στὸν κύρ Μηνᾶ νὰ τοῦ ζητήσῃς; ὁ, π σοῦ χρειάζεται;»

— Σὲ ποῦδ Μηνᾶ;

— Καλὲ λησιμόνησες τὸ παιδὶ τοῦ γκαμηλιέρη ποὺ σᾶς ἔφερε τὸν καθρέφτη ἀπ' τὸν Περαία; Χρόνια μπαινόβγαιναν στὸ σπίτι σας.

— Μπρὲ καλὰ λές. Κ' ἔχει αὐτὸς παράδες;

— Ἔχει λέει!... Καὶ τί δὲν ἔχει; βιὸς καὶ μάλι.

— Μὰ ποὺ μοῦρχεται ντροπὴ!;...

— Ντροπὴ!; τί ντροπὴ! Μπὰς καὶ θὰ στὰ χάριση;... Δανεικὰ θὰν τὰ πάρῃς, μὲ τὸ διάφορό τους.

— Βί, βί, ἀκοῦς ἐκεῖ;! Οἱ γκαμηλαρέοι νὰ γινοῦν ἀνθρώποι!...

— Ἄς' τ' αὐτὰ τώρα, καὶ σήκω νὰ πᾶμε. Μακρυνὰ ἀπὸ δῶ δὲν εἶναι.

— Ἄσε με νὰν τὸ συλλογιστῶ.

Τὸ συλλογίστηκε, ξεκίνησαν καὶ πῆγαν.

Ἡ γειτόνισσα ἔμεινε κάτω γιὰ νὰ τὴν ξαναφέρῃ σπῆτι της, ἀφοῦ τῆς χτύπησε καὶ τὸ κουδοῦνι τῆς πόρτας τοῦ κύρ Μηνᾶ ἀκόμη.

Ἀνοίγει ἓνας ὑπηρέτης.

— Τί θέλεις κυρά;

— Τὸν κύρ Μηνᾶ. Πές του πὺς ἦρθε ἡ κυρά ἡ Παλαιολογίνα!

— Κόπιασε ἀπάνω.... Πέρασε μέσα. Ὁ Κύριος θὰ ἔρθῃ.

Ἡ Ζιγκαροῦ μπαίνει τώρα μέσα σὲ πολυτελέστατην αἵθουσα. Παρατηρεῖ τὰ ἐπιπλα, τοὺς καθρέφτες, τῆς εἰκόνες, τὰ παραπετάσματα, τὸ πλῆθος... Κοινεῖ τὸ κεφάλι της, μονολογεῖ καὶ λέγει:

— Μπά, μπά, χού, χού πὺς καταντήσαμε... γυνῆ-καν οἱ γκαμηλαρέοι ἀρχόντοι!... Μπά, μπά, χού, χού...

— Καλῶς τὴν κυρά μου. Τί κάνεις; καλὰ εἶσαι; Πὼς ἦταν αὐτὸ τὸ καλὸ;

— Αἶ, ἀφοῦ δὲν ἦρθες νὰ μὲ ἰδῇς καμμιὰ φορὰ, τόσα χρόνια, εἶπα μέσα μου: «ἄς πάω νὰν τὸν ἰδῶ ἐγώ, πρὶν πεθάνω».

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ... Ἡ δουλειὰς μου βλέπεις... Ποῦ ν' ἀδειάσω!... Μὰ κάθῃσε δὰ νὰ ξαποστάσῃς, νὰ πάρῃς λίγο γλυκό, κᾶναν καφέ....

— Ὅχι, ὄχι, εὐχαριστῶ. Θὰ φύγω. Ἦρθε μονάχα γιὰ νὰ σὲ ἰδῶ. Σὲ εἶδα. Ἄλλη δουλειὰ δὲν ἔχω. Σ' ἀφίνω γιὰ, σ' ἀφίνω γιὰ!...

Κ' ἐνῶ ὁ κύρ Μηνᾶς ἔμπαινε στὸ γραφεῖό του μονολογῶντας: «παράδοξη γυναίκα ὡς τόπο ἡ κυρά

Ζιγκαροῦ», αὐτὴ κατέβαινε τὴ σκάλα μουρμουρίζοντας:

— Μπά, μπά, τρομάρα ἔγέ μου! γινήκανε κ' οἱ
γκαμηλιάρει ἀνθρώποι. Χού.... χού....

Η ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΟΛΟΚΥΘΑ

Δὲν μᾶς λές τώρα, γέρο-Σταῦρο, καὶ καμμά ιστο-
ρία τοῦ πολέμου;

— Τί ξέρω γώ καὶ τί νὰ πῶ....

— Πῶς τί ξέρεις! καὶ πολλὰ ξέρεις καὶ πολλὰ ἔκα-
μες, ὅλοι τὸ μολογᾶνε, πῶς ἦσαν τὸν καιρὸ τοῦ πο-
λέμου παλληκάρι ἀτρόμητο, ὁ πρῶτος σημαδευτής.

— Λένε ψέμματα! σᾶν ἦσαν, κ' ἔκαμα κ' ἔδειξα,
ποῦναι ὁ βαθμός μου, ποῦναι τὸ ἀρεστεῖο μου, ποῦ-
ναι ἡ σύνταξή μου ;... Τίποτε, δὲν ἔκαμα.

— Δὲν ἔχει κέφι σήμερα.

Μοῦ λέγει σιγὰ σιγὰ ἓνας Πλακιώτης ποῦ καθώ-
τανε κοντά μου.

« Ἄν θέλῃς νὰν τὸν κουρνήσις νὰ πῇ καὶ γγίξ-
τον στὸ φιλότιμο ».

Κ' ἔκρυψε τὸ κουτοπόνηρό του χαμόγελο μέσα
στὰ σύννεφα τοῦ τοιγάρου του.

— ... Δὲν λέγω πῶς μονάχα ἐσὺ ἔκαμες τὸ χρέος
σου, ὅλοι τὸ κάματε, ὅπως μπορούσατε πάλι, γιατί
δὲν εἴχατε καὶ τὰ μέσα· θὰ πῆς τί ἦτανε τότες καὶ οἱ
Τοῦρκοι ...

—Τί ἦντουσαν!...λέα!...καί τί νομίζεις πῶς ἦντουσαν τότε; οἱ Τούρκοι σάν τοὺς σημερινούς; Ποῦναι οἱ Λαλιῶτες, ποῦναι οἱ Καρυστινοί, ποῦναι τὰ σκυλιά οἱ Τουρκορρωμηοὶ τῆς Ρούμελης!;... Ἐμεῖς πολέμησαμε μέ τὴν Τουρκιά, μέ τὸ Τούνεζι, μέ τὸ Ἀλτζέρι, μέ τὴ Μπαρμπαριά καί μέ ὅλη τὴν Ἀραπιά, καί τὸν καιρὸ ποὺ ὁ κόσμος φιλοῦσε τὴν ποδιά τοῦ Σουλτάνου!

— Δέν λέω ὅχι, γέρο-Σταῦρο, μέ τὸ πεζικὸ τὰ βγάλατε κουτσά στραβά πέφα, γιατί τοὺς γελοῦσατε κ' ὅλας.

— Τοὺς γελοῦσαμε!... τοὺς νικούσαμε, ὅχι τοὺς γελοῦσαμε!...

— ... Ἀλλὰ τὸ ἱππικὸ σᾶς πέθανε...

— Τὸ ἱππικὸ!... τὸ ἱππικὸ! χμ!... σοῦ τῶκαμα ἐγὼ μιὰ μέρα τὸ ἱππικὸ μέ τὴν κολοκύθα κάτω στά Χαντάκια τοῦ Φαληρέα, ποὺ τὸ πῆρε καί τὸ σήκωσε.

Ἐπετάχτη ἀπὸ τὴν θέση του, ἔκαμε δυὸ τρία βήματα θριαμβευτικά, κτυπώντας τὴν γῆ μέ τὸ ραβδί του, καί ξανακάθησε.

— Γιά πές μας τὴν λοιπὸν αὐτὴ τὴν ἱστορίαν, νᾶχης καλὴ ψυχὴ!

— Ὅχι! αὐτὴ δέν τὴν λέω. Θὰ σᾶς πῶ μιὰν ἄλλη πιδ κοντινὴ: ... Σάν τέλειωσε τὸ ντουφέκι, ὅλοι κυττάζανε νὰ πιάσουν καμιὰ δουλειὰ νὰ ζήσουν. Ἐγὼ δὲν καταδεχόμουν νὰ πιάσω τὸ τζαπὶ κ' ἔγιναν κυνηγὸς καί ἀμπελοφύλακας... Μιὰ φορὰ λοιπὸν ση-

κάθηκα δυὸ ὥρες νύχτα, πῆρα τὸ ντουφέκι μου καί πῆγα κατὰ τοὺς Τρεῖς Πύργους νὰ χτυπήσω παπιά. Ὅτι ξημέρωνε. Δέν ἔφεγγε καλὰ καλὰ ἀκόμα Σπίθηκα πίσω ἀπὸ ἕνα δένδρο, γιατί καί ἄκουσα νὰ φτερουγίζῃ στά χαντάκια καί κένταξα γύρω μου. Μόν' βλέπω μακρυὰ κ' ἐρχόντουσαν τρέχοντας καί πεδώντας μέσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τρεῖς καβαλλαρέοι, κ' ἀκούω φρούγκ-φρούγκ τὰ σπαθιά τους: Βρε τοὺς παληόφραγκους, λέω μέσα μου, θὰ μᾶς χαλάσουν τ' ἀμπέλια! τώρα σᾶς συγγενίζω ἐγώ. Κρίθουμε κίτω ἀπὸ καίτι κλαδιά καί σάν ζυγώσανε, ἴσα μ' ἐνὸς ντουφεκιοῦ τόπο, βοῦ!... οὐ!... οὐμ..., τραβῶ μιὰ τὸ σκονὶ τῆς κολοκύθας μου, κ' εὐτὺς βλέπεις μωρὲ μάτια μου τίλλογα νὰ σηκωθοῦν στά δύο, ν' ἀρχίσουν τῆς κλωτσιᾶς καί νὰ μὴν ἀκούνε οὔτε σπироῦνι, οὔτε καμουτσι... βοῦ!... οὐ!... οὐμ... πάλι ἄλλη μὲ ἐγώ, σκορπιδόχορτο αὐτοὶ! πῆγαν νὰ γκρεμοτσακιστοῦν... Σᾶν τοὺς ἔχασε πιά τὸ μάτι μου, πῆρα τὸ δρόμο γελώντας, γιατί θυμήθηκα τὰ παληὰ μου καί ἔλεγα πῶς εἶχα νὰ κάνω ἀκόμα μέ Τούρκους καβαλλαρέους.

«Δέν πέρρασε μιὰ ὥρα, μόνε βλέπω κ' ἐρχότανε ἕνα μπουλοῦκι μεγάλο ἀπὸ καβαλλαρέους Μπαμπαρέζους, γιὰ νὰ σκοτώσουν τὸ θεριὸ τοῦ μοῦγκριζε καί κόντευε νὰ γκρεμίσῃ τοὺς τρεῖς μεγαλοσιάνους. Ἐμένα χτυποῦς' ἡ καρδιά μου καί ἔλεγα μέσα μου «βρέ, ἂν τοῦ κατέβῃ κανενὸς—γιατί ἦταν μαζί τους καί Ρωμηοὶ—καί μάρωτήσῃ τί εἶδα, τί ἄκουσα, καί τὰ

χάσω, γιατί τὰ φέμματα δὲν τὰ καταφέρνω καλά, καὶ μὲ ψάξουν καὶ μοῦ βροῦν τὴν κολυκῦθα, τότες ;... νήρου κι' ἀποφάγαμε !... "Ε ! εἶπα μέσα μου, πρέπει νὰν τὸ κόψῃς λάσπη. Σταῦρό μου· εἶναι μέρα καὶ μὲ τὴν κολυκῦθα δὲν μπορεῖς πιά νὰ σκορπίσῃς καὶ δαύτους, γιατί σὺν ἀκούσουν τὴ φωνή της, μπορεῖ νὰ βρεθῇ κάποιος παλαβὸς νὰ ξεπεζέγῃ καὶ νὰ ψάξῃ καὶ τότες σὲ πνύνουν σὺν τὸν ποντικό. Σὺν εἶδα τὸ λοιπὸν ποῦ δὲ μὲ πῆραν μυρουδιά, τό 'βαλα στὰ πόδια καὶ ἔτσι τὴ γλύτωσα».

Ἐσώπασε. Κύτταξε χάμω. Ἐμεινε ἀκίνητος κάμπος· ὕστερα κούνησε τὸ κεφάλι του καὶ στενάζοντας μᾶς κύτταξε καὶ εἶπε :

— Καὶ δὲ μ' ἐρωτᾶτε γιὰ τοὺς τρεῖς καβαλλαρέους ποὺ ξάφνιασα ποιοὶ νᾶτανε ; !

— Τοὺς ἔμαθες ;

Τοὺς ἔμαθα λέει ! ;... ἀκοῦς δὲν τοὺς ἔμαθα !... ντοῦ.. ἔγινε σ' ὅλη τὴν Ἀθήνα...

«Ὁ ἕνας ἦτον ὁ Καλλέργης· ὁ ἄλλος ὁ Χατζη-Χοῦ-στος· ὁ ἄλλος»..

Καὶ ἐστάθη.

— Κι' ὁ ἄλλος ;

— Ὁ βασιλιάς... ὁ Ὀθωνάς.

Καὶ τὰ μάτια του γέμισαν δάκρυα.

ΤΟΥΠΕΣ' Ο ΛΟΤΟΣ

— Βγήκε ὁ λότος ;

— Βγήκε.

— Σὲ ποιὸν ἔπεσ' ὁ ροφός ;

— Στὸν μαστρο - Μικέ.

— Τί ὀργή Θεοῦ εἶναι αὐτὴ βρὲ παιδιά !; Μιά φορὰ νὰ μὴν πέσῃ καὶ σὲ μένα ἕνας λότος !;...

— Καὺμένε Σωτήρη ! λότους κάθεσαι καὶ λογαριάζεις ; Ποιὸς ξέρεῖ ἂν θὰ ζοῦμε ἴσα με αὔριο !...

Καὶ ὅλοι μὲ τὴν ἀράδα τους - ἡ συντροφιά ἦσαν ἔξη—κάπ εἶπαν γιὰ τὸ Σωτήρη καὶ γέλασαν.

— Πέστε ὅ,τι θέλετε. Ἀς ἔβλεπα μιά φορὰ νὰ μοῦ πέσῃ ἕνας λότος κι' ἄς πέθαινα. Μανία μ' ἔπιασε καὶ ὅσο δὲν κερδίζω τόσο ἀγοράζω.

— Ξέρεις ποῦ πάει τὸ τυχερό. Ἐκεῖ ποῦ πᾶνε κι' ὅλα τᾶλλα.

— Ἐγὼ βλέπω πὼς θὰ τελειώσῃ ἡ Ἐπανάσταση καὶ μεῖς θὰ εἴμαστε πρὸ φτωχοὶ ἀπὸ πρῶτα, εἶπεν ὁ πρὸ κακοντυμένος τῆς συντροφιάς.

— Άντε νά χαθῆς! ἐφώναξαν δύο-τρεῖς. Γιά συμφέρο ἦρθες νά πολεμήσης!.....

— Πάντα ὁ ἴδιος θάσαι καὶ μὲνέις!... εἰπ' ὁ γεροντότερος, καὶ μὲ τρόπο μουρμούρισε στὸν διπλανό του: «Ἐγὼ σὰς τῶχω πῆ πὼς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι γιὰ παρέα μας. Τί δυνόλο τὸν θέλετε καὶ τὸν σούρνετε μαζί σας!;... Οὔτε ξέρομε ποῦθε κρατάει ἡ σκούφια του. Μπορεῖ κι' ὅλας νά μὴν εἶναι καὶ Χριστιανός.

— Τώρα λογαριάζεις!..... Ὁ Φαβιέρος, βλέπεις, τοὺς ἔχει ὅλους περάσει ἀπ' τὴν ψιλὴ κρησάρα! Τί νά πρωτοσκεφτῇ κι' αὐτός! Κάθε καρδιὰς καρδίη ἐδῶ βρίσκεται. Ἐπειτα, δὲν τὸν ἀφίνετε νά λήη ὅ,τι θέλει; Ποιὸς τὸν ἀκούει.

Ὁ ὑποπτος τῆς συντροφιάς κᾶτι κατάλαβε καὶ εἶπε μὲ ὕφος παραπονεμένου.

— Εἶπα κ' ἐγὼ μὲ τὴν κουταμάρα μου κᾶτι, καὶ μοῦ ριχτήκατε ὅλοι νά μὲ φάτε. Μωρὲ γιὰ κυττάχ' ἐκεῖ! Ἄναψε φῶς στὴν τραπεζαρία· ἐνῶ τὸ ἄλλο σπύι εἶναι στὰ σκότεινα.

— Ποιός, μωρὲ, ἄναψε τὸ φῶς;

— Ἡ καμαριέρα τοῦ Πρόξενου. Στραβὸς εἶναι νά δῆς; Νά την! βγήκε στὸ παραθύρι· θάν τὸ κλείση. Ξέρετε τί παρᾶ σοῦχει ὁ Πρόξενος;

— Κι' ἂν ἔχη μήπως τὸν ἔχει γιὰ μᾶς;

— Κι' αὐτὸς βλέπεις ταῦρε ἀπ' τὸν πατέρα του!

Ὅταν ἦρθε στὴ Χιό, δὲν εἶχε οὔτε ἓνα μετρίτι στὴν τσέπη του.

— Ἀπὸ μᾶς τὰ πῆρε;

— Αὐτοὺς ποὺ τοὺς τὰ πῆρε δὲν τοὺς ξέρομα, αὐτοὺς ποὺ θάν τοῦ τὰ πάρουνε ἂν δὲν τοὺς μᾶθῃ, ἐρχόμαστε ἴσα-ἴσα.

Καὶ γέλασε βραχνά καὶ ξεροί, καὶ τὸ γέλιο τοῦ ἔμοιαζε σὰ φωνὴ κοράζου.

— Μπᾶς καὶ θεὸς νά σέ βοηθήσωμε νά κλέψης! τοῦ λέει ὁ γέρος.

— Γιὰ νά κλέψῃ κανεὶς δὲν χρειάζεται βολήθαι, στὴ φενγάλα μπορεῖ νά χρειαστῇ, σὲ μιὰ κακὴ ὥρα, νά ποῦμε.

— Νά σοῦ πῶ παστρικά καὶ ξάστερα, φωνάζει τότες ἀγριεμένος ὁ Σωτήρης. Ἄν θεὸς νά εἰσαι παρέα μας, τέτοιες κουβέντες νά μὴ μᾶς τῆς κάνης!...

— Ἐ καλὰ, περίμεν' ἐσὺ νά σοῦ πέσῃ ὁ λότος.... Μωρὲ, νά την πάλι, ἄναψε φῶς καὶ στὸ ἄλλο δωμάτιο, καὶ βγήκε καὶ στὸ παραθύρι νά πάρῃ τὸν ἄερα τῆς. Ἦρθε, βλέπεις, ἡ ὥρα ποὺ θάν τὰ κουβεντιάσωμε. Δὲν πᾶμε, βρε παιδιά ἴσα μὲ καὶ; Μουχλιάσαμ' ἐδῶ στὸν καφενὲ τύσην ὥρα. Κάνετε καὶ λίγο χάξι. Μόνο νά κρυφτήτε, νά μὴ σὰς πάρῃ τὸ μᾶν τῆς.

— Ἄν εἶναι γιὰ ἀγάπη, πᾶμε. Τί λέτε βρε παιδιά;

— Ἀς πᾶμε νά ἰδοῦμε πὼς κάνουν τὴν ἀγάπη στὸν τόπο του.

— Δὲν κυττάζει τὸ χάλι του μόνο θέλει ἀγάπες !
λένε σιγά-σιγά δύο καὶ γελοῦν ὅλοι

Πέρασε λίγη ὥρα. Κάποιος πηδᾷ ἀπ' τὸν τοῖχο.
— Κλέφτες! κλέφτες!... Ἀκούονται φωνές ἀπ'
τὸ Προξενεῖο.

Ἡ περιπολία τοῦ Τακτικοῦ ἔτυχε νὰ περνᾷ ἀπὸ κεῖ.

Ὁ κλέφτης ἐπιάστη καὶ μαζὶ μ' αὐτὸν ἄλλοι
πέντε, ποὺ κρυμμένοι παραμόνευαν.

Ἡ Ἐπίσημος Ἐφημερίς στὸ φύλλο τῆς 8 Φε-
βρουαρίου 1828 γράφει :

«.... Ἡ Ἐπιτροπή, ἀκριβῶς ἐξετάσασα τὴν
ἀλήθειαν, ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως, ν' ἀποδοθοῦν τὰ
κλαπέντα καὶ νὰ γενοῦν ἐξ λαχνοῖ, ἐξ ὧν ὁ εἷς νὰ
φέρῃ τὴν λέξιν θάνατος. Ὅστις δὲ ἐκ τῶν εἰρη-
μένων ἐξ στρατιωτῶν τύχῃ τὸν λαχνὸν τοῦ θανάτου,
νὰ κρεμασθῇ ἀντικρὺ τοῦ Ἰσπανικοῦ Προξενείου».

Πῆραν καὶ οἱ ἐξ ἀπὸ ἓνα λαχνὸν τῶν πέντε ἦτον
λευκός, τοῦ Σωτήρη ἔγραφε θάνατος.

— Νά, παιδιά, ποὺ παραπονοῦν τὸσον καιρό.
Μοῦ ἔπρεσε τέλος πάντων ὁ λότος!

ΤΟ ΑΝΤΙΤΙΜΟΝ

Πολὺ ἥσυχο κ' εὐχαριστημένο στὴν τύχῃ του ἦτον
ἓνα μεγάλο χωριὸ — ὅλα εἶχαν περισσότερα βόσκανα
— ὅταν τὸ γνώρισε στὰ 1806 ὁ Περιηγητής.

Ἀφθονα νερὰ τὸ ἔλουζαν καὶ ἦτον χωμένον μέσα
σὲ δένδρα ποὺ ἐφαίνοντο σαν σὰν ὀπισθοφυλακὴ τοῦ
ἀγρίου δάσους, ποὺ ἀπαντᾷ ὁ ταξιδιώτης φεύγωντας
ἀπ' τὴ Λακωνία καὶ πηγαίνοντας κατὰ τὴν Κυ-
νουρία.

Εἶχαν ξεχωριστοὺς κοινωνικοὺς νόμους στὸ χωριὸ
αὐτό, ἀκόμα καὶ ξεχωριστὴ γλῶσσα.

Εἶχαν καὶ τὴν ἀριστοκρατία τους. Τὴν ἀντιπρο-
σωπεύουν οἱ πρωτόγεροι.

Ὅταν πῆγε ὁ περιηγητής, ἐβάραινε ἀκόμα τὴ
ψυχὴ τους ἓνα ἐγκλημα, ἀν καὶ ἦτον περιτυλιγμένο
μὲ τὴν κοινὴ ἀπόφαση καὶ μὲ τὴ δικαιολογία κά-
ποιου ἀνωτέρου σκοποῦ.

Μία ὥραία κόρη τοῦ χωριοῦ ἔμειν' ὀρφανή μὲ
ὅλη της τὴ μικρὴ ἡλικία στάλθηκε ἀπ' τοὺς συγγε-

νεῖς της στην Πόλη για νὰ υπηρετήσῃ ἐκεῖ καὶ νὰ γυρίσῃ μιὰ μέρα μετὰ τὴ προικὰ της.

Πέρασαν κάμποσα χρόνια, χωρὶς αὐτὴ νὰ αἰστανθῇ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ᾄδῃ στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκε.

Στὰ τελευταῖα ἦρθε, μὰ πολὺ ἀλλοιώτικη.

Κυρία μετὰ τὰ ὅλα της. Ἐλαμπ' ἀπὸ πίστρα κτενίζότανε διαφορετικὰ καὶ περπατοῦσε μετὰ τσακίσματα. Τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα μιλοῦσε καὶ Γαλλικά!

Οἱ πρωτόγεροὶ ξύνισαν τὰ μοῦτρα τους. Γενικὴ κουτσομπολιὰ στὸ χωριό. Δὲν ἐνήστεψε καὶ κάποια Τετάρτη. Ὁ παπᾶς ἔγαινε κι' αὐτὸς ἐχθρὸς της.

— Πωπώ! ἡ ἄμιορη ἡ μάννα της! κάλλιο ποὺ δὲ ζῇ νὰν τὴν βλέπῃ.... τὴν πῆξε καὶ τὴ δεῖξε.. Ἐλεγαν ἢ γρη῏ς καὶ τραβιώντουσαν λοξὰ-λοξὰ γιὰ νὰ μὴν γγίζουν ἀπάνω στὴν ὄξ' ἀπὸ-δῶ.

Κι' αὐτὴ ἀνύποπτη διασκέδαζε μετὰ τῆς κουταμάρες τῶν χωριανῶν της.

Ὅσες φορὲς ἐρχότανε κανεὶς ξένος, πρώτη καὶ καλλύτερη αὐτὴ. Ἡ γλῶσσά της πῆγανε ροδάνι.

— Τί νὰν τοῦ λέῃ τάχατες, γέρο - Σπύρο;

— Ξέρω κ' ἐγώ; Δὲν καταλαβαίνεις; ! Τί ἄλλο θὰ λέγε!...

— Χαχούχα!... Αὐτὴ, μωρὲ μάτια μου, πῆρε τὸ δρόμο της γιὰ καλὰ! ...

— Τί κάνει ἐκεῖ ὁ φράγκος; !...

— Κύττα, κύττα... Πέρασε τὸ δικό της μπράτσο μέσα στὸ δικό του καὶ πᾶνε τὸν κατήφορο...

— Μὰ αὐτὸ εἶναι ντροπὴ μας!... Θὰ γινοῦμε σεργούνη στὰ ἐφτά βασίλεια!...

— Μεγάλῃ μας ντροπῇ, ἀλήθεια.

— Πρέπει νὰ λείψῃ τὸ σκάνταλο.

— Πρέπει νὰ λείψῃ.

Σὲ λίγες μέρες, ἐκτακτὸς ἀπεσταλμένος πῆγε στὸν Πασσᾶ τὸ χρηματικὸ φόρο τοῦ χωριοῦ γιὰ ἓνα φόνο ποὺ γίνεκε.

Ὁ Πασσᾶς ὁμως, ἅμα ἔμαθε πὼς ἡ σκοτωμένη ἦταν νέα, ὠραία καὶ ἀπροστάτευτὴ κόρη. ζήτησεν ἄλλα τόσα

ΔΥΟ ΦΑΜΙΛΙΕΣ

Κανέννας δὲ θυμάται πιά, ἀπὸ πότε ἄρχισ' ἡ ἔχθρα τῆς Πλαγιάς καὶ τοῦ Μύτικα καὶ ποία ἦτον ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς συγκρούσεως τῶν δυὸ πολυμελῶν οἰκογενειῶν, τῶν Ταραντέων ἀπ' τὸ Μύτικα καὶ τῶν Καποταίων ἀπὸ τὴν Πλαγιά.

Ἰσως κάποια ἀπαγωγή πού δὲν τέλειωσε σὲ γάμο, ἢ κάποια ἀποτυχημένη προξενιά.

Κάθε τόσο, σκοτωνότανε καὶ ἀπὸ ἓνα παλληκάρι τῆς μιανῆς ἢ τῆς ἄλλης οἰκογένειας, ἀλλὰ καὶ κάθε μιὰ μὲ τὴν ἀράδα της, ἠθελε νὰ πάρῃ τὸ δίκιο της μὲ τὸ χέρι της.

Χρόνια βίασταξ' αὐτὸ τὸ κακό, πού εἶχε παληρά τὴν ἀρχὴ καὶ δὲ φαινότανε πὼς θά'χῃ τέλος.

Ἕνας ξενιτεμένος εἶχε πεθάνει στὰ ξένα. Ὅταν ζοῦσε, τοῦ ἄρεσε κάθε τόσο ν' ἀνοίγῃ τὸν Ἀϊ-Γεώργη καὶ νὰ τὸν λειτουργῇ. Ὁ Ἀϊ-Γεώργης ἦτον στὰ σύνορα τῆς Πλαγιάς καὶ τοῦ Μύτικα. Καὶ ἡ γυναῖκά

του λοιπόν, ἔκει κάθε τόσο τοῦκανε μνημόσυνο.

Καὶ σήμερα τὸ ἴδιο πάλι, μὰ ἐπειδὴ πέρασε κάμπος καιρὸς, ἦτανε μονάχα αὐτή, μὲ τὴν μητέρα του καὶ μὲ τὴν ἀδελφή του.

Πῆγεν ὁμως, καὶ ὁ πρωτόγερος τῆς Πλαγιάς καὶ ὁ πρωτόγερος τοῦ Μύτικα, γιὰτὶ ὁ μακαρίτης ἦτον καλὸς νοικοκύρης, ἀπ' τὰ μέρη τῆς Ἠπείρου.

Οἱ δύο γέροι στὴν πόρτα τοῦ ξενοκκλησιοῦ συναντήθηκαν καὶ ἀγριοκυττάχτηκαν καὶ ἐνῶ μὲ τὸ δεξιὸν χέρι ἔκαναν τὸ Σταυρό τους, ἀκούμπησαν γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ τὸ ἀριστερό, μὲ τρόπο, στὸ σιλάχι τους. Ἦσαν καὶ οἱ δυὸ ὀδοντάτσηδες.

Ἀφοῦ κυττάχτηκαν δυὸ-τρεῖς φορές, μουρμουρίζει ὁ γέρω-Ταραντιάτης.

— Ἀς ἔχῃς χάρι στὸν Ἀϊ-Γεώργη.

Καὶ ἀπαντᾷ ὁ γέρω-Καποτιάτης:

— Καὶ σὺ στ' ἄλογό του.

Παρεμβαίνει ὁ παπᾶς: λέει πολλὰ καὶ δίκαια καὶ τέλειωσ' ἔτσι:

— Δὲν καταλαβαίνετε πὼς ὁ Θεὸς σᾶς ἔστειλ' ἐδῶ γιὰ νὰ πάψῃ τέλος πάντων αὐτὸς ὁ σκοτωμός; Μέγας εἰ Κύριε !...

Κ' ἐσταυροκοπήθη.

Ἡ συμφιλίωσις ἀποφασίστη. Στὸν Ἀϊ-Γεώργη

που είναι στα σύνορα τῶν δυὸ χωριῶν, θὰ μαζευτοῦν κι' ἀπ' τῆς δυὸ φαμίλιες ὅλοι, καὶ θὰ ἐκκλησιαστοῦν.

Πενήντα τόσοι!

Ὕστερα θὰ καθήσουν νὰ φαῖνε ὅλοι μαζί.

... Τὰ κριάρια ψήνονται τώρα στῆς σοῦβλες, καὶ ἐνῶ ἡ κνίσσα των ἀνέρχεται καὶ τὰ σύννεφα ζητώντας τοὺς ἀρχαίους θεοὺς, τὸ λιβάνι μέσα στὸ ξηρημοκκλήσι νεφελοῦναι τὸν νέο.

Τὰ κλαριά στρώθηκαν χάμω καὶ τὰ κριάρια ἐλιανίστηκαν. Ὅλοι λαμποκοποῦν μὲ κατάσπρες φουστάνεες καὶ μὲ καινούργες φορεσιές. Δύο πλατίνια, μεγάλα, χοντρά καὶ φουντωτά, τὸ ἓνα κατὰ τὸ μέρος τῆς Πλαγιάς καὶ τ' ἄλλο κατὰ τὸ μέρος τοῦ Μύτικα, λές καὶ θέργιωσαν ἐπίτηδες ἐκεῖ, γιὰ νὰ κρεμάσουν χωριστὰ ἡ δυὸ φαμελιές τ' ἄρματα των.

Στὰ σιλάχια των ἄφησαν μονάχα τῆς μπιστόλες.

Ἀπάνω στὰ συγυρίσματα σμίξαν ἡ δυὸ γρηές.

— Τάλλιζες αὐτά; Ἐγὼ εἶμαι φχαριστημένη. Ἐσύ;

— Κ' ἐγώ. Μὰ ἔχω μιὰ κρυφὴ ἔννοια.

— Φοβᾶσαι;

— Τοῦ λόγου σου φοβᾶσαι;

— Ὅχι.

— Τότες, πῶς θές νὰ φοβηθῶ ἐγώ;! Νά, λέω, πὼς καλύτερα θάταν νὰρχόντουσαν οἱ ἄντρες ἐδῶ ἑαριμάτωτοι.

Κάθησαν ὅλοι στὴν ἀράδα, σταυροπόδι... Στὸ μέ-

ρος ποῦβλεπε κατὰ τὴν Πλαγιά κάθησαν οἱ Ταρανταῖοι καὶ στὸ μέρος ποῦβλεπε κατὰ τὸ Μύτικα κάθησαν οἱ Καποταῖοι. Στὰ δυὸ κεφάλια κάθησαν οἱ δύο πρωτόγεροι.

Τρῶνε τώρα, μιλοῦν, γελοῦν καὶ κουτσοπίνουν.

— Στὴν ὑγιά σου γέρω-Νικόλα.

— Στὴν ὑγιά σου, γέρω-Μήτηρο.

— Πάντα ἀγαπημένοι.

— Κατὰ πῶς τὸ θέλετε.

— Κατὰ πῶς τὸ θέλετε καὶ σεῖς.

Πολὺ ζωηρό, πολὺ ἄτακτο καὶ πολὺ περίεργο ἦτον τὸ μικρὸ παιδί τῶν Ταρανταίων. Δὲν ἦτον ἀκόμη ὀχτῶ χρονῶ καὶ ἅμα ἔβλεπε ντουφέκι μποροῦσε νὰ στέκεται καὶ νὰ τὸ κυττάξῃ ὅλη τὴν ἡμέρα. Ζύγωσε λοιπὸν μὲ τρόπο καὶ χάζεψε γύρω ἀπ' τ' ἄρματα τῶν Καποταίων, ποὺ κρεμόντουσαν στὸν πέρα πλάτανο.

Δὲν τοῦ ἔφτανε νὰν τὰ βλέπῃ, ἄρχισε καὶ νὰν τὰ γγίξῃ. Ἐνα ντουφέκι ἔπεσε χάμω καὶ κύλισε κατὰ τὸ ρέμμα.

Ὁ Καποτάτης, ἓνα καλλιηκάρι ὠσκειαπάνω, σηκώθηκε πῆρε τὸ ντουφέκι του, τὸ σκούπισε, τὸ ξανακρέμασε στὸ κλαρί, κάπνι μουρμούρισε, καὶ ξανακάθισε πάλι στὴ θέση του.

Σὲ λίγο τὸ παιδί ἄρχισε νὰ τριγυρίζῃ καὶ νὰ σκαλίζῃ πάλι. Ξαναπέφτει τὸ ντουφέκι, καὶ τώρα πιάνει φωτιά.

Σηκώνεται ἀγριομένος ὁ Καποτάτης, τὸ ξανακρεμάει καὶ στὸ γύρισμά του, βρίσκοντας τὸ παιδί μπρὸς στὰ πόδια του, τοῦ δίνει μιά σβερχιὰ καὶ κάθεται πάλι στὴ θέση του.

— Δὲν ἦταν σωστὸ νὰ βαρέσῃς τὸ παιδί! τοῦ φωνάζει ὁ πατέρας του ἀπ' ἀντίκρου' εἶναι σὰν νὰ βάρεσες ἐμένα.

— Ὅπως θέλεις πάρ' το.

— Τότε σὲ βαρῶ κ' ἐγώ.

Δυὸ μπιστόλες βγήκαν στὴ στιγμή, ἀλλὰ σηκώθηκαν ὅλοι καὶ τοὺς ἐπιασαν.

Ἀπὸ τώρα κ' ἐμπρὸς ὅμως, ὅλοι κάνουν πῶς τρῶνε, μὰ στὰ κρυφὰ ἀγριοκυττάζονται καὶ δὲν βγάζουν πὰ μιλιὰ ἀπ' τὸ στόμα των, μόνο κρυφομουρμούριζον καὶ τάχουν μὲ τοὺς γέρους ποῦ ἔγινεν αἰτία νὰ σμίξουν μ' αὐτὰ τὰ σκυλιὰ τὰ ἄπιστα.

— Δὲ βάσταξε στὰ τελευταῖα ὁ γέρο-Καποτάτης καὶ λέει στὸ γέρο-Ταραντάτη:

— Πάντα σεῖς εἴσαστε τὸ σκάνταλο.

— Ὁ σκανταλιάρης θὰ πῇ πῶς ἔχει καὶ καρδιά ποὺ τὸ λέει.

— Καὶ τὸ δικό μας τὸ κορμὶ κοῦφιο εἶναι:

Ἡ καρδίη μας δὲν τὸ λέει;

— Ἀκοῦς ἐκεῖ! τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου. Θὰ εἶναι τώρα πίνω ἀπὸ 50 χρόνια, ὅταν σὲ πρωτοκυνήγησα καὶ κρύφτηκες σὰν τὸ λαγό.

— Ἐγὼ λαγός; ! Ἐ! λοιπόν, ἔτσι ἦταν τῆς τύχης.

Δυὸ πυροβολισμοὶ ἀκούστηκαν συγχρόνως καὶ οἱ δύο γέροι ἔπεσαν κάτω.

Ἡ δύο πιστολιές τῶν γέρον. ποῦ ἀλληλοσκοτώθηκαν, ἦσαν τὸ σύνθημα τῆς γενικῆς μάχης.

Ἐχουν νὰ ποῦν, πῶς ἀπὸ ὅλους γλύττωσε μονάχα, ἓνα παιδάκι, ποῦ ἔρριξε τὸ ντουφέκι του χάμω.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς 5 γράφε Λυκοδήμους.

- » » » Λυκομήδης.
- » 8 » «πὼς οὐτ' ἵνα δάκρυ» νά λείψη τὸ πῶς.
- » 10 » Βουθούλους καὶ Διαιοσύνη.
- » » » Κοττάκη.
- » 13 » ΣΕΓΚΙΟΥ.
- » 14 » μπρὸς σὲ 'κείνους.
- » 15 » τί χῶμα!
- » » » «φαίνεται πῶς» νά λείψη τὸ πῶς.
- » 25 » «φῆνε κι' αὐτὰ τὰ σκελλιά».
- » 26 » δυστυχισμένε.
- » 27 » ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΣ.
- » 33 » ἀπ' ἄκρη.
- » » » οἱ ἄνεμοι.
- » 36 » τὸν τόπο τους.
- » 45 » σά μιὰ πού μου εἶπε.
- » 71 » παρὰδωσο.
- » 131 » "Ἀπ' τὸ ἀντίθετο μέρος.
- » 133 » ἀντὶ «Μικαί» Μιχαλάκης.
- » 136 » ἀντὶ «πιστῶ» πιστεύω.
- » 138 » πηγαίναμε.
- » 140 » χαιρετάκιαν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ κυρὰ Τρισεύγενη	σελ. 5—12
Ὁ Ἅγιος Δημήτριος τοῦ Σέγκιου.	13—26
Γραικὸς Γενίτσαρος καὶ Βενετσάνος	27—30
Ὁ Τσελλὸς τῆς Ἀθήνας	31—40
Καλογήρου ἀπομνημονεύματα	41—46
Τὸ Μαγνάδι	47—142
Διπλὴ γιορτὴ	143—145
Ὁ Μοναχογιὺς τῆς γρηᾶς	146—150
Ἡ Κυρὰ Ζιγκαροῦ	151—154
Ἡ Πολεμικὴ κολοκύθα	155—158
Τοῦ περὶ δ' λότος	159—162
Τὸ ἀντίτιμον	163—165
Δυὸ φαμίλιες	166—171